G. Popa-Lisseanu

INCERCARE DE MONOGRAFIE ASUPRA CETĂŢII DRÂSTORUL-SILISTRA

CU DOUĂ HĂRŢI ŞI ILUSTRAŢIUNI

BUCUREŞTI
„MINERVA“
1913

Scumpului meu prieten Iuliu Valaori

din parte-mi

G. Popa Lisseanu

DRÂSTORUL-SILISTRA

INCERCARE DE MONOGRAFIE

ASUPRA

CETĂŢII DRÂSTORUL-SILISTRA

CU DOUĂ HĂRŢI ŞI ILUSTRAŢIUNI

DE

G. POPA-LISSEANU

BUCUREŞTI
«MINERVA». — Institut de Arte Grafice şi Editură. — B-dul Academiei, 3 — Str. Edgar Quinet, 4
1913

DIN LUCRĂRILE ACELUIAŞ

Tablele cerate, studiu de archeologie.

Poesia populara la Romani.

Λευκή, *Insula Şerpilor*, cu o hartă, studiu de archeologie.

Flora şi Floriile, studiu de mitologie populară.

Urme de sărbători păgâneşti, (Brumariu, Moşii, Rusaliile), studiu de mitologie populară.

Mitologia Greco-Romană în lectură ilustrată, cu 80 ilustraţiuni şi 29 planşii.

Cultura Romană în lectură ilustrată, manual pentru studiu limbei latine, cl. III gimn.

Cultura Romană în lectură ilustrată, manual pentru studiul limbei latine, cl. IV gimn.

Gramatica limbii latine, Morfologia, Sintaxa şi Noţiuni de stilistică, manual de şcoală.

Versificaţiunea latină, în colaborare cu d. Nd. Locusteanu, manual de şcoală.

Metrica Versurilor lirice ale lui Horatius [după Köpke] manual de şcoală.

Invăţământul limbei latine în liceu, scopul şi metoda.

Dinu M. Constantin Simon Jumărăscu d. Sultănești Jud Muscel.

PREFAȚĂ

În vremuri anormale, în vremuri de frământări politice și sociale, în vremuri ca acelea pe cari le am petrecut cu toții în lunile din urmă și pe care le mai petrecem încă, în mare parte, și astăzi, datoria fiecăruia dintre noi este să facă istorie. Aceasta suntem datori să o facem fiecare după puterile noastre: unii cu fapta, alții cu cuvântul, unii cu scrisul, alții cu diplomația. Numai studiind și pătrunzând tainele istoriei, putem să pătrundem și să înțelegem adevăratele aspirațiuni, adevăratele idealuri ale poporului nostru.

Această considerațiune m'a determinat și pe mine să studiez trecutul cetății Silistra, să lămuresc, într'o încercare de monografie, o serie întreagă de fapte, cari, în timpul din urmă, au fost vânturate prin presă și prin conversațiuni publice și particulare.

Valoarea unui teritoriu, a unui pământ oarecare nu trebuie stabilită, cred eu, după prețul de

vânzare, după cât oferă pe el un cumpărător. O moşie din judeţul Ialomiţei, de pildă, are o valoare venală de . . . . , să zicem un milion de lei; valoarea ei este de fapt cu mult mai mare, căci pe lângă proprietarul temporal şi usufructier, mai există şi un alt proprietar, proprietarul subsolului şi suprasolului, al luminei şi al aerului. Acesta este Statul. Silistra, cu toate clădirile din circuitul ei, are o valoare de . . . . , valoarea aceluiaş oraş, însă, din punctul de vedere al consideraţiunilor istorice şi culturale, este fără îndoială cu mult mai mare, este incalculabil de mare.

Redobândirea Silistrei face parte — o mică parte ce e dreptul — din înfăptuirea idealurilor noastre naţionale.

Là realizarea idealurilor naţionale nu contribue atât combinaţiunile de politică externă, combinaţiuni rezultând din echilibristica forţelor internaţionale, cât mai mult puterea de pregătire a naţiunilor.

Din studiul istoriei mi se pare mie că se desprinde adevărul, asupra căruia nu s'a stăruit în deajuns, că o naţiune numai atunci poate să alcătuiască un organizm, numai atunci poate să se închegheze în formă de stat, când toate forţele sociale sunt în echilibru şi când ***puterea înarmată*** *ajunge la culmea desăvârşirii sale. Şi după cum indivizii sunt datori să se înarmeze în lupta lor pentru existenţă, tot astfel trebuie să se înar-*

meze şi naţiunile, şi cu aceeaş violenţă cu care se luptă între sine indivizii, se luptă între sine şi naţiunile. Individul mai bine pregătit sufleteşte şi fiziceşte învinge şi răpune pe cel slab, după cum naţiunile bine înarmate sufleteşte şi fiziceşte biruesc şi subjugă naţiunile cele nepregătite.

În lupta dintre naţiuni nu trebue să punem un prea mare temeiu pe armele civilizaţiunii; cele mai bune arme, cele mai la în demâna tuturora sunt, în ultimă analiză, tot armele forţei brutale: paloşul şi sabia. Prin armele forţei brutale se apără şi civilizaţiunea; prin aceste arme în deosebi au învins strămoşii noştri romani şi au cucerit neamurile şi tot prin aceste arme au răspândit şi propagat cultura şi civilizaţiunea în lumea întreagă; iar cel care având răspunderea situaţiunii nu contribue ca naţiunea sa să fie înarmată şi pregătită, pentru orice eventualitate, comite o adevărată crimă.

Şi e de mirare cum adevăruri elementare ca acestea n'au fost în totdeauna pricepute de bărbaţii chemaţi să fie conducători ai naţiunilor. Forţei îi trebueşte opusă forţa, ***vim repellere vi,*** *căci, în calculele lor, marii diplomaţi şi conducători ai neamurilor nu ţin seamă nici de sentimente de recunoştinţă şi devotament, nici de sentimente de umanitate.* ***Homo homini lupus*** *se poate spune nu numai despre indivizi în parte, ci şi despre naţiuni întregi, iar celor cari ne vorbesc despre* ***fraternitatea socială*** *le opunem*

convingerea noastră că aceasta este mai mult o vorbă decât un adevăr.

Evoluţia socială!

Se revoluţionează ce e dreptul, la un moment dat, o serie de idei, dar nu se face evoluţiunea acestora. Pentru ca să se facă o evoluţiune se cere un timp cu mult mai îndelungat de cât cel de câteva secole.

De aceea, noi socotim că ***starea normală*** *nu este atât starea de pace, cât mai mult starea de războiu. Numai cei laşi cântă pacea, bărbaţii cântă mai mult războiul. Romanii au trăit, timp de şeapte veacuri, în mijlocul războaelor necurmate şi în acest timp,* ***timp normal*** *pentru ei, în care au înflorit, cu toate acestea, artele şi ştiinţele, celebrul templu al lui Janus n'a fost decât o singură dată închis, iar romanizarea se făceà pe o scară întinsă. Pacea moleşeşte sufletele, şi deşi teoreticeşte pacea trebue să fie idealul la care să tinză omenirea, suntem datori, cu toate acestea, dacă nu voim să fim acuzaţi de lesă-naţiune, să cedăm împrejurărilor, să cedăm situaţiunilor în cari ne găsim:* ***„ulula cum lupis quibuscum esse cupis“.***

Când state cu o mică populaţiune se socotesc în drept să facă cuceriri de teritorii şi de neamuri cari nu le aparţin, excesul de civilizaţiune şi de umanitarizm al vecinilor lor, nu poate fi taxat decât de slăbiciune. Tot slăbiciune este şi atunci când în loc să se înalţe temple măreţe di-

vinităţei, când, în loc să se ridice clădiri publice sumptuoase, se răsfaţă luxul şi bunul traiu al particularilor.

Lucrarea ce prezentăm publicului este cu toate acestea o lucrare obiectivă. Subiective vor fi fiind ideile ce anunţăm în această prefaţă, subiective pot să fie concluziunile ce va trage cititorul. Ea nu este în aeelaşi timp, o lucrare critică, o lucrare care să se bazeze întotdeauna pe izvoare originale. Studiul de faţă este mai mult informativ, el este făcut în sensul lucrărilor istoricului lui dela Patavium, **si licet parva magnis comparare,** *având caracterul de* **probabilitate.** *Istorie critică fac istoricii de profesie. Eu m'am bazat pe datele acestora şi când aceste date au trecut prin aprecierea istoricilor noştri mari, ca Iorga, Pârvan şi Bogdan, m'am abţinut de a le mai cercetà din nou.*

Încheiând prefaţa îmi exprim speranţa că cetitorul va privì această carte nu atât din strâmtul punct de vedere al defectelor ei, ci, mai ales, din cel al folosului ce ea ar puteà să aducă. E o simplă încercare de monografie asupra unui oraş, prin trecutul său aşà de scump nouă, o monografie care fiind schiţată acì, va puteà fi desăvârşită altă dată, de altcineva, mai competent şi mai cu răgaz decât mine.

Bucureşti, Iunie 1913.

G. Popa-Lisseanu.

CAPITOLUL I.

Durostorum în epoca ante-romană

Originea numelui «Durostorum».—Situaţiunea geografică a Durostorului. — Populaţiunea cea mai veche a oraşului.— Thracii, Geţii, Dacii.— Scythia Minor. — Diviziunea Geto-Dacilor.—Troglodyţii. — Grecii în ţinuturile dobrogene.—Regii Macedoniei la Dunărea de jos.— Invaziunea Celto-Gallilor.

Originea numelui Durostorum este foarte veche. E adevărat că isvoarele istorice pomenesc de acest nume de abià în secolul al II-lea după Christos, dar, din faptul că o numire apare pentru întâia oară într'o anumită epocă, nu rezultă că ea a luat naştere atunci numai, în acea epocă. In genere numirile de localităţi datează din vremuri imemoriale şi rare ori un nume geografic este o creaţiune nouă. Intr'o

regiune oarecare pot să se perindeze, în decursul timpurilor, nenumărate naţiuni şi popoare, pot să fie întrebuintate, în acea regiune, diferite dialecte sau graiuri, numirile geografice însă, în deobşte, sunt mai vechi; ele se păstrează din gură în gura şi se perpetuiază ca o moştenire comună din veac în veac.

Păstrarea unui nume geografic presupune însă, până la un punct oarecare, o continuitate a populaţiunilor băştinaşe. Numirea de Buzău, de pildă, nume thracoget, amintit cu o mie de ani înainte de era creştină, presupune perpetuarea populaţiunilor thraco-getice în aceste părţi ale ţării noastre.

Când va fi apărut pentru prima oară numirea de *Durostorum*, nu se poate preciză cu siguranţă. Sigur este însa numai faptul că odată cuvântul apărut, el s'a perpetuat până în zilele noastre; se înţelege dela sine însă că au intervenit mici modificări fonetice, Durostorum prefacându-se în *Drâstor* în limba noastra, sau *Drster* în limba slavizată a Bulgarilor. Şi dacă din sutele de numiri gaografice, câte

cunoaştem din epoca ante-romană şi romană din Dobrogea, numai numirea de Durostorum s'a păstrat, iar toate celelalte au pierit, în această ţărişoară bântuită de tot felul de oarde barbare, e de presupus că o mică parte din populaţiunea băştinaşe din această importantă localitate dobrogeană, dela această cotitură a Dunării, se va fi strecurat totuş, prin băltoacele din jurul Silistrei, scăpând de urgia seminţiilor barbare, cari vor fi trecut pe aci. Căci dacă ar fi dispărut toţi locuitorii primitivi ai oraşului Durostorum şi ai localităţilor din împrejurimi, ar fi dispărut, probabil, pentru totdeauna şi numirea străveche a fortăreţei Silistra.

In privinţa *originii cuvântului Durostorum* avem două hipoteze, amândouă deopotrivă de argumentate. Una este a lui TOMASCHEK [1]) care susţine că vorba ar fi thracă şi a doua a lui HOLDER [2]), care crede că ea este celtică, ca şi Noviodunum (Isaccea) şi Arrubium (Măcin). După N.

---

1) Tomaschek, *Die alten Thraker*, II, 2, 73.
2) A. Holder, *Altkeltischer Sprachschatz*, v.

DENSUŞIANU [1]). Durostorum ar fi o vorbă proto-romană, făcând parte din dialectul *arimic*, numit de el şi prisc-roman. DENSUŞIANU îşi întemeiază hipoteza sa, care de altfel se reduce tot la părerea lui TOMASCHEK, pe schimbarea consonantei *n* în *r*, ca şi în multe alte cuvinte din acest dialect arimic, Durostonum şi Durostorum la Ptolemaeus şi Dorostona la Iornandes.

Admiţând prima hipoteză, a lui TOMASCHEK-DENSUŞIANU, am aveà în Durostorum radicalul *durus*. tare, păstrat în românescul *îndur*, δροόν, ἰσχυρόν, [2]) iar admiţând hipoteza lui HOLDER, pentru care înclinăm mai mult, am găsì în Durostorum, radicalul din *Noviodunum*, care însemnează oraş nou, Singidunum, etc. De altfel, Celto-Gallii au lăsat mai multe numiri toponimice în ţara noastră, cu ocaziunea invaziunii lor din Apus spre Răsărit.

Isvoarele istorice din antichitate nu ne dau o transcriere exactă a acestui nume

---

[1]) N. Densuşianu, *Dacia preistorică*, 1133.

[2]) Walde, *Lat. etym. Wörterbuch*, v. Probabil că *durus* n'are a face cu δρῦς stejar, şi δρυ-μός, pădure : *Deli-orman*, partea din spre miazăzi de Silistra, *ţară plină de păduri*.

de oraş. Scrierea exactă de *Durostorum* au fixat-o numai inscripţiunile. Iată sub câte forme întâlnim în autorii antici transcrierea vechei Silistre: Δουρόστορον la Ptolemaeus; *Durostero* în Tabla Peutingeriană; *Dorostorus* în Itinerarium Antonini, în Ammianus Marcellinus, şi în Iornandes; *Durostolon* la Geograful Ravennat; *Dorostolo*, la Procopius, la Hierocles şi Theophilactus Simocatta; iar istoricul Zonaras din secolul al XII-lea adaugă ἐν Δοροστόλῳ... τοῦτο δ'ἡ Δρίστρα ἐστίν. Numele *Silistra* sau *Silistria*, întrebuinţat de Turci pentru *Dristor*, pare a fi o corupţiune sau mai bine zis o nostrificare a cuvântului vechiu Durostorum. Transcrierea cea mai exactă este cea care ne-o dă Notitia Dignitatum Orientis şi inscripţiunile. Tot inscripţiunile sunt şi cel mai vechiu isvor pentru cunoaşterea acestui nume de oraş, căci harta ce însoţeşte geografia lui Ptolemaeus, care a scris pela 140 după Chr. probabil este alcătuită de un geograf de mai târziu, iar Notitia Dignitatum nu apare decât la începutul veacului al V-lea.

Durostorum, oraş aşezat lângă cotitura

Dunării, în locul unde marele fluviu neştiind încotro să apuce se revarsă la dreapta pe o întindere colosală, formând vr'o cinci ostroave şi apoi se desface în două şi curge până la Hârşova, vechiul Carsium, pe două braţe, — Dunărea propriu zisă, la dreapta, şi canalul Borcea, la stânga — acest Durostorum dobrogean, pitoresc ca situaţie, având o vedere întinsă, departe până la Călăraşii Ialomiţei, dar plin de friguri palustre, pricinuite de băltoacele Dunărei, acest oraş, în adevăr celebru prin trecutul şi prezentul său, va fi avut de sigur aceeaş soartă pe care o va fi avut şi provincia în care se găseşte. De aceea, având a vorbì despre Durostorum va trebuì să aruncăm o scurtă privire asupra *geografiei şi etnografiei provinciei Dobrogea*, căci nici oraşul Durostorum nu poate fi studiat în afară de provincia căreia îi aparţine, nici Dobrogea nu va puteà fi îndeajuns de bine cunoscută în trecutul eĭ glorios, fără să se fi studiat oraşul Durostorum, odinioară cel mai de seamă oraş al acelui ţinut.

Dobrogea, numită astfel după numele

puternicului ei principe DOBROTICI [1]), din timpul lui Mircea cel Bătrân, cuprinde două părţi: partea de Nord, dată nouă de Congresul dela Berlin din 1878 cu o suprafaţă de 15.600 km.p. şi o populaţiune de 390.439 locuitori, şi partea de Sud, fără o limită naturală şi încorporată la teritoriul Bulgariei propriu zise, odată cu crearea noului stat de peste Dunăre, în acelaş Congres.

Populaţiunea cea mai veche a acestui colţ din Peninsula Balcanică a fost, după isvoarele istorice cunoscute astăzi, o populaţiune *thracă* [2]) sau, după numirea ce le-o dă în timpul din urmă N. Densuşianu, *pelasgă*. Aceşti Thraci erau împărţiţi în două mari ramuri, unii la Nordul Dunării şi alţii la Sudul Dunării. Grupul Thracilor dela Nord s'a mai numit şi *Geţi* şi unii dintre aceştia au ocupat într'o vreme şi partea de Miazănoapte a Peninsulei. Cu

---

1) Pare puţin probabilă părerea d-lui D. Caselli, din *Seara*, 20 Aprilie 1913, că numele Dobrogea ar fi un nume turanic şi ar însemnà *ţară fără păduri*.

2) Homer, prin sec. X-lea a. Chr., ne vorbeşte de mai multe ori despre *Thracii* dela Nordul Peninsulei Balcanice.

timpul Geţii dela Nord primiră numele specific de *Daci*, numele de Geţi păstrându-se mai ales pentru Thracii dintre fluviul Osma şi Mare. Cu toate acestea, Daci găsim în toate vremurile şi la Sudul Dunării [1]), în aşa numita Moesia inferior.

Istoricii Herodot şi Thucidide, din veacul al V-lea a. Chr. ne amintesc despre Geţi, arătându-ni-i ca pe cei mai nobili şi cei mai drepţi dintre toţi Thracii şi numindu-i nemuritori. Desigur că în drumul său spre Nord, contra Scythlor, Darius, regele Perşilor, în trecerea sa peste Dunăre, — probabil pela Galaţi, — va fi avut să supună întâi populaţiunile gete ce se vor fi apărat în tabiile Durostorului.

Un scriitor de mai târziu, Demetrius din Callatis (Mangalia), de pela 200 a. Chr., citat de Scymnus din Chios [2]), ne vorbeşte de *Scythii*, cari se mărginesc cu Krobyţii getici. Rezultă din acest pasagiu, confirmat şi de Strabo, geograf din timpul

---

1) V. Pârvan, *Cetatea Tropaeum*, pag. 5.

2) Vezi şi Dr. Iac. Weiss, *Die Dobrudscha im Altertum*, carte din care împrumutăm mai multe date în studiul de faţă.

împăratului Augustus, că Geţii au fost învinşi şi supuşi de Scythi. Unii dintre aceşti Geţi vor fi părăsit Dobrogea, alţii vor fi rămas ca supuşi ai cuceritorilor Scythi. De altfel nu odată poetul Ovidius, exilat la Tomi (Constanţa), ne vorbeşte despre populaţiunile gete şi scythice dela Dunăre.

Când vor fi năvălit Scythii în Dobrogea nu putem şti. Ceeace însă ştim cu siguranţă este faptul că într'o vreme Dobrogea răsăriteană se numeà *Scythia minor* şi aveà ca ultimă cetate spre Miazăzi Dionysopolis (Balcik) şi ca frontieră fluviul Zyras (Batowska-Reka).

Geţii sau Dacii se împărţiau şi ei în mai multe triburi, dintre cari, pe cât ni se spune de isvoarele istorice, destul de rare, — trebue să o mărturisim, — în Dobrogea erau două, *Krobyzoi* şi *Terizoi*. Krobiţii [1]) locuiau pela Sudul Dunărei şi sub stăpânirea lor va fi fost fără îndoială şi localitatea dela Silistra. Terizii ocupau ţinuturile mai din spre Răsărit, dovadă,

[1]) Krobiţii sunt cunoscuţi şi de Hecataeus, de pela 500 a. Chr., ca locuind la Sudul Dunărei, Weiss *op. cit.* 25.

localitatea numită după numele lor Tirizis akra, azi Kaliakra.

Intre populaţiunile primitive ale Dobrogei mai găsim şi pe locuitorii peşterilor, pe *Troglodyţi*. Acest popor de subpământeni au locuit mai ales prin băltoacele Dunărei şi prin regiunea Balcicului. N'ar fi de mirare, dacă aceşti Troglodyţi s'ar descoperì odată că au trăit şi prin insulele din faţa Durostorului [1]).

Peste Thraco-Geţii băştinaşi au inundat Dobrogea în secolul al V-lea şi al IV-lea a. Chr. o nouă populaţiune, un neam de negustori, cari, din cauza ocupaţiunii lor, atât de trebuincioasă în toate vremurile, au fost în totdeauna protejaţi, chiar de barbarii năvălitori. Aceştia erau *Grecii*, cari au colonizat repede oraşele riverane ale Dobrogei, sosind acì din toate părţile, dar mai ales din înfloritorul oraş Milet. Grecii au fundat oraşele Tomi (Constanţa), Kallatis (Mangalia), Istros sau Istropolis (azi oraş dispărut, la Karanasuf), Bizone

---

1) *Bessi*, constataţi într'o inscripţiune din Ulmetum (Ciatalorman) sunt aduşi mai târziu în Dobrogea, în timpul împăratului Augustus. Weiss, *op. cit.* 27.

(Kavarna) şi mai târziu Aegissos (Tulcea), Axiopolis (lângă Cernavodă) etc.

Grecii din Dobrogea, probabil, s'au acomodat împrejurărilor şi vor fi trăit în bune relaţiuni cu Thraco-Geţii şi cu Scythii Dobrogei, întroducând şi la aceste popoare elementele lor de cultură. In orice caz, este sigur că oraşele greceşti din Dobrogea au avut o epocă de relativă înflorire.

In secolul al IV-lea însă, Thracii dela Sud, sub conducerea lui Filip al II-lea al *Macedoniei*, declară, la anul 339 a. Chr., războiu lui Ateas, regele Scythilor, iar, câţiva ani mai târziu, fiul său Alexandru cel Mare, reînoeşte expediţia tatălui său contra Scythilor dobrogeni, fără însă să fi cucerit şi macedonizat această ţară. Urmaşul lui Alexandru însă, Lysimach, şi-a întins domnia până la Dunăre şi cu această ocazie desigur şi regiunea Durostorului a căzut sub stăpânirea macedoneană. Se ştie că Lysimach a trecut şi Istrul dând de vestitele lanuri de grâu din ţara românească. In timpul acestui rege se întemeiază şi Axiopolis, ca un cap de şosea pentru uşurarea comerţului

dintre Dunăre şi Tomi, oraş care numai sub Romani îşi căpătă importanţă militară [1]).

Sub urmaşul lui Lysimach, sub Ptolemaeus Keraunus provincia noastră de peste Dunăre fu zguduită de o nouă invaziune, de puternica invaziune a *Celţilor*. Aceştia însă cuprind Dobrogea numai temporal, căci o părăsesc în curând, trecând în Asia mică unde se fixară, dând naştere provinciei Gallatea.

Din această vreme avem, probabil, numirea de Durostorum [2]), şi, din această vreme, avem de sigur numirea de Gallaţii, Gallipoli etc.

---

1) Weiss, *op. cit.*, 29.
2) A. Holder, *op, cit. v.*

CAPITOLUL II.

Durostorum în epoca romană.

Romanii în Peninsula Balcanică. — M. Licinius Lucullus în regiunea Dobrogei. — Infrângerea lui C. Antonius Hybrida. — Victoriile lui M. Licinius Crassus asupra Bastarnilor.—Statul clientelar al Odrysilor.—Moesia.— Incorporarea ţinuturilor dobrogene la imperiul roman. Stabilirea legiunei XI Claudia la Durostorum.—Canabele Durostorului.—Inscripţiunile şi monumentele dela Durostorum.

In timpul acesta se ridică un imperiu puternic în Peninsula Apeninilor. Intinzindu-se încet, dar sigur, *imperiul roman* ajunge se cucerească, la anul 168 a. Chr., împărăţia macedoneană şi să vie în contact cu seminţiile thracice de la Nordul muntelui Haemus (Balcanii de astăzi). Aceste seminţii unindu-se cu Scordiseii, cari locuiau prin actuala Serbie, începură să se

mişte şi să neliniştească puterea romană, stabilită în Macedonia. Consulul roman, însă, M. MINUCIUS RUFUS pornì cu războiu în potriva lor, un războiu mai mult de defensivă de cât un războiu de cucerire. Când însă Thracii se uniră cu Grecii din oraşele libere şi cu Mithridate cel Mare, regele Pontului, Romanii, văzându-se serios ameninţaţi, trimiseră o armată puternică sub conducerea lui C. SCRIBONIUS CURIO (75-72 a. Chr.) care, după ce învinse pe Dardani, ajunse până la Dunăre [1]).

Curând după aceasta M. LICINIUS LUCULLUS, după ce bătù pe *Bessi*, pe muntele Haemus, şi după ce le cucerì cetatea lor Uscudama, pătrunse din nou până la Dunăre, supunând dominaţiunii romane cetăţile greceşti din Dobrogea: Callatis, Tomi, Istros, etc. Acum pentru întăiaş dată sfera de influenţă a Romanilor se întinde până ln gurile Dunărei. Şi consequenţi tacticei lor politice, adoptate de mult, de a nu se întinde de odată prea departe, Romanii căutară să formeze şi

---

1) Eutropius, *Breviarium VI. 2.*

acì la Dunăre, mai întăi un stat clientelar, un stat care numai după un secol aveà să se prefacă într'o provincie romană.

Puterea Romei aveà însă să sufere în curând o mare înfrângere. Faimosul coleg de pretură şi de consulat al lui Cicero, guvernatorul C. ANTONIUS HYBRIDA, despoietor lacom al provinciilor pe cari le conduceà, a provocat o răscoală a Dardanilor impilaţi. Aceştia se uniră cu seminţiile thracogete de la Dunăre şi chemară în ajutorul lor şi pe *Bastarnii* din stânga Dunării şi cu toţii zdrobiră armatele romane, la Istrus, mai la Nord de Constanţa, la a. 79 a. Chr. şi goniră de acì pe Hybrida.

Un duşman mult mai mare şi mult mai periculos pentru puterea romană, începe să se ridice acum de la stânga Dunării. Seminţiile dacice de acì se unesc sub sceptrul lui Burebista, care, fie prin constrângere, fie prin alianţe, îşi întinse puterea *până la mare*, iar cetăţile greceşti, cari pentru un moment stătură sub dependenţa Romei, se unesc cu regele daco-get [1]). Fără

[1]) Nu ne putem oprì de a nu cita vorbele d-lui Pâr.

îndoială, supt Burebista, Dobrogea şi regiunea Durostorului vor fi fost sub stăpânirea Dacilor de la nordul Dunării. Insuş faimosul Pompeiu intră în legături cu acest puternic rege dac, ca să înfrângă pe Caesar. Marele dictator îşi dădù seamă de pericolul ce ameninţà imperiul de la Nord şi de aceea se pregăteà să pornească o expediţie împotriva Dacilor, precum, cu câţiva ani mai înainte, pornise cu expediţie, plină de succes, împotriva Gallilor. Moartea sa neaşteptată, la 44 a. Chr. îi zădărnicì planurile, şi după mai bine de o sută de ani ceeace voise să întreprindă

van cu ocaziunea interpretărei unei inscripţiuni găsite la Dionysopolis (Balcik): «Aflăm astfel că din centrul îndepărtat al ţărei lor (Arcidava din Banat) în Carpaţii vestici, regii daci, în mai tot secolul I a. Chr. stăpânesc până la mare tot ţinutul dintre Dunăre şi Balcani, arătând încă de atunci că stăpânirea de peste 14 veacuri apoi, a lui Mircea, sau cea de după 20 de veacuri, a noastră, în dreapta Dunării, îşi are o adâncă justificare, pe de o parte în perfecta continuitate etnică de acum 2000 de ani, existentă neîntrerupt cel puţin între a 700 a. Chr. şi 600 p. Chr. deci timp de 13 veacuri, iar pe de altă parte în necesitatea antropogeografică a încheierii Peninsului Balcanice la Haemus, iar nu la Dunăre ori la Carpaţi. *Cetatea Tropaeum*, pag. 8.

Caesar, s'a intreprins de abià de împăratul Traian.

După moartea lui Burebista imperiul său se prefăcù în fărâme, iar seminţiile getice din Dobrogea ajunseră de sine stătătoare.

La anul 29 a. Chr. răsculându-se pentru a doua oară Bastarnii împotriva puterii romane, guvernatorul Macedoniei M. LICINIUS CRASSUS merse împotriva lor, îi învinse şi aduse iarăş în stăpânirea Romanilor populaţiunile de la dreapta Dunării până la gurile acestui fluviu. Geţii Debrogei deveniră amici şi aliaţi ai poporului roman; deci iarăş un stat clientelar.

Domnia romană se întemeiază acum din ce în ce mai mult în Dobrogea. Fără a aveà însă o colonizare, — o colonizare propriu zisă avem numai după o sută de ani — populaţiunile dobrogene fură date în puterea lui Roemetalces, şeful *Odrysilor* din Thracia, care puse să se construească o mulţime de castre mici, castele, de a lungul Dunărei, spre a rezistà popoarelor năvălitoare de la Nord. La caz de mare

pericol, se cereà ajutorul legiunilor romane, cari staţionau prin Peninsula Balcanică.

După supunerea desăvârşită a neamurilor de la Dunăre, împăratul August numì Thracia dunăreană, adică partea dintre muntele Haemus şi marele fruviu, *Moesia*. De aici înainte Dobrogea, ca şi Durostorum, fac parte din Moesia. Aceasta erà situaţiunea ţării, când poetul Ovidius sosì în surghiun la Tomi.

Impăratul Tiberius trimise acì un guvernator imperial, un *praefectus orae*, probabil [1]). La anul 46 d. Chr. Dobrogea e prefăcută în provincie romană şi încorporată definitiv la teritoriul imperiului.

Impăratul Domiţian împarte ţinuturile de la Dunăre în două provincii, în *Moesia superior*, partea de la Apus şi *Moesia inferior*, partea de la Răsărit, în care intrà şi Dobrogea cu Durostorum.

Impăratul Traian spre a stabili o mai puternică pază împotriva popoarelor din stânga Dunării, cari ameninţau din ce

[1]) Veiss, *op. cit.* p. 32.

în ce mai mult imperiul şi cari înfrânseră armatele romane sub Domiţian, formă două castre legionare, unul la *Durostorum* (Silistra) şi altul la Troesmis (Igliţa), pentru apărarea întregei regiuni de la gurile Dunării [1]),

Tot împăratul Traian a mutat, după toate probabilităţile, legiunea V Macedonica dela Oescus (Gigen) la Troesmis (Igliţa) şi legiunea XI Claudia din Germania superior, în Moesia inferior, fundând astfel lagărul militar de la *Durostorum* [2]).

Din acest moment — al stabilirei unei legiuni aici — această localitate a Durostorului intră în domeniul istoriei.

Se vor fi dat şi mai înainte multe lupte în tabiile, natural întărite de la Silistra; despre aceasta însă istoria nu ne spune nici un cuvânt. Din momentul însă ce împăratul Traian a fixat acì lagărul unei legiuni, pe lângă întăriturile fireşti ale localităţii a adaus, cum erà natural să o facă, şi întărituri artificiale şi din acest

---

1) V. Pârvan, *Salsovia* 10.
2) V. Pârvan, *Salsovia* 8.

moment Durostorum se preface într'o fortăreaţă celebră. Ceeace trebue constatat, şi cu această ocazie, este faptul că cetatea Durostorului, ca numire cel puţin, a existat înainte de a fi existat lagărul roman şi că dela această dată, pe lângă lagărul militar *s'a înfiinţat şi un sat*, devenit mai târziu oraş înfloritor.

Cum de s'a ajuns la stabilirea lagărului în regiunea Durostorului?

Istoricii din timpul imperiului, deşì au grijă să ne povestească cu deamănuntul toate cancanurile curţilor, toate intrigile şi toate nimicurile, rămân muţi când e vorba de organizaţia provinciilor şi mai ales de organizaţia provinciilor orientale dela Istru. Singurele isvoare istorice mai de seamă sunt inscripţiile. Acestea ne dovedesc că sistemul de apărare al puterii romane dela Dunăre, constà într'o linie strategică dealungul marelui fluviu, numită *limes Danubianus* şi dintr'o a doua linie strategică *limes Scythicus* dela Cernavoda la Constanţa. Aceste *limites* erau nişte construcţiuni de turnuri de lemn dealungul unor şosele, îndosul cărora se duceau

nişte *vallum-uri* de pământ spre a ascunde pe soldaţi. Din distanţă în distanţă, se găseau turnuri înalte de peatră, cu un etaj, de unde vederea puteà să se întindă în depărtate. *Limes Danubianus* erà necesar să se creieze îndată ce Romanii au ocupat milităreşte Moesia. El porneà de la Singidunum (Belgrad) şi atingeà castrele legionare de la Novae (Şiştov), Durostorum (Silistra) şi Troesmis (Igliţa) şi ajungea până la gurile Dunării [1]).

Intre Şiştov şi Igliţa, localitatea cea mai fortificată de la natură fiind Durostorum, s'a ales aceasta pentru stabilirea unei legiuni.

Linia Dunărei trebuià cu atât mai mult întărită, cu cât în timpul guvernărei în Moesia a lui Aponius, în timpul împăratului Otton, îşi fac apariţiunea peste Dunăre *Roxolanii* (68-69), cari staţionau prin Sudul Rusiei. Deşì aceşti barbari au fost bătuţi şi deşì cea mai mare parte din ei au perit prin băltoacele fluviului,

---

[1]) Tocilescu, *Fouilles et Recherches archéologiques* pag. 183.

totuş, spre a evità un nou atac al lor, s'au făcut nenumărate lagăre mici, *castella*, dealungul limesului.

Când însă la anul 87 a fost zdrobită cu totul armata romană de sub conducerea lui *Cornelius Fuscus*, la Adam-Clissi, s'a început lucrarea limesului scythic de la Axiopolis (lângă Cernavoda) până la Tomi, deacurmezişul valului danubian.

După ce la începutul secolului II-lea, Traian isbutì să nimicească puterea Dacilor, ridică, pe locul unde Cornelius Fuscus fusese nimicit cu înteaga sa armată, un trofeu măreţ, lui *Mars-ultor*, şi alăturea, în valea Urluia, oraşul, deja existent, primì numele de Tropaeum Traiani, după numele trofeului, azi Adam-Clissi.

Colonizarea şi romanizarea Moesiei inferioare începù acum pe o scară întinsă. Cu această ocazie, pe lângă lagărul militar dela Durostorum, se pun bazele viitorului oraş înfloritor, Durostorului [1]).

Cum s'a fundat acest oraş?

---

[1]) I. Dianu, *Istoria legiunei XI Claudia*, pag. 109.

Aprovizionarea soldaţilor făcându-se în antichitate foarte anevoios, cu mult mai anevoios decât astăzi, când mijloacele de transport stau la dispoziţia tuturora şi când distanţele putem zice că au dispărut, diferiţi negustori şi vânzători de alimente se aşezau împrejurul lagărelor legiunilor, în nişte sărăcăcioase barace de lemn, numite *canabae* [1]). Locuitorii acestor canabae, din preajma lagărelor, se îndeletniceau cu diferite meserii şi profesiuni, de cari aveau nevoie ostaşii din castre. Ei erau organizaţi în societăţi, numite colegii, cari, prin faptul solidarităţii lor, erau garantaţi împotriva nesiguranţii, la cari ar fi fost expuşi. Aşà bunăoară, în canabele legiunei XIII gemina, dela Apulum s'a desvoltat colegiul *centonariorum*, adecă al ţăsătorilor de lână pentru îmbrăcămintea soldaţilor [2]).

Dar, pe lângă aceşti meseriaşi şi pe lângă aceşti negustori se mai aşezau adeseori în canabae soldaţi concediaţi,

---

[1]) In vorba *canabae* găsim acelaş radical ca şi în vorba românească cânepă.

[2]) C. I. L. III 1207, 1208.

veteranii cari, terminându-şi serviciul militar, primeau aşa numita *honesta missio*, adică liberarea de serviciul de ostaş. Patria aceştora fiind de multe ori în ţări îndepărtate, sau prin regiuni nesigure, prin Asia sau prin Africa, soldaţii îmbătrâniţi prin lagăre romane, şi deprinşi cu un anume fel de viaţă şi câştigând, deodată cu liberarea lor, în cele mai multe cazuri, şi aşà numita *justae nuptiae*, adică dreptul de căsătorie legitimă, rămâneau foarte adeseori în aceste canabae şi, împreună cu negustorii şi meseriaşii, formau o organizaţie civilă, un fel de colonie lângă lagărul militar.

Canabele erau organizate în colegii, sau corporaţiuni, după cum am văzut mai sus colegium centonariorum dela Apu-lum. Canabele, însă, desvoltându-se se prefăceau în *vicus*, iar acestea în *colonia* sau *municipium*.

Această transformare progresivă au avut-o toate oraşele, noi formate, ale Romanilor dela Dunărea de jos. Mai ales *vici* găsim o sumedenie în Dobrogea. La Aegissus (Tulcea), la Callatis, (Mangalia),

la Abrittus (în şoseaua spre Adam Clissi), la Ulmetum (Ciatal-orman), la Tropaeum Traiani (Adam Clissi) etc. găsim această a doua treaptă de organizare comunală şi socială, *vicus*.

Vicani, adică locuitorii acestor vici, aveau în fruntea lor doi magistraţi superiori şi un *ordo decurionum*. Pe lângă acestea mai aveau probabil *quaestores* şi *aediles*, precum şi diferiţi preoţi ai cultului oficial. [1])

De multe ori locuitorii acestor organizaţii comunale se mulţumeau cu starea lor de vicani. Când însă vicus ajungeà la o desvoltare înfloritoare şi-şi câştigà oare care importanţă, faţă de celelalte sate dintr'un anumit ţinut, el dobândeà titlul şi dreptul de *municipium* sau titlul şi dreptul de *colonia*.

Comunitatea din municipium şi din colonia se compuneà din *cives* şi din *incolae*. Cives erau cetăţenii romani sau liberţii sau streinii încetăţeniţi, iar incolae erau streinii cari îşi aveau domiciliul

---

[1]) V. Pârvan, *Cetatea Tropaeum*, pag. 12.

fixat în aceste oraşe [1]). Municipiile ca şi coloniile aveau în fruntea lor patru magistraţi superiori: doi bărbaţi însărcinaţi cu darea justiţiei şi doi edili cu atribuţii poliţieneşti. Pe lângă ei se mai găseà colegiul quaestorilor şi al duoviri-lor curatores fanorum. Raporturile dintre magistraţi le stabileà senatul, adică curia, sau ordo, compus dintr'o sută de bărbaţi. In genere, organizaţia coloniilor şi a municipiilor erà formată după modelul organizaţiei centrale, dela Roma.

Durostorum s'a format din *canabae*, a trecut prin organizaţia de *vicus* şi, probabil, s'a prefăcut cu timpul în *colonia* sau *municipium*.

In privinţa timpului, când pentru întâiaş dată s'a stabilit o legiune la Durostorum, părerile sunt împărţite. După unii, localitatea de care ne ocupăm s'a prefăcut într'o *castra stativa*, în timpul împăratului Traian (98—117), după alţii numai supt Hadrian (117—118); sunt însă unii istorici, între cari şi marele Momm-

---

1) I. Dianu, *op. cit.* pag. 113.

sen, cari cred că supt Antoniu Piu (138—161) s'a stabilit pentru prima oară la Durostorum legiunea XI[a] Claudia, din ale căreia canabae s'a născut oraşul de astăzi Silistra. [1])

Geograful Ptolemaeus [2]) vorbind despre garnizoanele romane dela Dunăre ne spune, Δουρόστορον λεγίων πρώτη Ἰταλική adică la Durostorum se găseşte legiunea I[a] Italică. Toate celelalte isvoare istorice antice şi toate mărturiile ce ni le dau inscripţiile, descoperite în zilele noastre la Silistra, sunt de acord să ne spună că la Durostorum se găseà legiunea XI Claudia. Ptolemæus probabil nu face o greşeală. De oarece legio I Italica şi-a avut încă din timpul împăratului Vespasian o castra stativa în Moesia şi de oarece legio XI Claudia n'a venit, din Germania superioară, unde staţionà, în aceste regiuni, înainte de Hadrian, e probabil ca aceasta din urmă să fi luat locul

---

[1]) *Notitia Dignitatum Orientis* XL, 26 ne arată că la Durostorum pe lângă leg. XI Cl. au mai fost aci şi *milites quarti Constantiani.* Pauly-Wissowa *Real-Encyclop.*

[2]) Ptolemaeus III 10.

celei dintâiu în lagărul dela Durostorum. Aceasta cu atât mai vârtos cu cât la Novae (Şiştov), unde mai târziu şi-a făcut tabăra legio I Italica, Ptolemaeus nu ne vorbeşte că ar fi existat vr'o legiune. [1])

Legio XI Claudia supt împăratul Traian se găseà în Germania superioară. Când va fi fost adusă în Moesia nu putem şti cu preciziune. Unii cred că în timpul războaielor dacice, alţii în timpul teribilului războiu cu Marcomanii din zilele împăratului Marcu Aureliu. E probabil că, la început, legiunea XI Claudia a staţionat la Novae (Şiştov), iar I Italică la Durostorum, iar în secolul al III şi următorul şi-au schimbat lagărele, aşà că undecimanii se găseau la Durostorum şi primanii la Novae. [2])

Părerea noastră este că legiunea XI[a] Claudia a fost adusă la Silistra în timpul împăratului Hadrian sau că, cel puţin, supt acest împărat se găseà această legiune în Durostorum. Părerea ne o în-

---

1) Mommsen, C. I. L. III 12460.
2) Mommsen, *Ephem. epigr.* IV, p. 528.

temeiem pe numirea canabelor. Iată, în adevăr, ce informaţii credem că ne dă următoarea inscripţie descoperită în ruinele vechiului Durostorum, la vr'o 4 klm. spre Ostrov. [1]) Reproducem inscripţiunea în întregimea ei: *Jovi Optimo Maximo. Pro salute imperatoris Caesaris Titi Aelii Hadriani Antonini Augusti Pii et Veri Caesaris templum et statuam cives Romani et consistentibus in canabis Aelii legionis XI Claudiae Cneius Oppius Soterichus et Oppius Severus filius eius de suo fecerunt. Dedicatum est per Tiberium Claudium Saturninum legatum Augusti propraetorem, Tiberio Claudio Juliano legato Augusti.*

Inscripţiunea aceasta, datând din timpul împăratului Marcus Aurelius şi Lucius Verus [2]) ne arată că un oarecare Cneius Oppius Soterichus şi fiul său Oppius Severus consacră templul şi statua lui Jupiter Optimus Maximus prin Tiberius Claudius Saturninus, legatus Augusti propraetore, adică prin guvernatorul Moesiei inferioare.

[1]) C. I. L. III 7474, azi în Muzeul din Bucureşti.
[2]) Anul 155 d. Chr.

Inscripţiunea fiind un act oficial trebuià să aibă oarecum legalizarea oficială a administraţiei [1]), deci a guvernatorului Moesiei; însă, fiind-că priveà în mod indirect şi pe legiune, pe lângă legatus propraetor se aminteşte şi Tiberius Claudius Julianus, legatus Augusti legionis XI Claudiae.

In acelaş timp vedem din această inscripţiune că pe lângă lagărul dela Durostorum se găseau nişte *canabae*, numite *Aeliae*, după numele probabil al lui Hadrian, iar nu al lui Antoninus Pius şi că în aceste canabae, în afară de corporaţiunile de meseriaşi şi negustori, se mai aflau şi *cives romani*.

Tot inscripţiunea de mai sus ne dovedeşte că în timpul lui Antoninus Pius şi Lucius Verus legiunea XI Claudia erà dejà stabilită la Durostorum şi că prin urmare părerea lui Mommsen că această legiune a venit mai târziu la Durostorum, după ce mai înainte va fi fost fixată la Novae, nu se poate susţineà [2]).

---

1) I. Dianu, *op. cit.* pag. 116.
2) I. Dianu, *op. cit.* p. 87.

Opera de romanizare a regiunii dela Dunărea de jos prin legiunile cari staţionau aci, se vede şi din inscripţiunea noastră. In adevăr, în numele de *Soterichus* recunoaştem un nume de strein, un daco-get, bunăoară; în numele de Oppius Severus găsim un Roman. Sunt nenumărate exemplele de acest fel: tatăl poartă un nume strein, iar fiul un nume roman.

Dela Durostorum, însă, nu avem numai această inscripţie. Intâmplarea a făcut ca, mai ales prin hărnicia răposatului epigrafist Gr. Tocilescu, să se descopere o serie întreagă de monumente epigrafice din vechiul castru stativ dela Durostorum.

Cele mai importante sunt următoarele;

II. *Invicto Mithrae Cornelius Faustus, centurio legionis XI Claudiae.*

Centurionul Cornelius Faustus din legiunea XI Claudia închină un altar zeului *Mithras.* Inscripţiunea aceasta dedicatoare a fost găsită la Durostorum şi a trecut în colecţiunea Papazoglu.

După constatarea cultului lui Jupiter Optimus Maximus, atestat în prima noas-

tră inscripţie, găsim acì constatarea zeului Mithras.

Jupiter Optimus Maximus este zeul cel mai mare al Romanilor, tatăl zeilor şi al oamenilor, cum îl numesc poeţii, zeul naţional κατ'ἐξοχήν al Romanilor, zeul Mithras însă este un zeu al populaţiunilor Thraco-getice.

Multă vreme s'a crezut că soldaţii romani aduşi din Phrygia, unde se constată cultul zeului Mithras, ar fi adus cultul acestui zeu în regiunile noastre dela Dunăre. Ideea noastră a fost că Mithras este un zeu naţional al Dacilor şi părerea ne-o vedem confirmată astăzi prin studiul lui N. Densuşianu asupra cultului zeului Mithras [1]). In Dacia se găsesc mai multe *mithreuri* şi, în orice caz, monumentele consacrate acestui zeu sunt mai numeroase în Dacia decât pe teritoriul Asiei Mici. Locuitorii romanizaţi, sau pe cale de romanizare, găseau putinţa să se roage zeilor lor naţionali. De altfel se ştie că poporul roman, din

1) N. Densuşianu, *op. cit.* p. 377.

tactică politică, a îmbrăţişat cu uşurinţă cultele zeilor acelor popoare, pe cari le cucereau. Panteonul tuturor zeilor se găseà la Roma.

Mithras s'a numit *deus invictus* şi aveà să se identifice, nu cu multe secole mai târziu, cu Christ al nostru.

III. Tot lui Mithras, ca zeu neînvins, îi este închinată şi piatra de altar descoperită la Adam-Clissi de cuprinsul următor:

Deo invicto, pro salute imperatoris Marci Antonini Veri, Annius Saturninus centurio legionis XI Claudiae. Votum solvit libens merito. [1]) Monumentul, după cum se vede, este din timpul împăratului Lucius Verus şi deşì acesta erà asociat în domnie cu Marcu Aureliu, totuş inscripţiunea nu aminteşte de cât pe cel dintâiu, ca şi cum ar fi fost singur împărat [2]).

Inscripţiunea aceasta ne mai dovedeşte că o vexilaţie a legiunei XI Claudia din Durostorum staţionà la Tropaeum Traiani, unde monumentul triumfal, ca şi oraşul,

---

1) C. I. L. III 7483.

2) Inscripţia se găseşte astăzi în satul Cocardja şi serveşte drept picior la altarul bisericii.

nu puteau fi lăsate fără pază militărească[1]). De altfel nici nu erà necesar ca la Silistra să steà în permanenţă întreaga legiune şi, de sigur, cele trei legiuni din Moesia inferioară, cari îşi aveau castrele stative la Novae (Şiştov), Durostorum (Silistra) şi Troesmis (Igliţa), îşi vor fi avut o parte din cohortele lor dislocate prin diferite centre mai importante ca Axiopolis (lângă Cernavoda), Istros (lângă Karanasuf), Tomi (Constanţa), Noviodunum (Isaccea) etc.[2]).

IV. Açelaş lucru îl putem vedeà din inscripţiunea găsită la Adam-Clissi, azi în muzeul din Bucureşti :

Ex exceptore cos legionis XI Claudiae et Aeliae Dentillae. Si quis voluerit alius hic ponere vel in terris meis dare debebit[3]).

---

[1]) Acelaş lucru ne dovedeşte şi inscripţiunea dela Adam Clissi, din timpul imp. Antoninus Pius : *M. Stabius Colonus*, din Luca (Italia), *tribunus militum legionis XI Claudiae* dedicând un altar *Jovi optimo maximo*, *Herculi invicto*, *Cereri, Libero patri* pentru sănătatea împăratului Antoninus Pius, a fiului său M. Aurelius Caesar şi a copiilor lor, fiind guvernator al Moesiei *T. Vitrasius Pollio* C. I. L. III 14214. Vezi şi V. Parvan, *Cetatea Tropaeum* pag. 404.

[2]) V. Pârvan, *Cetatea Tropaeum* pag. 15.

[3]) C. I. L. III 13736.

Inscripţiunea pare a fi fost pe epistylul unui sarcofag.

V. Intre monumentele găsite la Silistra este şi următoarea inscripţie, a căreia citire o dă Tocilescu astfel:

Quintus Carmaeus Laetus Aquis Querquernis cornicularius tribuni legionis XI Claudiae. Quintus Carmaeus Felix Patrono bene merenti posuit[1]).

Adică libertul Quintus Carmaeus, cornicularius, un fel de ordonanţă a ofiţerului,—primul grad peste simplu soldat,—ridică patronului său, Quintus Carmaeus, născut la Aquae Querquernae, în Lusitania (Hispania) acest monument—poate—funerar.

VI. Cea mai importantă dintre inscripţiunile descoperite la Durostorum este următoarea:

Dis Manibus. Valerio Marco militi legionis XI Claudiae obito. Vixit annis XLV stipendiorum XXVI. Aurelia Faustina conjux et heres una cum filiis Valeriis, De-

---

1) C. I. L. III 7476. Inscripţia s'a descoperit cu ocaziunea dărâmării zidurilor dela Silistra. Vezi şi I. Dianu, *op. cit. p. 121.*

cibalum et Seicipere et Mamutzim et Macaria et Matidia, filiis suis, Marito pientissimo sepulcrum posuerunt[1]).

Din această inscripţiune vedem că Aurelia Faustina, împreună cu fii, ridică un monument funerar lui Valerius Marcus, soţul ei, mort în vârstă de 45 ani, după un serviciu militar de 26 de ani. Serviciul militar fiind numai de 25 de ani, acest Valerius Marcus a servit mai mult de cât erà obligat şi se pare că el se retrăsese în canabele legiunei împreună cu familia sa. E de remarcat că familia asestui soldat este de origine dacă, deoarece copii nu sunt deplin romanizaţi şi poartă încă numele lor dac.

VII. Următoarea inscripţie serveşte ca să ne dea o dată importantă în privinţa oraşului Durostorum:

Valeriae Irene quae vixit annis LV Cat... rus vectigalis Illyrici vilicus stationis Durostori... rarissimo...[2]).

---

1) C. I. L. III 7477. Inscripţiunea a fost descoperită cu ocaziunea dărâmării unor ziduri din Silistra. Azi în muzeul din Bucureşti.

2) C. I. L. III 8479.

Inscripţiunea, foarte rău conservată, ne dă numele unui funcţionar din biuroul vamal dela Durostorum. Importanţa acestui monument epigrafic, a căreia datare nu o putem stabilì, stă în faptul că el ne dovedeşte că la Silistra a fost în timpul Romanilor un *biurou vamal* şi în acelaş timp că oraşul a ajuns la oarecare însemnătate.

Biuroul de vamă dela Silistra făceà parte din circumscripţia Illyricului, căci precum se ştie, între cele zece circumscripţii vamale ale imperiului erà şi Illyricul. Ţările dintre gurile şi isvoarele Dunării adică Pannoniile amândouă, Raetia, Noricum, Dalmaţia, Dacia şi cele două Moesii făceau parte din circumscripţia Illyricului şi pentru Moesia inferioară biuroul vamal s'a stabilit la Durostorum, unde de sigur canabele se transformaseră într'un oraş mare şi înfloritor [1]).

Tot la Durostorum au fost descoperite şi următoarele inscripţiuni, cari nu adaogă

---

1) I. Dianu, *op. cit.* p. 124.

prea mult la cunoştinţele ce avem până acum despre acest oraş :

VIII. Valens centurio legionis XI Claudiae, commanipulari, adică centurionul Valens ridică un monument tovarăşului său de arme. Inscripţiunea, rău conservată, s'a descoperit la Durostorum şi se găseşte astăzi la muzeul din Bucureşti [1]),

IX. Pe o peatră nisipoasă, descoperită la Silistra, astăzi la muzeul din Bucureşti, se poate citì :

Legatus Augusti propraetore n, ignif s. c. o. am.

Mommsen crede că ar fi vorba despre restituirea unui edificiu distrus de un incendiu [2]).

X. Pe o ţiglă găsită în 1888 într'o clădire romană, la Răsărit de Silistra, în vechiul Durostorum, se poate citì în litere inverse,—este un fel de sigil :

Legionis XI Claudiae [3]).

XI. Pe un fragment de piatră calca-

1) C. I. L. III 13458.
2) C. I. L. III 12457. *Arch. epipr. Mitt. XVII* p. 83.
3) *Arch. epig. Mitt.* XVII p. 83.

roasă, găsită la Silistra, azi la muzeul din Bucureşti, se poate citì :

Legionis XI Claudiae piae fidelis[1]).

XII. Intr'un şanţ al lagărului, cam la 4 kilometri departe de Silistra, s'a descoperit, o tăbliţă de marmoră, iar la un turc de acolo s'a găsit o ţiglă cu inscripţia :

Leg. XI Cl.

XIII. Intr'o inscripţie găsim, zice Mommsen, o întreagă familie din Dorostorum : *Martinus Durost, Va-lens Durostor, Va-lens Durostor*[2]).

XIV. Intr'un cimitir aproape de Silistra, Gr. Tocilescu a descoperit un *cippus marmoreus*, având inscripţia: *Imagin*[3]).

XV Pe un ciob de oală, găsit la Silistra, azi la muzeul din Bucureşti, se poate citì inscripţia ;

Filemon Aretio fecit[4]).

Vasul e făcut la Arretio şi adus aci, la Durostorum. Pare a rezultà din această

---

1) *Arch. epigr. Mitt.* XVII 83.
2) Mommsen, *Eph. epigr.* IV. p. 528.
3) *C. I. L.* III 7480.
4) *Arch. epigr. Mitt.* XX p 85.

descoperire că olăria arretină aveà acì un debuşeu al ei[1].

XVI. O mică inscripţie, astăzi la prefectura din Silistra, cuprinde următoarele litere *August... coh*[2]. E vorba despre una din cele zece cohorte ale legiunii.

Toate monumentele epigrafice enumerate până aci par a fi din secolul II.

Legiunea XI Claudia a rămas, însă, la Durostorum până la căderea împărăţii romane de Apus. Aceasta o putem deduce din următoarele trei inscripţiuni ce le mai avem dela Silistra, inscripţiuui cari împreună cu cele de mai sus ating cifra de nouăsprezece :

XVII. La poarta numită Varus-Kapu într'un zid al Silistrei s'a găsit următoarea inscripţie :

Receptus ex captivitate barbarorum Pio et Proclo cos ex voto[3].

Inscripţiunea depe acest monument, care acum se găseşte la prefectura din Silistra, datează din anul 238 d. Chr. Un legio-

1) Pauly-Wissowa, *Real-Encyclopädie :* Durostorum.
2) *C. I. L.* III 12.460.
3) *C. I. L.* III 12.455.

nar roman, scăpând din captivitatea Goţilor sau a Carpilor, cari pătrund acum în Dobrogea, închină zeilor *ex voto*, monumentul cu această inscripţie.

XVIII. Următoarea inscripţie, foarte rău conservată, pare a ne indica prefacerea oraşului Durostorum în colonie romană. E cel mai mare drept acesta la care puteà să aspire un oraş de provincie.

Iovi Optimo Maximo..... gratum referens quod imperator Aurelianus vicit reginam Zenobiam invisosque tyrannos et Carpos... inter Carsium et Sucidavam delevit. col........ Durostoro Aureliana in pristinum splendorem restituta [1]).

Această inscripţiune, aflătoare azi în muzeul din Bucureşti, ne reaminteşte faptul cunoscut despre învingerea Zenobiei, regina Palmyrei de către Aurelian [2]) şi în acelaş timp ne arată pe împăratul roman restabilind oraşul Durostorum în splendoarea lui de odinioară.

---

[1]) *C. I. L.* III 12.456; *Arch. epigr. Mitt.* XIV. 16.

[2]) Vopiscus, *Aureliani vita* 30.4, Eutropius, *Breviarium* IX.9.

Rezultă din acest pasagiu că Goţii şi Carpii, cari pătrunseseră în Dobrogea, pustiiseră această ţară, că Durostorum avuse aceeaş soartă ca şi celelalte oraşe şi că Aurelian, biruind pe barbari între Carsium (Ceatalorman) şi Sucidava (la N. E. de Silistra) *funditus*, cum interpretă inscripţiunea Tocilescu, a readus vechea strălucire coloniei (?) Durostorum.

XIX. În sfârşit, ultima inscripţiune provenind tot din Silistra. e un monument funerar, de cuprinsul următor: *Dis Manibus, Antonio Valerio...*[1]) Mommsen publicând această inscripţie o întovărăşeşte de cuvintele: Silistriae în aedificio quodam saeculi VI. Fireşte că avem să înţelegem că această inscripţie, fiind veche, s'a găsit într'un zid construit în secolul al VI-a. E probabil însă că această inscripţie să fie cea din urmă dintre cele 19 reproduse mai sus, ca provenind din localitatea ce studiem.

---

[1]) C. I. L. III 7478.

CAPITOLUL III

Drâstorul în epoca invasiunilor barbare.

Romanizarea populaţiunilor din ţinuturile dobrogene. — Bastarnii, Carpii şi Goţii. — Impărţirea administrativă a imperiului supt Diocletian. — Sarmaţii. — Războaele lui Valens contra Goţilor. — Goţii în serviciul imperiului roman. — Hunii. — Aëtius. — Opera de restaurare a lui Justinian. — Avarii. — Slavii.

Starea de înflorire a provinciei romane dela Dunărea de jos nu dură mult, căci prin secolul al III-a începù să se reverse dela Miază noapte şi dela Răsărit un furnicar de popoare barbare care aveà să aducă nelinişte, turburare şi în urmă peire puterei romane, sleite şi îmbătrânite. E adevărat că romanizarea făcuse paşi gigantici. Puterea de asimilare a Romanilor erà extraordinară. N'am aveà

decât să citäm un singur exemplu spre a vedeà cu câtă repeziciune se romanizau Dacii de prin Dobrogea şi cei dela Nordul Dunării:

O inscripţie funerară dela Adam Clissi aminteşte de un oarecare *Daizus Comozoi*, omorît de Costoboci, deci prin anul 170 d. Chr. Acestuia, fii săi Justus şi Valens, îi ridică un monument funerar. Tatăl e Daizus, bunicul Comozous, amândoi Daci, fii însă sunt Romani, purtând nume romane [1]).

---

[1]) Din nenorocire această putere de asimilare a strămoşilor noştri romani nu ni s'a transmis şi nouă. Lăsând la o parte extraordinar de repedea rutenizare a Bucovinei, trecând cu vederea sârbizarea Banatului şi maghiarizarea Ardealului şi a părţilor sale anexe, şi oprindu-ne numai la desnaţionalizarea Românilor de peste Dunăre, îţi vine să crezi că în constituirea naţionalităţii noastre au intrat mai mult elemente dacice decât romane. Printre numeroasele exemple de desnaţionâlizare citez următoarele două; unul mai vechiu şi cu caracter mai general şi altul de mai mică însemnătate, poate, dar care m'a impresionat mult:

1. La 22 Noemvrie 1813, sunt aproape o sută de ani de atunci, marele român din Banat, Moise Nicoară, ajuns în ţara românească Moise Nicorescu, după ce şi-a cheltuit o avere întreagă—el erà de familie nobilă şi bogată,—făceà o călătorie dela Constantinopol spre Bucureşti. In notiţele

Perioada de liniştită romanizare a provinciei dobrogene, ca şi a Daciei dela Nordul Dunării, nu ţinù mult. Dela Miază noapte şi Răsărit, pornesc, spre a cotropì imperiul roman, triburile germanice ale Goţilor, ale Ostrogoţilor dela Răsărit şi ale Vizigoţilor dela Apus. Ei dau peste alte seminţii germanice, peste Bastarni

---

sale de călătorie[1]), Moise Nicoară ne spune că a trecut pe la Sylivris, Ciorlu, Lule-Burgas, Baba şi că a ajuns la Küllüli la 25 Noemvrie. Acì a dat peste un sat cu Români şi ne vorbeşte despre graiul acestor Români cu *suman negru*, cu *căciulă neagră*, cu *opinci cu curele* etc. Un sat românesc în inima Turciei şi să se noteze că informaţiunea lui Moise Nicoară este una din vechile noastre date despre existenţa Românilor din Peninsula Balcanică! Unde sunt aceşti Români? Şi, e posibil ca ei să se fi găsit numai în această localitate de pe şoseaua Lule-Burgas-Iski-Baba-Adrianopol? Românii dela Küleli au dispărut, după cum au dispărut sute şi mii de sate româneşti din Peninsula Balcanică.

2. In vara anului 1891 făceam o escursiune de studii prin satele Dobrogei, împreună cu răposatul meu amic şi coleg Stere, român din Macedonia. Intr'una din zile am ajuns într'un sat de mocani, colonizat după războiul din 1877—78. Pe când căutam pietre cu inscripţii pe la cimitire şi pe la sghiaburile puţurilor, într'un sat, pe la Cosâmbeşti, mi se pare, ni s'a povestit de ţărani un fapt, care, dacă datele n'ar fi fost precise, n'ar fi de crezut. Se ştie că chiar înainte de războiu, în Dobrogea turcească şi chiar prin Bulgaria turcească, ciobanii din Ardeal —

1) Biblioteca Academiei române *Mss.* 2447 şi urm,

şi peste Carpi, cari năvăliseră în împărăţia romană şi se aşezaseră între Carpaţi,— *Alpes Bastarnicae*, numiţi în urmă după numele Carpilor, — şi Dunăre, locuind împreună cu populaţiunile romane prin Dacia, cucerită de Traian. Impinşi de Goţi

---

însuş cuvântul de *cioban* este turcesc,— treceau [cu oile lor în aceste ţări. Vara îşi păşteau oile prin câmpiile şi munţii Dobrogei şi Bulgariei, iar iarna se întorceau pe la căminurile lor în Ardeal. Unii mocani petreceau şi iarna în ţinuturile turceşti.

In comuna al cărui nume nu-l mai reţin, coloniştii ardeleni dela 1880—81 au dat peste un cioban ardelean turcit, care, din întâmplare, erà tocmai din satul lor, din Vistea, de lângă Făgăraş. Visteanul turcit, deci mahomedan, a povestit consătenilor săi vişteni motivul turcirii sale. Trăise bietul om câţiva ani printre Turci şi după cum erà obiceiul, leafa i se plăteà în natură, în oi. După ce s'a văzut cu o avere frumuşică în oi, a căutat să-şi vânză turma, şi să plece acasă. Turcii însă nu-i îngăduiră aceasta. Aveà să aleagă sărmanul om între două alternative, sau să plece cu mâinile goale sau să se facă turc. A preferit să se turcească, să-şi ia de soţie o turcoaică şi să aibă în urmă copii, cu această femee. Aveà băieţi mari, când se face colonizarea satului său cu creştini din satul Viştea. Incearcă să se facă din nou creştin, să-şi facă semnul crucii. Fii săi însă, crescuţi şi născuţi în mahomedanism, îl ameninţară cu moartea, dacă şi-ar lepădà legea cea nouă şi bietul om a fost pierdut pentru totdeauna pentru românism. Turcii Peninsulei Balcanice ne-au lipsit în decursul vremurilor de multe elemente româneşti, direct în favoarea lor şi indirect în folosul altor neamuri.

aceşti Bastarni şi aceşti Carpi ameninţă să treacă peste Istru, în Moesia inferioară.

Impăratul roman Alexandru Sever pune să se restaureze în anul 234 drumurile militare dela Marcianopolis (Dewnia) la Durostorum şi la Tropaeum, prin legatul său Quintus Decius: : *pontes derutos et vias conlapsas restituit;* [1]) aceasta în vederea atacului la care se aşteptà din partea barbarilor dela Nordul Dunării.

După patru ani, la 238 *Bastarnii* şi *Carpii* trec în adevăr Dunărea, cuceresc oraşul Istria (Karanasuf) şi neliniştesc întreaga Moesia inferioară. Istoricul Iulius Capitolinus vorbind despre domnia lui Maximus şi a lui Balbinus ne spune: *Sub his pugnatum a Carpis contra Moesos fuit et Scythici belli principium et Histriae excidium eo tempore* [2]) E de presupus că Durostorum, dacă n'a fost cucerit de aceşti barbari, va fi fost cel puţin atacat de ei.

De sigur că Bastarnii şi Carpii vor fi stăpânit Moesia inferioară până la suirea

---

1) C. I. L. III 12.519, 13.758, la Pârvan, *Cet. Trop.* p. 45.
2) Weiss, *op. cit.* p. 36.

pe tron a lui Aurelian (270—275), care, după cum am văzut din inscripţia dela Durostorum, citată mai sus (No. 18), a zdrobit cu totul, *funditus delevit*, pe Carpi şi pe *invisos tyrannos*, Bastarni şi poate şi pe Goţi.

Atacată din toate părţile de barbari, Dacia e părăsită pentru totdeauna; ea încetează de a mai fi provincie romană şi ajunge prada tuturor barbarilor, cari aveau ca ţintă finală cucerirea Romii din Apus şi a Byzanţului din Răsărit. Legiunile şi administraţia au fost retrase din Dacia şi trecute peste Dunăre, care devenì pe viitor frontiera nordică a imperiului, în această parte.

Vechia tactică romană, inaugurată încă din timpul republicii, de a formà state de clientelă, adică de a cucerì popoare noi prin ajutorul popoarelor cucerite mai înainte, se preface în dogmă de stat şi, în loc de a trimite legiunile romane în potriva barbarilor, angajează pe barbarii mai apropiaţi să lupte împotriva barbarilor mai îndepărtaţi. Astfel Bastarnii şi Carpii, întocmai ca şi Odrysii de odinioară,

din timpul împăratului August, se prefac acum în amici şi aliaţi ai poporului roman, ei cari au fost odinioară cei mai strajnici duşmani ai lui. Li se dă pământ în provinciile romane, dar li se impune obligaţiunea de a sta de straje, ca grăniceri, împotriva altor neamuri barbare. In special împăratul Probus (276—282) şi împăratul Diocleţian (284—305) înfăptuiră acest principiu de stat. Se înţelege dela sine că, renunţându-se la romanizarea populaţiunilor dela Dunărea de jos, s'a făcut un pas înapoi, atât supt raportul unităţii naţionale a imperiului, cât şi supt raportul limbii latine. Stabilirea Carpilor în Dobrogea ne e atestată între altele şi prin *vicus Carporum: Prope Carporum vicum stativis castris adusque autumnum mansit*[1]).

Diocleţian împărţi, din punct de vedere administrativ, imperiul roman în două părţi, în imperiul de Răsărit şi în imperiul de Apus, divizându-l în *diocese*. Dobrogea, cu capitala Tomi (Constanţa), se prefăcù într'o provincie de sine stătătoare,

1) Ammianus Marcellinus, *Rerum gestarum lib* XXVII, 5.

numită Scythia şi despărţită de Moesia inferior. Ambele făceau parte din diocesa thracică [1]).

Supt urmaşul lui Diocleţian, supt împăratul creştin Constantin cel Mare, (306—337), imperiul de Răsărit este încercat de o nouă seminţie barbară, de *Sarmati*, cari, fiind împinşi de Goţi, trec în provincia dobrogeană. Dar şi aceşti Sarmati, după ce au fost biruiţi de Constantin, iau rolul ce-l avuseră mai înainte Bastarnii şi Carpii, şi cari acum primiseră, mai mult sau mai puţin, romanitatea. Pe vremea aceasta, Durostorum continuă să fie castrul stativ al legiunei XI Claudia, având vexilaţii în diferite centre din apropiere, ca la Tropaeum Traiani, etc.

In timpul acesta, *Goţii* cuprinseseră întreaga ţară românească de astăzi şi ameninţau cu cotropirea regiunile de peste Dunăre. Dar chiar şi înainte de împăratul Constantin pare că au năvălit, de câteva ori, aceşti barbari în ţinurile dobrogene şi e aproape sigur că spre sfârşitul se-

[1]) *Notit. dign. or.* II 52, Weiss, *op. cit.* p. 38.

colului al III-a au distrus oraşul Tropaeum, ai cărui locuitori au fost siliţi să se împrăştie prin oraşele de prinprejur[1]. Durostorum, fiind fortificat prin situaţiunea sa naturală, tabiile dintr'o parte şi Dunărea din cealaltă, şi având şi o legiune în garnizoană, probabil nu va fi fost nici luat, nici măcar atacat.

Supt Constantin şi Licinius năvălesc cu furie Goţii în imperiul roman de Răsărit. Sunt însă biruiţi pretutindenea, după cum ne arată o inscripţiune găsită la Adam-Clissi: «după ce neamurile barbare fuseseră pretutindeni biruite — spre a întări paza graniţei,—fu zidită din temelii şi cetatea Tropaeenilor, de împăraţii Constantin şi Licinius, fiind prefecţi ai pretoriului şi îndeplinitori ai înaltei porunci, senatorul Petronius Annianus şi cavalerul Julius Julianus[2])

După respingerea Goţilor, urmă o scurtă perioadă de linişte, în care timp toate oraşele şi toate întăriturile distruse de

---

1). Pârvan, *Cet. Trop.* p. 47.
2) C. I. L. III 13.734, cf. Pârvan, *Cet. Trop.* p. 58.

barbari fură reconstruite. In capitala provinciei, la Tomi, fu aşezat un episcopat.

Această perioadă de relativă linişte erà însă turburată din când în când de incursiunile Goţilor.

Impăratul Valens (364—378) pornì cu războiu în potriva lor. Goţii însă, fiind înştiinţaţi, s'au retras la munte, lăsând pustiu în urmă-le. Impăratul îşi aşază întreaga armată lângă castelul *Daphne*, făcând un pod de plute şi trecând Dunărea. Neîntâlnind nici o rezistenţă, armatele romane pustiesc Dacia în lung şi lat. Se întoarce înapoi. In anul următor încearcă din nou să treacă peste Dunăre, însă nu putù din cauza inundaţiilor. Toată vara rămase în *vicus Carporum*, iar iarna la Marcianopolis (Dewnja).

Un an în urmă, Valens pornì pentru a treia oară împotriva Goţilor, făcând un pod pe la Noviodunum (Isaccea), dă peste tribul războinic al Gruthungilor şi-i birue. In urmă se întoarce iarăş în lagărul de iarnă dela Marcianopolis.

Istoricul AMMIANUS MARCELLINUS vorbind despre războiul lui Valens în contra Go-

ţilor ne dă o descriere a Thraciei şi a provinciilor sale, între cari şi Moesia. In această din urmă enumeră el oraşele Marcianopolis (Dewnja) spre Vest de Varna, *Durostorus*, Nicopolis şi Odyssus (Varna) şi alăturea, Scythia cu oraşele Dionysopolis (Balcik), Tomi (Constanţa) şi Callatis (Mangalia). In acelaş timp, istoricul roman ne dă şi o interesantă descriere a populaţiunilor din aceste regiuni, arătând voinicia şi curăţenia sufletească a locuitorilor, faţă de Romanii *omnibus maculis rerum humanarum infecti* [1]).

O seminţie barbară, mai barbară decât toate cele de până acì, năvăleşte cu furie acum în Europa. Sunt oardele *hunice*, cari la anul 375 dau peste Goţii din Dacia. Aceştia fiind bătuţi îşi caută scăparea, punându-se supt protecţia Romanilor.

Un an în urmă întregul neam al Goţilor Thervingi se strânge pe malul stâng al Dunării sub conducerea şefului lor Alavivus şi îngroziţi de Alani şi de Huni cer «*humili prece*» să fie lăsaţi pe celălalt

[1]) Ammianus Marcellinus, *Rer. gest.* lib. XXVII. 4.

mal, promiţând Romanilor că vor trăì în linişte şi că le vor servì la nevoie cu trupe auxiliare. Sosì chiar o deputaţiune de Goţi cari, expunând situaţiunea dela Nordul Dunării şi arătând că întreaga regiune dela ţara Marcomanilor şi a Quazilor şi până la Pontul Euxin este cuprinsă de barbari cotropitori, cer cu insistenţă admiterea lor în teritoriul roman, în partea dreaptă a Dunării.

Impăratul, la insistenţele stăruitoare ale curtenilor săi, fără să-şi dea samă de pericolul la care expuneà poporul roman, introducând în imperiu, acum pentru întâiaş dată, un neam duşman şi neromanizat, primì cu bucurie propunerea, gândindu-se că aceşti Goţi, recrutaţi pentru armata sa, o va face pe această invincibilă.

Ziua şi noaptea treceau Goţii peste Dunăre şi graba erà atât de mare că mulţi, căutând să treacă în înot peste marele fluviu, erau înghiţiţi de valurile Dunării, crescute pe acea vreme din cauza revărsării apelor, iar ofiţerii romani, însărcinaţi cu numărătoarea, au trebuit să

renunţe la această operaţiune, văzând că trec atâţia Goţi, «cât nisip se găseşte pe întinsul Lybiei», după cum se exprimă istoricul Ammianus Marcellinus.

Şefii Goţilor, Alavivus şi Fritigern, trecură cei dintâiu. Impăratul le distribuì cu dărnicie alimente şi le dete pământuri de cultivat. După ei trecură Dunărea şi alte triburi de Goţi.

Este interesant de a constatà cu această ocazie, că alăturea de Goţi au trecut peste marele fluviu şi *o parte din Alani;* cei mai mulţi au rămas pe la vetrele lor din Dacia Traiană: «Scirii, Sadagarii şi o parte din Alani au primit Scythia mică şi Moesia inferioară supt ducele lor Candac [1]).

Cine sunt aceşti Alani? Domnul Iorga crede că supt acest nume se înţelege populaţiunea daco-romană sau Românii; în

[1]) O inscripţiune grecească descoperită la Constantinopol şi publicată de C. G. Curtis şi S. Aristarchis, în 1882, într'o revistă din Constantinopol «Ἑλληνικὸς φιλολογικὸς σύλλογος XVI 20, restabileşte mai bine numele acestui duce got: Candac:» Aci odihneşte Serghia, credincioasă despotiva (domniţa) fiica lui Candac, despotul federal al împăratului din Constantinopol. Vezi şi M. Soutzo, *Coup d'oeil sur les monuments antiques de la Dobroudja.*

aceşti Alani am aveà deci prima indicaţiune despre neamul românesc? [1])

Soartea Durostorului nu putem şti, care va fi fost pe această vreme. Bănuim însă că nu va fi fost scutit nici oraşul nostru de aceşti interesanţi musafiri.

Guvernator în Thracia, *comes per Thracias*, erà Lupicinus, iar comandant al armatei Maximus. Lăcomia fără scrupul a acestora a fost cauza tuturor nenorocirilor ce urmară mai târziu. Făra a mai povestì, zice istoricul MARCELLINUS, toate potlogăriile ce făcură sau tolerară aceşti doi, cităm un singur fapt desgustător şi nemai auzit. Foametea, în care se găseau emigraţii, le suggeră ideea acestor doi mizerabili, pentru cele mai infame speculaţiuni. Puseră să se adune toţi câinii pe cari îi putură găsì şi căutară să-i vândă nenorociţilor înfometaţi pe preţul de un sclav bucata. Şefii Goţilor spre a-şi scăpà

[1]). Aceeaş părere o are şi d. Al. T. Dumitrescu, care a susţinut această teză în interesantele D-sale articole, publicate în ziarul *Universul*, asupra oraşului Silistra. Vezi şi articolele d-lui Caselli din ziarul *Seara*.

dela o moarte sigură pe fii lor, fură siliţi să-i deà în sclăvia romană.

In timpul acesta sosì la malurile Istrului Vithericus, regele Gruthungilor, care printr'o ambăsadă cerù, de asemenea, loc de azil dela Valens. Acesta îl refuză. Atunci Gruthungii trec Dunărea, la un moment când aceasta nu erà păzită, se unesc cu triburile Thervingilor, scandalizaţi de civilizaţia neomenoasă a Romanilor şi pun mâna pe arme. Pornesc pe şoseaua Durostorului şi Tropaeului spre Marcianopolis, bat pe Romani şi devastează în toate părţile: *jam turmae praedatoriae concursabant pilando villas et incendendo, vastis cladibus, quidquid inveniri poterat, permiscentes* [1]).

Impăratul Valens se pune atunci însuş în fruntea unei armate puternice, dar este bătut în lupta dela Adrianopol din 378,— dându-i-se foc cortului în care se găseà,— şi omorît. Astfel aceşti «foederati» ai Romanilor, sentinelă neadormită împotriva Hunilor dela Nordul Dunării, nimicesc

1) Ammianus-Marcellinus *Rer. gest.* XXXI 5.

puterea romană, în această luptă celebră, şi se aşază acum deabinele în provinciile romane, pe cari le prădează din când în când: *Ex toto anno* (378 d. Ch.) *per dioecesim Thraciarum et Scythiae et Moesiae Gothi habitaverunt, simul et eas praedaverunt.* [1])

Soarta Durostorului bănuim că va fi fost aceeaş ca şi a celorlalţe oraşe din Moesia inferioară.

Urmaşul lui Valens, viteazul Theodosius (379—395) repurtă două victorii asupra Goţilor, cu cari încheiă în urmă o pace, la 382, îngăduindu-le să se aşeze în Thracia de Miazăzi. După Theodosius imperiul roman se desface definitiv, în imperiul roman de Răsărit cu capitala Byzanţ şi imperiul roman de Apus cu capitala Roma.

Tot cam în acest timp «*Hunni Thraciam vastaverunt*» înţelegându-se supt denumirea de Thracia, diocesa Thraciei, care coprindeà şi Dobrogea.

In aceste vremuri de adânci frământări

---

[1]) *Consularia Constantinopolitana*, la Weiss, *op. cit.* pag. 28.

în Peninsula Balcanică, Hunii îşi stabilesc un imperiu puternic şi temut, în mijlocul Europei, între Tisa şi Dunărea de mijloc.

La anul 434, Attila, supranumit Biciul lui Dumnezeu, împreună cu o parte din Goţi, cu Gepizii şi cu Alanii, pustieşte Illyricul, ambele Dacii, Thracia, Moesia şi Scythia, iar la anul 447 devastează Constanţa. Despre soartea oraşului Durostorum nu ştim nimica, dar e de presupus că va fi avut să îndure aceeaş fatalitate.

Durostorum însă dădù naştere, în acest veac de grozăvie, unuia din cei mai mari generali ce a a avut armata romană. Se născù acì, la Durostorum, după mărturia lui Iornandes, marele general *Aëtius*, învingătorul armatei hunice a lui Attila, în câmpiile Catalaunice, près de Châlons, la anul 451 [1]). Fiind fost obstatic la Alarich, şi mai târziu la Huni, ştià toate relaţiunile

[1]) *Aëtius ergo patricius tunc praeerat militibus fortissimorum Moesiorum stirpe progenitus, in Dorostena civitate a patre Gaudentio, labores bellicos tolerans, reipublicae Romanae singulariter natus, qui superbiam Suevorum Francorumque barbariem immensis caedibus servire Romano imperio coegisset.* Iornandes, *De Get. orig.* XXXIV.

acestora, calităţile ca şi defectele, precum şi sistemul lor de luptă. Astfel se şi explică succesul său în această vestită bătălie [1]). Trei ani în urmă, împăratul Valentinian, gelos de gloria şi popularitatea lui, îl asasină cu propria sa mână.

Odată cu moartea neaşteptată a lui Attila, la 456, s'a născut o mare discuţie între numeroşii săi fii, cum să-şi împartă împărăţia tatălui lor. Diferitele popoare cari, supuse de Attila, luptară alăturea de Huni, se răsculară: Goţii, Gepizii, Suevii, Hunii şi Alanii. Gepizii însă, conduşi de şeful lor Ardaric, ies învingători şi alungă populaţiunile hunice spre Marea Neagră.

Hernac, cel mai tânăr dintre fii lui Attila, se retrase cu ai săi la extremitatea Scythiei mici, spre ţărmul mării, iar verii săi Emnedzar şi Uzindur în Dacia ripensă.

In acelaş timp, mai spre Apus, la Novae (Şiştovul de astăzi), trăiau, relativ liniştiţi, Ostrogotii încreştinaţi supt conducerea şefului lor Theodorich.

---

[1]) Jung, *Roemer und Romanen in den Donauländern*, pag. 56.

E de presupus că toate aceste populaţiuni ale Dobrogii nu vor fi dus o viaţă orăşenească, ci, fiind cu totul înapoiaţi în civilizaţiune, vor fi trăit mai mult o viaţă ţărănească, hrănindu-se din vânat, din pescuit şi din jăfuitul locuitorilor băştinaşi cari, în aceste locuri muntoase, nu-şi vor fi părăsit cu totul locaşurile lor strămoşeşti, ci vor fi continuat să se ocupe şi mai departe cu creşterea vitelor.

La anul 514 se petrece un nou eveniment istoric în regiunile Durostorului. Un Scyth oare care, din Zaldapa, localitate probabil lângă Dobricii de astăzi, fiul unui comandant al popoarelor «federate» ale Dobrogei, VITALIANUS, se ridică cu oaste multă împotriva împaratului Anastasius. Motivul pare a fi fost religios, probabil exilarea unui episcop «*pro ortodoxorum se fide proque Macedonio urbis episcopo, incassum ab Anastasio principe exulato*». Vitalianus strânge o armată de 60.000 de ostaşi romani, călăreţi şi pedestri, şi porneşte împotriva lui Anastasius. Aceşti 60,000 de soldaţi n'au putut să fie de cât federaţi, deci din populaţiunile hu-

nice, alane, gotice, etc, ale Peninsulei Balcanice de la Dunăre. Impăratul se văzù silit să primească condiţiunile de pace impuse de Vitalianus [1]). Cu aceşti «federaţi» probabil au râdicat armele contra Byzanţului şi Bulgarii, cari îşi fac apariţia în Europa.

Câţiva ani în urmă, împăratul JUSTINIAN (527-565) restabileşte pentru ultima oară întăriturile vechii graniţe. In locul foştilor *legati propraetore* se numesc acum *duces limitis*, iar în locul legaţilor legionari de rang senatorial vin *praefecti legionis* din ordinul cavalerilor, şi, pentru ducatele din *Scythia* şi *Moesia secunda*, încă câte doi *praefecti ripae*, unul pentru cele cinci cohorte din susul cartierului general, ori chiar din acest cartier, celălalt pentru cele cinci din josul lui (pe râu) şi, pe lângă ei, un al treilea praefectus ripae, pentru flota ducatului [2]).

Marele Justinian, în dorinţa sa de a pune o stavilă năvălirilor de la Nordul

---

1) *Fragmenta historicorum Graecorum*, V. p. 32.
2) V. Pârvan, *Salsovia*, p. 18.

Dunărei ridică la marginea imperiului său peste 80 de castele şi 600 fortificacaţiuni. In lista oraşelor întărite ce ne dă «ilustrul» istoric Procopius din Caesarea, secretarul lui Belisarius, este şi Durostorum. Iată interesantul pasagiul al lui Procopius. Il cităm în întregime pentru că el ne arată că Dacia, deşì părăsită de legiuni şi administraţie, totuş erà încă în grija împăraţilor, cari mai ţineau la această provincie, nenorocită din cauza atâtor cotropiri.

«*Sequitur arx Transmarisca (Turtucaia) cui in opposita continente respondet Daphne (lângă Olteniţa), castellum olim a Constantino Augusto haud perfunctiorie conditum; cum e re esse existimaret, ut ibi utraque fluminis ripa praesio teneretur. Progrediente tempore Barbari id funditus delevere: Justinianus Augustus reaedificavit a fundamento. Post Transmariscam arcibus Altenae et Candidianae, ab hoste dudum excisis, prout opus erat, prospexit. Istri ripam tres arces ordine obtinent, Saltopyrgus, Durostolus et Sycidava: singularum ruinas imperator non levi*

opera instauravit. Similem suscepit curam Quesoris extra ripam positi...». [1]*)*.

Câţiva ani în urmă, apare la Dunăre un nou popor barbar, de astă dată însă cu totul de altă origină. Până acì, atacurile au venit din partea seminţiilor germanice şi turanice, acuma însă sosesc *Slavii*, având cu totul altă fire şi fiind mult mai periculoşi pentru civilizaţiunea romană. Sunt Sclavini cari trec Dunărea la 577, fiind împinşi de Avari: *Dum in istis sermonibus legati utriusque gentis occupati tempus terunt, intereaque bellum in Oriente in suspenso fuit, circa quartum imperii Caesaris Tiberii Constantini annum fere milia Sclavorum in Thraciam irruperunt atque hanc multasque alias regiones praedati sunt* [2]).

In anul următor, 578, împăratul Tiberius isbuteşte să aţâţe pe regele Avarilor, Baianus, împotriva Sclavinilor. O solie romană, în fruntea căreia se aflà un oare care Joannes, întâlneşte pe Baianus

---

1) Procopius, *De aedificiis* IV. 7.

2) Menandri Protectoris, *Fragmenta IV* p. 252.

în Pannonia şi îl duce cu sine, împreună cu trupele de Avari, în Illyric, de aci spre Scythia şi trecând iarăş Dunărea, pustiesc ţara în lung şi în lat «*vicos et pagos Sclavinorum igni ferroque vastavit et cum nemo barbarorum auderet cum illo manus conserere* (etenim in silvas et cavernas aufugerant — cum făceau şi bieţii Români — *omnia quae potuit, rapuit...* [1]).

«Avarii sperau că vor găsi mult aur în această ţară, fiind că adesea ori Sclavinii devastaseră ţările învecinate ale Romanilor» [2]).

Urmaşul lui Tiberius, împăratul Mauricius rupe pacea încheiată cu Avarii, deoarece Kaganul (Khanul) acestora a pretins dela Romani o sumă mai mare de bani de cât se convenise. Atunci Kaganul trece Dunărea: *Urbs Singidon a Chagano capitur, Augusta et Viminacium expugnantur, Anchialus devastatur vici propinqui hostiliter decipiuntur* [3]). Apoi, *Chaganus porro Scy-*

---

1) Menandri Protectoris, *Fragmenta IV*, pag. 252.
2) Menandri Protectoris, *Fragmenta IV*, 253.
3) Theophilacti Simocattae, *Historiarum lib. I* 8 p. 84.

tharum Moesorumque finitimos omnes circumquaque vexabat, multasque urbes, Rhateriam, Bononiam, Acys, Dorostylum, Saldapa, Paunasa, Martianopolim, Tropaeum, subigebat. Caeterum non leve negotium illi facessivit oppugnatio. Nec absque sudore, sollicitudine ac diligentia haec oppida obtinuit quamquam frequens accessus ad suos. Această cucerire a Durostorului a avut loc în anul 587 [1]).

Istoricul THEOPHILACTUS SIMOCATTA ne mai povesteşte că generalul roman, Priscus, la porunca împăratului Mauricius, porni spre Dunăre ca să fie de strajă contra Sclavilor cari cercau să treacă fluviul. Ajunse în câteva zile la Heraclea, de acolo la Drizipera, unde stătù 15 zile, apoi în douăzeci de castre, popasuri, la *Dorostolum*. Chaganus aflând despre aceasta trimite o solie lui Priscus să-l întrebe, de ce caută să treacă Dunărea? Priscus trimise vorbă şefului Avarilor că, dacă a făcut tratat de alianţă cu Avarii, nu ur-

1) Vezi şi Şincai. *Cron. I.* 34.

mează să fie împedicat de a se lupta cu Geţii. — Pe Sclavini îi numeşte Geţi, probabil fiind că populaţiunile daco-romane de la nordul Dunărei se amestecaseră cu Slavii — Priscus trece fluviul pe corăbii, ajunge pe Sclavi, îi bate şi-i pune pe fugă. Incărcat de prăzi se întoarce la Durostorum în toamna anului 592.

In anul următor, acelaş general, Priscus, primeşte ordin de la împăratul Mauricius ca, părăsind Durostorum, să treacă Dunărea şi să ierneze în mijlocul barbarilor. Un an mai târziu, Priscus este înlocuit de fratele său Petru.

Pe la anul 600, Slavii trec Dunărea şi se stabilesc definitiv în Penisula Balcanică, întinzându-se pe întreaga regiune de la Marea Neagră până la marea Adriatică. Fiind o rasă de oameni potoliţi şi cumpătaţi, sociabili şi muncitori, ei au intrat în legături de prietenie şi poate şi de rudenie cu populaţiunile existente, cu populaţiunile băştinaşe, şi au luat astfel locul Romanilor din aceste ţări. Puterea romană dispare, sau dacă mai trăieşte,

trăieşte numai de formă şi în locul ei vin Slavii, ca succesori, pe lângă Daco-Romani, ai romanităţii în ţinuturile din dreapta ca şi din stânga Dunării.

CAP. IV.

Creştinismul în Durostorum. — Martirii Durostorului

Păgânismul în Drâstor.—Cultul lui Zamolxes.—Mithras.— Panteonul roman.— Cultul împăraţilor.— Sf. Dasius. — Regele Saturnalelor. — Textul actului passiunii. — Sarcofagul Sf. Aemilianus.—Sf. Iulius. — Sf. Hesychius. — S-ţii Nicandru şi Marcian. — Sfinţii Maximus, Dada, Quintilian.

In cărţile hagiografice Durostorum îşi are celebritatea sa bine stabilită. Atât martirologiile cât şi sinaxariile ne amintesc de o mulţime de sfinţi cari şi-au trăit viaţa şi au pătimit în marea cetate dunăreană.

Inainte însă de-a cercetà pe martirii dela Durostorum şi înainte de a arătà importanţa oraşului din acest punct de vedere, să ne aruncăm o privire, oricât de scurtă, asupra religiunilor, cari au pre-

cedat, în acest ţinut, introducerea creştinismului.

Caracterestic pentru Thracii dela Dunăre este cultul marelui zeu *Zamolxes*. Acest zeu, cel mai de seamă dintre toţi zeii păgânătăţii geto-dacice, erà adorat în special la populaţiunile dela Nord şi, înainte de ivirea cultului zeităţilor greco-romane, Zamolxes aveà rolul lui Zeus-Jupiter din panteonul grecesc şi roman.

In acelaş timp, şi în afară de cultul lui Zamolxes, întâlnim, după cum am văzut mai sus, cultul zeului *Mithras*.

După stabilirea în prima jumătate a secolului II a legiunilor romane în ţinuturile dela Dunărea de jos, erà natural să se introducă şi la Durostorum cultul zeilor adoraţi în cetatea de pe malurile Tibrului, al zeilor în fruntea cărora se află Jupiter Optimus Maximus, Apollo, Diana, Neptun etc. şi mai ales *cultul împăraţilor*.

Tot deodată, şi alăturea de acest cult oficial, se introduse pe nesimţite, şi în contra voinţii administraţiei centrale, noua şi viguroasa religiune a lui Iisus, Această religie, religia celor slabi şi oropsiţi, s'a in-

trodus şi, mai ales s'a răspândit, printre soldaţi. Şi erà oarecum firesc lucru ca, în special, cultul împăraţilor, de cele mai multe ori răi şi plini de patimi şi de păcate, să jicnească sentimentele curate şi de înaltă religiozitate ale soldaţilor, de obiceiu dela ţară, şi nu trebue să ne prinză mirarea dacă constatăm că mai ales printre soldaţi s'a răspândit şi s'a propagat noua învăţătură a lui Christ. Şi deşi creştinismul a fost lovit la început de teribile persecuţiuni, totuş aceste persecuţiuni nu numai că nu i-au slăbit puterea sa de propagare, ci, din contra, i-au întărit-o; iar Durostorum subt acest raport este în adevăr un oraş celebru.

Intre martirii Durostorului citām:

1. *Sf. Dasius.* Passio, adică martiriul acestui sfânt merită toată atenţiunea noastră. Iată povestirea ce o găsim într'un manuscris grec din secolul al XI, manuscris al cărui autor nu-l cunoaştem [1]).

Soldaţii din garnizoana Durostorului, ne spune anonimul nostru, aveau obiceiul

---

[1]) Păstrat la Paris. *Analecta Bollandiana* XI, 1897.

ca în fiecare an să celebreze sărbătoarea lui Cronos (Saturn), Saturnalele, trăgând dintre ei la sorţ pe unul care să reprezinte imaginea efemeră a zeului. Saturn (Cronos) avusese odinioară, ca rege în Latiu. o domnie pământeană. Investit cu toate insigniile, noul rege căzut la sorţi, ieşeà în fruntea unei cete numeroase şi plin de veselie străbăteà oraşul şi se dedeà la tot felul de excese şi de ticăloşii.

Se alegeà adecă un rege al Saturnalelor, care aveà speciala însărcinare să facă pe oaspeţi să bea, *rex bibendi*, dându-le poruncile cele mai caraghioase şi mai ridicole şi făcând glume, de obiceiu de spirit şi de cele mai multe ori însă triviale.

Sărbătoarea aceasta a Saturnalelor reamintind, după tradiţia mitologică, vârsta de aur a omenirii, vârsta lui Saturn, când toţi oamenii erau între dânşii egali, erà una din cele mai populare sărbători în lumea greco-romană. Ea erà în special sărbătorită de oamenii de jos şi de sclavi. Aceştia puteau să guste, timp de şapte zile, dela 17 până la 23 Decembrie, toată libertatea şi să-şi permită faţă de stăpânii

lor, nepedepsiţi, tot felul de observaţii, tot felul de critice şi puteau chiar să fie serviţi de acestea la masă şi la ospeţe, după cum ei îi serviseră mai înainte de sărbători.

Nu numai la Roma, dar chiar şi în provinciile cele mai depărtate ale imperiului se celebrà această sărbătoare populară şi, în mare parte, se atribue soldaţilor sărbătorirea Saturnalelor chiar la marginea împărăţiei romane. Şi această celebrare a Saturnalelor erà cu atât mai necesară, cu cât în aceste zile soldaţii erau scutiţi de exerciţiile militare şi de lupte. Pentru trupă erà un repaus complect «*Diebus Saturnaliorum nefas est proelium sumere*[1]).

Saturnalele se celebrau şi pe malurile Dunării, la Durostorum şi indicau acì sărbătoarea dela sfârşitul anului. Hagiograful nostru se plânge că contimporanii săi nu renunţă la aceste deghizări diabolice, ci persistă să iasă cu grămada la 1 Ianuarie, îmbrăcaţi în piei de capră şi schimono-

[1]) Macrobius, *Sat.* I, 16.16.

siţi la faţă. Ceeace însemnează, că cel puţin pentru regiunile dela Dunărea de jos sărbătoarea Saturnalelor se schimbase dela 17—23 Decembrie la 1 Ianuarie, adică la începutul anului.

Soldatul *Dasius* din Durostorum, ieşit la sorţi ca rege al Saturnalelor, se refuză să joace acest rol impiu şi se declară creştin. — Să nu uităm că Dasius se născuse la Axiopolis, lângă Cernavoda şi că făceà parte din populaţiunea romanizată a Dacilor, că este unul din primii români creştinizaţi sau născut creştin. Insuşi numele de Dasius, Dasus şi Taxius ne indică originea dacică a sa.—Este prins numaidecât şi dus a doua zi înaintea pretoriului generalului *Bassus*, care erà legatus Augusti.

Generalul caută prin toate mijloacele să facă pe Dasius să renunţe la creştinism sau cel puţin să facă sacrificii pentru imaginea împăratului. Ii amintì că toată lumea trebue să dea ascultare şi respect şefului statului şi al armatei.

Dasius resistă şi se opune tuturor insistenţelor legatului, spunându-i că mai presus de datoria sa de soldat, are o altă datorie,

datoria de creştin. Rămase deci neînduplecat.

Inainte de a pronunţà sentinţa, generalul mai înccarcă încă odată, dar neisbutind nici de astădată fu nevoit să-şi dea verdictul, care erà condamnarea la moarte.

Hagiograful ne arată, în acelaş timp, momentul precis al supliciului lui Dasius. Este ziua de 20 Noembrie, într'o Sâmbătă la ora 4, când se sfârşì sfântul Dasius. Erà anul 303, primul an al marei persecuţiuni, întâmplată supt domnia lui Diocliţian şi supt unul din consulatele lui Diocleţian şi Maximian.

Invăţătorul francez Cumont, care a publicat pentru întâia oară, în anii trecuţi, această naraţiune a hagiografului grec despre patimile şi moartea sfântului Dasius, deşì presupune că scriitorul a trăit la Durostorum, în Moesia inferioară, susţine totuş că n'a avut înainte-i documentele oficiale, ci că a tradus în limba grecească un text mai vechiu scris în latineşte. Acest text latin, scris în orice caz înainte de sfârşitul secolului al VII, în limba ce se vorbeà de soldaţii romani dela Dunăre, a fost

tradus în mod greşit de traducătorul grec, fie că n'a priceput bine originalul, fie că erà rău conservat. Astfel, când se susţine că la Durostorum Saturnalele ţineau 30 de zile, Cumont crede că va fi fost vorba despre designarea prin sorţ a acelui rege efemer, fapt care se petreceà cu 30 de zile înainte de sărbătoare. Apoi, când se spune că regele Saturnalelor erà sacrificat lui Saturn, Cumont presupune că erà vorba în text despre sacrificiul ce se făceà atât la Roma, în for, cât şi în provincii, în cinstea lui Saturn, iar nicidecum de însăş sacrificarea regelui sărbătorii. De asemenea, când se spune că Dasius ar fi fost lovit de un călău, numit Johannes, Cumont socoteşte că va fi comis traducătorul o greşală de paleografie, confundând pe *depulsus* cu *sepultus*.

Este greu de a constatà ce anume a adaus traducătorul şi care este fondul istoric al acestei naraţiuni. Ceea ce este incontestabil este existenţa sfântului Dasius.

Această existenţă ne este atestată printr'un alt document mai vechiu şi a cărui valoare nu poate fi pusă la îndoială. Este

martyrologiul hieronymian, care ne aminteşte numele sfântului Dasius la două date şi anume la 5 August şi la 4 Octomvrie, punându-i moartea nu la Durostorum, ci la Axiopolis (lângă Cernavoda). Am aveà prin urmare trei zile ale sfântului Dasius: una din ele este *dies natalis*, a doua, ziua transferării moaştelor sale sau a consacrării unei biserici a sfântului şi a treia data de 20 Noembrie, ziua morţii. Deşì după relaţiunea biografului nostru, martiriul sfântului Dasius s'a întâmplat la Axiopolis, totuş a fost înmormântat la Durostorum. Domnul V. PÂRVAN susţine chiar că Dasius a fost episcop în Durostorum, deşì dovada afirmării D-sale n'am găsit-o.

«In rezumat, zice d. CUMONT, cu toate că Pasiunea păstrată de vechiul manuscris de la Paris e o traducere infidelă a unui original latin, se poate totuş admite, că legionarul roman Dasius, refuzând să prezideze sărbătoarea lui Saturn, a fost condamnat ca creştin şi decapitat la Axiopolis la 20 Noemvrie 303. Ca şi actele sfintei Irena din Sirmium, ca şi cele ale sfântului Pollion din Cibalae, pentru Panonia,

cele ale sfântului Dasius atestă pentru Moesia, extensiunea persecuţiunii lui Diocleţian până la marginele imperiului, pe întreaga linie a Dunării [1]).

S'a crezut, câtva timp, după publicarea naraţiunei asupra sfântului Dasius că ar puteà să fie la mijloc o falsificare şi că textul grecesc n'ar fi autentic. In anul 1908 însă, s'a descoperit la Ancona un sarcofag de marmoră albă, având următoarea inscripţie: 'Ενταῦθα κατάκειται ὁ ἅγιος μάρτυς Δάσιος ἐνεχθεὶς ἀπὸ Δωροστόλου.

Nu mai încape nici o îndoială că sfântul martir Dasius a fost la Durostorum şi că din această localitate, iar nu din Axiopolis, au fost aduse moaştele sfântului la Ancona. Sarcofagul se găseşte azi în crypta catedralei de acolo şi conţine moaştele şi ale altor martiri şi anume ale sfinţilor Peregrinus şi Flavianus. Dintr'un pasagiu al istoricului Saraceni, ne spune Cumont, rezultă că la anul 1223, reconstruindu-se biserica din Ancona s'a dat peste sarco-

[1]) Cumont, *Analecta Bollandiana* XVI. 1897.

fagul lui Dasius şi că nu există nici o tradiţie despre originea acestor reliquii.

Caracterul architectonic al monumentului arată că el ar aparţineà secolului al IV sau al V, scrierea însă pledează pentru secolul al VI. Nu se poate precizà de asemenea nici măcar timpul când sarcofagul a fost dus dela Durostorum la Ancona. Luptele atât de violente ce s'au dat în Dobrogea dela 375, când au venit Goţii în Moesia şi până la anul 679, când s'au stabilit acì Bulgarii, au făcut desigur ca creştinii să pună la adăpostul jafurilor barbarilor moaştele scumpe ale acestui sfânt. Cumont presupune că distrugerea Durostorului de Avari la 579, după ce fusese reconstruit de Justinian, a făcut pe creştinii ortodocşi să plece cu întreg clerul şi cu toate reliquiile lor în siguranţa Italiei.

In ori ce caz este sigur faptul că «moaştele sfântului Dasius au fost duse de la Durostorum la Ancona». Acest sfânt Daco-Roman, cel dintâiu sfânt al nostru, îşi are şi astăzi moaştele în vechiul oraş de pe ţărmul Adriaticei.

2. Al doilea martir care s'a săvârşit

în Durostorum este sfântul *Aemilianus*. În Martyrologiul lui Hieronym citim, la 18 Iulie: *In Dorostoro natalis Aemiliani*. Sfântul s'a sfârşit în anul 362, pe când împărat se găseà Iulian. Existenţa acestui martir precum şi locul săvârşirii lui nu ne lasă la nici o'îndoială, el fiind atestat de mai multe documente istorice. Indoială stă însă în autenticitatea povestirei morţii sfântului. Iată această naraţiune:

Capitolinus, care poartă numele de praefect, πραίφεκτος, este trimes de împăratul Iulian la Silistra. Ajungând acì începe prin a se asigurà de fidelitatea supuşilor săi pentru cultul zeilor păgâni, pentrul cultul idolilor şi dă un mare banchet. In timpul sărbătorii, Aemilian se introduce în templu înarmat cu un ciocan. Sfarămă cu acesta pe toţi idolii, răstoarnă altarele şi candelabrele, varsă vinul păstrat pentru libaţiuni şi, în urmă, se retrage fără să fie văzut de cinevà.

Se constată stricăciunile. Capitolinus e cuprins de furie şi porunceşte numai de cât o persecuţie în potriva creştinilor, singurii capabili de acest fapt. Poliţia pune

mâna pe un ţăran, pe care îl târăşte în pretoriu şi-l bate cu vergi. Aemilian însă văzând că în locul său este bătut un nevinovat, se denunţă singur.

Ţaranul este liberat, iar Aemilian adus înaintea lui Capitolinus. Acesta se plânge mai întăi de incuria slujitorilor templului şi-i condamnă la o mare amendă.

Se începe în urmă interogatoriul. Răspunsurile pline de mândrie ale creştinului umple de turbare pe guvernator, care poruncește să-l dezbrace şi să-l întinză la pământ. Pe când soldaţii îl loveau cu putere, Capitolinus îi adresează noi întrebări lui Aemilian, care continuă să răspundă tot mândru, contrariind pe prefect.

Acesta poruncì atunci ca martirul să fie întors şi lovit pe piept. Intrebat din nou, Aemilian declară că este fiu a lui Sabbatianus, prefectul oraşului. Judecătorul condamnă la amendă pe acest părinte neglijent şi ordonă ca fiul să fie ars de viu.

Atunci soldaţii târăsc pe martir afară din oraş, pe malul Dunărei şi ridică un rug pe care să fie ars. Aemilian cere un moment

pentru rugăciune; în urmă fiind aruncat în flacări, acestea nu-l ating, în vreme ce ele consumau pe soldaţi. Martirul face semnul crucii, îşi încredinţează sufletul în paza domnului şi moare. Soţia lui Capitolinus, care erà creştină, cerù barbatului său corpul sfântului, care fu depus la *Gedina*, trei mile departe de Durostorum [1]).

Aceasta este povestirea. Fondul istoric al ei nu-l putem şti. Ceea ce este însă sigur este faptul săvârşirei sfântului în localitatea dunăreană. Aceasta ni-o atestă Chronica sfântului Hieronym, Chronica Paschala şi nota lui Theodoret [2]).

3. In al treilea rând, găsim sfârşindu-se la Durostorum sfântul *Julius*, în ziua de 27 Maiu. Deşì în martyrologiu nu găsim nici o urmă de martirizarea sfântului la această dată şi deşì la 4 Iunie, în mijlocul unui amestec de locuri şi de persoane, găsim amintit *rusticli* sau *rustoli Iulie* cea ce ar puteà să fie interpretat ca *Durostoli Juli*, totuş din Passiunea sfinţilor Nican-

1) *Analecta Ballandiana XXXI, II, III.*
2) *Hist. eccl. III.* 6. 5 şi Theoph. *Chronogr.* I. 51.

dru şi Marcian, cu care pasiunea lui Julius are o strânsă legătură, rezultă că sfântul Julius s'a săvârşit la 27 Maiu. Pentru noi însă este importantă nu data, cât mai mult localitatea unde s'a întâmplat faptul, şi în această privinţă nu încape nici o discuţiune. Dăm naraţiunea veteranului Julius în Apendice.

4. In actele sfântului Julius, reproduse în Apendice se aminteşte al 4-lea sfânt din Durostorum, şi anume un oare care *Hesychius*, săvârşit după martyrologiul hieronymian la 15 Junie: *Dorostoro natalis sancti Isici*[1]).

5. Vieţile sfinţilor şi martyrologiul lui Hieronym ne mai arată că s'au martirizat la Durostorum, data nu e precizată, *Nicandru şi Marcian: Dorostoli Martiani Nicandri.*[2]) Tot la Durostorum găsim şi pe *Marcus*, dacă cumva acest Marcus nu va

1) Vezi şi C. Auner, *Revista Catolică* 1913, 1.

2) La vorba judecătorului că împăratul porunceşte să aducă sacrificii, Nicander răspunse: *Volentibus sacrificare haec praeceptio constituta est, nos vero Christiani sumus et huiuscemodi praecepto teneri non possumus.* Harnack, *Mission* II 49.

fi o prescurtare a lui Marciani: *Dorostoro civitate natale sancti Marci.*

6. La 28 Aprilie, stilul vechiu, se aminteşte la Durostorum martirizarea sfinţilor *Maximus, Dada şi Quintilian.* Faptul acesta s'a petrecut supt împăratul Diocleţian şi Maximian. Iată în rezumat naraţiunea culeasă din vieţele sfinţilor de Episcopul Nifon

«Impăratul Diocleţian şi Maximian păgânii, iar antipaţi fiind Tarquinie şi Gavinie, în al doilea an al stăpânirii lor, s'a ridicat diavolească mânie asupra creştinilor. Pentru că, stăpânind acei împăraţi şi antipaţi toată lumea, a ieşit de la dânşii o poruncă, care ziceà ca toţi să se închine idolilor, adică zeilor greco-romani.

«A doua zi s'au adunat toţi şi s'a săvârşit praznicul cel urât de Dumnezeu, aducând jertfe necurate zeilor lor, apoi de Tarquinie s'au liberat. Iar a doua zi un oare care din păgânii cei închinători de idoli, mergând la Tarquinie i-a zis: «Sunt aici trei bărbaţi, cari în ziua de eri n'au voit să asculte poruncile voastre şi să aducă jertfe zeilor şi se zice despre ei

că se închină unui Dumnezeu, care este în ceruri» Deci Tarquinie a trimes de îndată pe slujitorii săi, ca să-i prinză şi pornind în urmărire, i-a aflat la satul lor, care se chema *Ozovia*, petrecând întru rugăciune către Dumnezeu; şi prinzându-i i-a legat cu lanţuri de fer şi i-a adus îndată la cetatea *Dorostol* (întâlnindu-se acolo amândoi antipaţii de atunci). Când au sosit în cetate şi înştiinţindu-se Tarquinie despre prinderea acestor trei creştini, acesta a poruncit ostaşilor, ca să-i păzească până a doua zi...... după ce i-a bătut, i-a adus şi le-a tăiat capetele, fără să voiască să renunţe la creştinism» [1]).

7, Tot la Durostorum, de data aceasta Rodostol [2]),—prin metateză,—s'au martirizat soldaţii creştini *Pasicrate şi Valentin*, amintiţi la 24 Aprilie [3]).

In total se cunoaşte precis martirizarea a 11 creştini din Durostorum.

1) *Vieţile sfinţilor* 28 Aprilie.

2) «*ac more Byzantinorum transpositus syllabarum initialibus litteris c* Ροδόστολον *inveninus. Not. Dign.* ed. Böcking.

3) Nifon, *Vieţile Sfinţilor*, 24 Aprilie.

CAPITOLUL V.

Drâstorul în timpul războaielor dintre Bulgari şi Bizantini.

Apariţiunea Bulgarilor. — Asparuch.—Drâstorul în mâinile Bulgarilor. — Slavizarea limbei bulgare. — Terbel.— Krum. — Boris. — Increştinarea lui Boris subt numele de Mihai. -— Simion cel Mare. — Ungurii în Peninsula Balcanică. — Pecenegii. — Tatos din Drâstor.— Ţarul Petru.— Sviatoslav în Balcani. — Luptele lui Sviatoslav cu Bizantinii. — Asediul Drâstorului. — Şişmanizii. — Desfiinţarea regatului bulgar.—Cumanii.—Imperiul Române-Bulgar.— Ioniţă Assan. — Tătarii.

Cei mai periculoşi barbari pentru puterea romană din provinciile dela Dunărea de jos au fost *Bulgarii*. Aceşti barbari cei mai fioroşii şi cei mai cruzi din câţi se revărsaseră până acum, din Asia asupra Europei, barbari despre cari cronicarii bizantini nu vorbesc decât cu desgust, numindu-i un neam «murdar şi necurat»,

ῥυπαρὸν καὶ ἀκάθαρτον, îşi fac apariţiunea cam pe la mijlocul veacului al V-lea. Fiind de origine finno-altaică, înrudiţi ca rasă cu Ungurii, Turcii şi Tătarii, această seminţie turanică, venind în Europa, s'a aşezat între Don şi Volga şi şi-au primit numele dela acest fluviu, (Bulgarii, Vulgari, Volga). Inainte de această epocă ei se numeau Etel, Etil sau Athil. Istoricii nu amintesc despre Bulgari decât în timpul când, împreună cu Hunii şi Slavii, caută să pătrundă peste Dunăre în Thracia.

Pe la anul 634 găsim pe Bulgari ca vasali ai chanului Avarilor. Impotriva acestora se răscoală şeful lor Kubrat (Crobatus), dar sunt bătuţi şi puşi pe fugă. Atunci ajung, unii dintre ei, în goâna lor spre Apus, până în ţara Francilor, la regele Dagobert, care îi măcelăreşte pe toţi, iar alţii intră în relaţiuni cu Bizantinii. Un fiu al lui Kubrat, *Asparuch,* trece cu oarda sa Nistru şi se aşază, pe la anul 640, în Basarabia de astăzi, de unde începe să facă incursiuni împotriva Avarilor, dela Apus, şi împotriva Bizantinilor, dela Miazăzi.

Pe când se găseà împărat, la Byzanţ,

Constantin al II-lea, Bulgarii subt conducerea lui Asparuch trec, la anul 659—660, Dunărea, în Moesia şi devastează această ţară în lung şi în lat. Impăratul Constantin II, sau, poate, Constantin IV Pogonat, aleargă întru întâmpinarea lor, formându-şi o armată de uscat şi o flotă care aveà să intre pe Marea Neagră în Delta Dunării. Bulgarii stătură pentru un moment liniştiţi, hotărîţi fiind să nu dea lupta decât atunci, când le va venì bine. Din nenorocire pentru armatele bizantine, împăratul Constantin fu lovit, în timpul acesta, de un atac de gută şi silit să se întoarcă la Mesembria. Trupele sale neştiind ce s'a petrecut şi crezând că împăratul a luat-o la fugă, sunt cuprinse de panică şi se risipesc în toate părţile. Asparuch prinse momentul favorabil şi cucereşte Varna (679), fără luptă[1]).

Impăratul se văzù silit să încheie pace, cedându-le Bulgarilor Moesia şi obligându-se să plătească pe deasupra şi un tri-

---

[1]) Guérin Songeon, *Histoire de la Bulgarie,* pag. 56.

but. *Dârstiorul cade şi el tot fără luptă, în mâinile năvălitorilor.*

Bulgarii găsind în jurul Drâstorului, sau Dârstiorului, cum se mai numeşte, elemente latine şi grece le invitară la o alianţă [1]). Alianţa desigur s'a făcut, căci Bulgarii, fixându-şi capitala la Preslav, şi-au stabilit centrul puterii lor militare «Reichsfestung» la Dârstor. Aşa se şi explică de ce toate expediţiunile Bizantininilor împotriva Bulgarilor s'au făcut nu la Sofia, nici la Târnovo, nici la Filipopole etc., ci totdeauna spre Dârstor şi spre gurile Dunării [2]).

Nu ştim, deocamdată, până la ce punct sa fie întemeiată opiniunea d-lui Al. T. Dumitrescu, că regiunea Dârstiorului n'a aparţinut niciodată Bulgarilor. D-sa susţine că înainte de năvălirea Bulgarilor în Dobrogea, această ţară fusese organizată încă de împăratul Constantin cel Mare şi că ţineà de palatul acestuia; că ea nu a fost guvernată nici odată de un prefect

---

1) Iorga, *Geschichte des rumänischen Volkes,* I p. 71
2) Jericek, *Geschichte der Bulgaren,* pag. 106.

şi că, după năvălirea Bulgarilor, împăratul îşi trimiteà aci un general. al său ca să o guverneze[1]). Ca dovadă a acestui fapt aduce D-sa o inscripţiune din Constantinopol a unui general al Thraciei din marea ţară a Drâstorului şi din care ar rezultà că comandamentul militar al Bizantinilor pentru Thracia s'ar fi aflat în Dârstior.

Prin aşezarea Bulgarilor în Scythia minor şi Moesia inferior, împăraţia bizantina primeà o lovitura dintre cele mai grele. Barbarii cari până acum veneau din afara ca să prădeze în împărăţia romană de Răsărit, se introduceau acum chiar în sânul ei. Aceştia nu mai erau acum împedicaţi de bătrâna Dunăre şi de cetăţile ridicate pe malurile ei — în fruntea cărora sta Dârstiorul,—cari opuseseră până acum oardelor lor o împotrivire adeseori de neîntrecut.

Asparuch domneşte până la anul 700 şi în urma mai multor lupte norocoase cu Byzanţul, izbutì să întemeieze o stă-

---

1) Const. Porfirogenitul, *De Themat.* II, Articolele M. T. Dumitrescu.

pânire trainică a Bulgarilor la dreapta Dunării [1]).

Odată fixaţi între Dunăre şi Balcani, Bulgarii nu mai părăsiră aceste ţinuturi. Luând de pildă pe Bizantini, ei îşi creiară o armată a lor naţională şi întăriră trecătorile din spre Thracia sudică.

Justinian al II încercă să se scape de Bulgari, rupând tractatul de pace încheiat cu ei de Constantin Pogonat. Cu o armată puternică şi bine pregătită, adusă din Asia, împăratul pornì împotriva lor şi-i învinse. Victoria însă nu-i folosì mult, căci Bulgarii, încăpăţânaţi, cum au fost în totdenuna, se pregătiră din nou şi în munţii Rhodope sfărmară cu totul oştirile împărăteşti.

De aci înainte Bulgarii prind rădăcini adânci în solul Moesiei inferioare şi al Scythiei minor şi pun bazele solide ale regatului bulgar de mai târziu.

Cetele fino-altaice ale lui Asparuch nefiind preà numeroase se amestecară cu populaţiunile băştinaşe atât de mult că

---

1) Xenopol, *Istoria Românilor* I. 395.

primiră moravurile şi obiceiurile acestora. Şi ceea ce este şi mai curios este faptul că Bulgarii şi-au perdut şi limba lor proprie, adoptând limba Slavilor. Populaţiunile daco-romane, devenite acum Români sau Aromâni, se retrag cu totul la munte, unele în Carpaţi şi la poalele acestora, altele prin Balcani şi Pind.

De ce nu vor fi primit oardele bulgare limba romanică a Daco-Romanilor şi de ce au primit mai degrabă pe cea a Slavilor? Explicarea acestui fenomen credem că stă şi în faptul că Daco-Romanii fiind o populaţiune cu mult mai civilizată decât Slavii şi decât Bulgarii, se vor fi ferit de contactul prea apropiat cu aceştia. Barbaria Slavilor îi apropià în mod firesc pe Slavi de barbaria bulgară.

Iustinian II, după înfrângerea oştirilor sale în Munţii Rhodope, se împacă cu Bulgarii şi acordă şefului acestora Terbel, la anul 705, chiar titlul onorific de Caesar, de unde cuvântul de *Ţar* (car), trimiţându-i, în acelaş timp, şi o manta de purpură. Se înţelege că acest titlu nu însemnează ceeace însemnà în Apus vorba

Kaiser, ci un titlu onorific, titlul de prinţ, împăratul rezervându-şi sieşi numele de *basileus* sau *autocrator*[1]. Triburile mongolice îşi numeau pe şeful lor *Khagan* sau *Khan*, de unde Slavicul *Knes* sau *Kniaz* (sârbeşte *Kral*), *craiu*, în poesia noastră populară, *Kiraly*, la Unguri. Dârstorul fireşte, trebuià să împărtăşească şi el soarta celorlalte oraşe dela Nordul Balcanilor.

Dela 705 până la 807, timp de mai bine de o sută de ani, a urmat un şir nesfârşit de războaie între Bulgari şi cele lalte neamuri ce vor fi existat prin peninsulă, în care timp dominaţiunea bulgară prindeà rădăcini din ce în ce mai mult.

La 807 se sui pe tronul Bulgariei «un mare general şi mare organizator. Este *Krum*, şeful Bulgarilor din Panonia, care în atâtea rânduri a ţinut piept lui Carol cel Mare regele Francilor. Fiind ales rege al Bulgarilor, Krum pornì o serie de răsboaie. Cucerì Serdica (Sofia), Adrianopolul, Mesembria, Arcadiopole (Lule-Bur-

[1]) Songeon, *op. cit.* pag. 61.

gas) şi asediă Constantinopolul. In aceste lupte ale sale chemă supt arme pe toţi supuşii Bulgari, *Valachi,* Slavi şi Avari [1]).

După Krum urmară câţiva domnitori neînsemnaţi, până ce la anul 834 se urcă pe tron *Boris*.

Un singur gând aveà acest rege, să-şi facă un imperiu mare, punând mâna chiar pe capitala imperiului bizantin. In Byzanţ împăraţii se schimbau unul după altul, iar intriga dedeà cele mai bune arme spre a ajunge la putere. In vremea aceasta erà o regentă, Theodora, o femeie înţeleaptă, care, auzind de planurile lui Boris, îi trimise urmatoarele vorbe: «Dacă tu intri în ţarile mele, îţi voiu ieşì în cale şi sper să te înving; daca voiu fi însă biruită, ruşinea va fi a ta, caci vei fi fost biruit pe o femeie». Aceste vorbe, se zice, au facut o mare impresie asupra lui Boris, de aceea se hotărî să facă pace cu Theodora.

In timpul parlamentărilor se spune că

---

1) Songeon, *op. cit.* pag. 84. Aceasta pare a fi prima apariţie a Românilor în istorie.

împărăteasa ar fi oferit o sumă de bani regelui ca să-i libereze o sfântă călugăriţă, facută prizonieră, mai înainte vreme, de Bulgari. Regele primì propunerea liberării călugăriţii, insă nu în schimbul banilor, ci în schimbul unei surori a sale care, înainte cu 38 ani, fusese luată din leagăn de împăratul Leon Armeanul şi dusă la Constantinopol. Acì sora lui Boris primise creştinismul, la anul 864.

Intorcându-se aceasta acasă, atât de mult îl influenţă pe Boris, fratele său, că-l determină să primească şi el legea lui Christ. Cu prilejul botezului său, Boris luă numele de Mihaiu.

Acest fapt este de cea mai mare importanţă atât pentru viitorul regatului bulgar, cât şi pentru popoarele supuse, cari, în mare parte, erau dejà de multă vreme încreştinate. Botezându-se regele, s'a dat ordin în întreaga ţară, ca toată lumea să se lepede de închinarea la idoli şi să primească creştinismul. Şi s'a adoptat ritul bisericii bizantine.

Odată cu introducerea creştinismului începe şi epoca de civilizare a Bulgarilor.

De acì înainte fruntaşii lor, boierii, îşi trimet copiii la şcolile greceşti din Constantinopol, unde primesc elemente de ştiinţă şi literatură. Acì, în Bizanţ, fu crescut şi fiul lui Boris, *Simion,* cel mai mare ţar al Bulgarilor, a căruia domnie poate fi considerată, cu drept cuvânt, ca cea mai frumoasă, din întreage istorie a Bulgarilor.

Ajungâd acesta la tron îşi puse în gând să ia locul străluciţilor împăraţi ai Byzanţului, pe cari avusese ocazie să-i vază în timpul şederii sale în capitala lor. De aceea, la primul conflict ce se ivì între el şi împăraţii din Constantinopol pornì cu oştire împotriva lor. Impăratul Leon VI Filosoful (886—912) trimete în contra lui pe generalul său Procopius. Acesta fu însă bătut şi omorît, iar soldaţilor prinşi puse să li se taie tuturora nasul şi astfel să fie trimişi înapoi la basileus (893) [1].

Văzând această nemai pomenită barbarie, împăratul Leon Filosoful trimite pe Nicetas să cheme în ajutor împotriva Bulgarilor pe Unguri, cari tocmai acum veniseră şi ei în Europa. Ungurii nu aş-

1) Songeon, *op. cit.* pag. 139.

teptau decât o asemenea ocazie. Cu puteri numeroase ei trec peste Dunăre, prădează ţinuturile şi atacă cu violenţă pe Bulgari, pe cari îi înving.

Regele Simion se retrage în Dârstior şi se închide în cetate. Aci rămase până ce Ungurii, sătui de prăzi şi jafuri, se retrag din nou peste Dunăre (893) [1]. Se vede că vechiul Durostorum erà aşà de bine întărit, că Ungurii nici nu încercară să-l asedieze sau că el erà în adevăr un oraş bizantin. [2]

Impăratul Leon, considerându-se învingător, primeşte pacea ce i-o propune ţarul Simion, însă, când să se semneze tractatul, la Preslav, delegaţii sunt aruncaţi cu toţii în închisoare şi puşi în lanţuri. Simion ceruse, în timpul acesta, ajutor dela Pecenegi, nişte barbari, duşmani de moarte

---

1) Songeon, *op. cit.* pag. 141. Vezi Iorga, *Bulletin de la sect. hist.* I. 2. 1913. pag. 71.

«Intre inscripţiile vechi bulgare de curând tipărite de Uspenschi în *Izvestia* X, pag. 173 şi urm.—ne informează d. Iorga în *Notele unui istoric* pag. 13, — este una dela κάστρον Δρ... (pag. 175). Un strateg bizantin Δίστρης, *ibid.* pag. 295. Pentru luptele Romanilor până la bălţile de lângă Silistra contra Pecenegilor, Cedren II p. 646».

ai Ungurilor şi cari trăiau în aceste vremuri prin stepele Dniprului. Ungurii sunt bătuţi de oardele pecenege şi sunt siliţi să treacă Carpaţii, îndreptându-se spre Moravia şi Panonia, unde se stabilesc definitiv.

După ce puse în lanţuri pe delegaţii bizantini, Simion se îndreptă cu oştile sale spre Constantinopol şi, la Eski-Baba, repurtă o victorie stralucită asupra armatelor împărăteşti.

După moartea autocratului Leon Filosoful, urcându-se pe tronul Byzanţului Constantin al VII Porfirogenitul (912—959) şi fiind acesta minor, mama sa Zoe îşi asigură în schimbul unei sume de bani, ajutorul aceloraşi Pecenegi împotriva Bulgarilor. Pecenegii fiind împinşi de alte popoare, pornesc în număr de vr'o 20.000, din stepele Dnistrului şi de prin Basarabia actuala şi se aşează în faţa *Drâstorului,* în aşa numita Baltă, care între Borcea şi Dunăre, se întinde dela Călăraşi până la Hârşova. Kegen, şeful lor, se duse la Constantinopol, unde primì prietenia şi pământ ca apărător în contra barbarilor dela Nord [1]).

---

[1]) Iorga, *Gesch. des rum. Volkes,* I. p. 77 2.

Cu aceşti Pecenegi se aliază şi *locuitorii din Dârstor,* subt conducerea lui Tatos — *Tatul* — român de neam[2]).

Aceasta pare a fi prima amintire despre Românii din Silistra. De altfel, în aceste vremuri Românii erau numiţi când *Pecenegi,* când *Scythi,* când *Alani.*

Nu ştim în ce raporturi vor fi trăit Pecenegii cu locuitorii din Dârstor şi nici care va fi fost în urmă soartea acestor barbari. Ceea ce este sigur este faptul că Pecenegii au trăit prin Dobrogea şi că au lăsat în această ţară urme evidente despre existenţa lor. *Peceneaga* de lângă Măcin nu poate să fie decât una din multele localităţi cari ne atestă aşezarea acestui neam de oameni în provincia noastră de peste Dunăre. *Anna Comnena* vorbind despre asediul *Dristei scythice* ne spune, în traducerea latină a textului, «*duas urbis arces tenebant adhuc* **consanguinei Tati** *qui dicebantur* [3]).

După moartea lui Simion cel mare, a cărui domnie se compară de obicei cu cea

[2]) Iorga, *ibid,* pag. 81.
[3]) Anna Commena, *Alexiadis lib. VII.* 3.

a lui Ştefan cel Sfânt al Ungariei, cu cea a lui Carol cel Mare al Francilor, cu cea a lui Vladimir al Ruşilor şi am putea zice cu cea a lui Mihai Viteazul al Românilor, marea Bulgarie începe să decadă sub lunga guvernare a lui Petru I (927—969).

Pricina acestei decăderi o găsesc istoricii în lipsa de omogenitate a populaţiunilor bulgare, cari se compuneau pe lângă Bulgari, din Croaţi, Sârbi. Albanezi şi *Români* [1].

Sub acest Petru — care luase în căsătorie o principesă bizantină şi care primise chiar titlul de basileus,— unul dintre boierii ţării, curagiosul Şişman Mokr, de fel din Târnova, se ridică împotriva ţarului cu trupe de Macedoneni şi Albanezi şi ajutat de cei patru fii ai săi: David, Moise, Aaron şi Samuel, se declară independent şi se încoronează singur ca ţar. In chipul acesta ne găsim, într'o anumită epocă, în faţa a două regate bulgare, cel de Răsărit al lui Petru şi cel de Apus al lui Şişman. Drâstorul face parte din regatul de Răsărit.

In anul 967 împăratul bizantin Nice-

[1]) Songeon, *Op. cit.* pag. 163.

phor II Phocas, profitând de neînţelegerile ce se iscaseră între Bulgari şi de anarchia pricinuită de secta Paulicienilor bugomili, se hotărî să lovească pe Bulgari. Temându-se însă de strâmtorile Balcanilor se gândì să cheme în ajutorul imperiului pe Ruşii păgâni, pe varegii dela Kiew, pentru ca prin mijlocirea lor şi fără de varsare de sânge grecesc, să supue pe Bulgari.

Prinţul Sviatoslov, în vârstă de 25 de ani, aveà în Kiew o armată mare şi bine organizată. Erà păgân, deşì mama sa, ţarina Olga, care trăise câtva timp la Constantinopol, erà creştină. Fiul rămăsese mut la toate stăruinţele mamei sale de a primì botezul.

Impăratul Nicephor trimite din Ţarigrad pe un oarecare Kalocyr, grec din Chersonez, cu misiunea să stăruiască pe lângă Sviatoslav, regele varegilor, să vie în ajutorul imperiului şi prin şiretenie să-i înflăcăreze imaginaţia, arătându-i bogăţiile ce va găsì peste Dunăre. In acelaş timp îi trimise prinţului şi 500 livre de aur.

Ruşii varegi, în număr de 10.000, plecară pe Dnipru în jos, pe barci mono-

xile, adică dintr'un singur trunchiu de copac şi ajung în Dobrogea, cevà mai jos de gurile Dunării. Bulgarii auzind de sosirea lor, le ieşiră în cale, într'un număr încincit de mare, dar fiind îngroziţi la vederea Ruşilor, de o talie colosală, o luară la fugă şi se ascunseră în *cetatea Drâstorului;* regele Petru aflând despre acest dezastru fu lovit de un atac de apoplexie.

In câteva zile Bulgaria de nord e cucerită, iar oraşul Preslavul, capitala regatului, e aleasa drept bază a operaţiunilor de războiu. Şişman, ţarul Bulgarilor de Apus, se declară partizan al varegului Sviatoslov. Astfel, în anul 967 o parte a Bulgariei e cucerită de Ruşi.

In anul următor, 968, îndată ce se desprimăvără, Sviatoslov se gătì să pornească spre Sud şi să supună toată ţara. O veste tristă, sosită dela Kiew, îl făcù însă să-şi amâe deocamdată executarea planurilor sale. Auzise anume că Pecenegii au năvălit în ţara varegilor şi că ar fi împresurat Kiewul. De aceea, părăsind câmpul de bătae, se întoarse acasă, alungă pe

Pecenegi şi reveni în grabă în Peninsula Balcanică.

In acest timp, s'a văzut la Byzanţ ce mare greşală făcuse Nicephor Phocas de a fi chemat pe Ruşi împotriva Bulgarilor şi se căută acum să se repare greşeala comisă. Trimite deci împăratul Nicephor soli la regele Petru propunându-i un tractat de pace şi o alianţă în contra Ruşilor cotropitori. Regele Petru primeşte propunerea, iar pactul se pecetlueşte prin căsătoria celor două mici principese bulgare cu cei doi mici principi bizantini Constantin şi Basile. Impreună cu cele două fiice ale regelui, plecară la Byzanţ şi cei doi fii ai săi, Boris şi Romanus, ca ostatici.

In acest timp Drâstorul se găsea în stăpânirea Ruşilor.

La 30 Ianuarie 969, ţarul Petru aflând despre reîntoarcearea lui Sviatoslav, fù lovit din nou de un atac de apoplexie, din căuza căruia încetă din viaţă, lăsând tronul Bulgariei liber. Impăratul Nicephor, auzind despre aceasta, trimise pe Boris să ia locul tatălui său, crezând că Bulgarii se vor grupà cu toţii împrejurul lui.

In noaptea de 10 Decembrie 969 Nicephor Phocas este asasinat de soţia sa şi de amantul acesteia, armeanul Ioan Tzimisces. Atunci Sviatoslav făcù numai de cât planul să cucerească pentru Ruşi Ţarigradul, adică oraşul ţarilor romani.

Rezistenţa ce o întâlnì Sviatoslav în Bulgari fu mică. In câteva zile îi învinge, pune mâna pe Boris II şi pe fratele său Romanus, cucereşte capitala şi lăsând acì o garnizoană sub conducerea boierului Svienald, care aveà să supravegheze pe principii prizonieri şi tezaurul regal, trecù cu grosul armatei sale peste Balcani şi înaintă victorios spre Constantinopol.

Ioan Tzimisces îi trimite atunci o solie care să-i spue că a fost chemat de Necephor, predecesorul său, în contra Bulgarilor, şi că el, împăratul, îi plăteşte cu mărinimie serviciile aduse şi să se întoarcă acasă, în patria sa, dela Bosforul Cimeric, să evacueze Bulgaria, căci această ţară îi aparţine lui.

Prinţul vareg îi răspunde pur şi simplu că el se stabileşte în Bulgaria dunăreană şi că, spre a se face o pace serioasă între

imperiul grecesc şi naţiunea rusă, trebue ca împăratul să plece numai decât, cu toţi supuşii săi, în Asia, să părăsească definitiv Europa, unde nu au nici un drept să locuiască. — De atunci, din timpul lui Sviatoslav, (969) îşi puseră Ruşii ochii pe Constantinopol!

Din fericire, pentru imperiul bizantin, Ioan Tzimisces nu erà nici general de rând şi nici bărbat de stat fără pricepere. Sviatoslav însă nu erà singur, nu erà numai cu Ruşii săi. El se aliase, în această expediţiune, în potriva împărăţii romane de Răsărit, cu Ungurii, cu Pecenegii şi-şi completase armata cu contigente sosite din Balcani, dela Dunăre, din Carpaţi şi dela Tisa [1]).

Lupta se dete la Arcadiopole (Lule-Burgas), pe şoseaua cea mare a Constantinopolului, şi atacul a fost îngrozitor. In această luptă, în adevăr homerică, — în care ni se spune că generalul Bardas Skleros despică un ofiţer vareg în două, în aşa fel că o jumătate a căzut în stânga

[1]) Songeon, *Op. cit.* pag. 188.

calului, iar cea-l'altă jumătate în dreapta lui — Ruşii fură biruiţi şi trebuiră să se retragă la Nordul Balcanilor.

In luna Martie 972, împăratul Tzimisces pornì o flotă puternică, formată din 300 de vase, pe Marea Neagră, cu scopul de a intrà pe gurile Dunării spre a tăià lui Sviatoslov retragerea din Bulgaria, iar el, personal. cu o armată 30.000 de Bizantini plecă spre Preslav.

In momentul în care împăratul se apropià cu armata sa de Preslav, Sviatoslav alergà tocmai spre Drâstor, ca să respingă atacul flotei despre care aflase că a intrat pe gurile Dunării. La Preslav lăsase pe generalul Svienald. Acesta însă neavând forţe suficiente fu bătut şi oraşul incendiat. Generalul însuş de-abia putù scăpà cu câţiva tovarăşi, apucând drumul Silistrei «cea mai importantă localitate la Dunărea de jos, în timpul războiului Ruso-Bizantin şi cel mai principal port pe marele fluviu»[1]).

Acì in Preslav împăratul găsi pe Boris II

---

[1]] Gust. Schlumberger, *L'épopée byzantine*, I pag. 108,

ţinut aproape în sclavie, de către Sviatoslav. Cu soţia sa şi cu cei doi copii ai săi, Boris fu condus înaintea împăratului care îl primì bine, spunându-i următoarele profetice cuvinte: «Am străbătut munţii spre a te răzbunà pe tine de infamiile şi de răul tratament rusesc. Eu n'am venit să cuceresc Bulgaria. Singurii duşmani ai naţiunii tale sunt Ruşii» [1]).

După ce sărbătorì ziua de Paşti la Preslav, autocrator-ul pornì spre Dunăre, la Dârstior, unde îl aşteptà Sviatoslav cu întreaga sa armată. O parte din oştire însă îl părăsise şi pentru a scăpà de dezerţiunile în massă, Sviatoslav se văzù silit, ne spune istoricul Skylitzes şi după el Zonaras şi Cedrenus, să omoare trei sute de fruntaşi din trupele balcanice şi să pue în fiare pe alţi 20.000. Cu chipul acesta putù să bage groază în cei-l'alţi.

«Populaţiunea Drâstiorului, spune Gustav Schlumberger, vorbeà dejà atunci *limbi diferite* şi erà foarte amestecată cu elemente barbare. In epoca războiului Cri-

[1]) Songeon, *Op. cit.* pag. 191.

meic erà încă una din principalele fortăreţe turceşti ale marelui fluviu şi enormele ruine ale zidurilor sale acoperă încă malul meridional al acestuia. Astăzi Silistra este o cetate fără interes, care pierde din zi în zi din importanţa sa cea veche. In secolul al X-lea erà una din localităţile cele mai întărite ale regatului bulgar şi portul său cel mai principal pe fluviu, care îi serveşte drept frontieră dinspre Nord. Dunărea în faţa ei este de o lărgime colosală. O insulă vastă şi joasă separă cel mai larg braţ al său de malul opus, care e acum Ţara Românească».

«Dorystolon, spune mai departe Schlumberger, dedeà atunci cel mai îngrozitor şi mai curios spectacol, a două armate, a două flote aşa de deosebite, reunite sub zidurile sale. In centru oraşul cu zidurile sale înalte şi acoperite cu turnuri pline de apărători, cu stradele, cu pieţele sale acoperite de soldaţi gigantici cu vocea răguşită şi sonoră, răsboinici streini de prin gheţurile Scythiei, brute îngrozitoare în vestminte de zale; împrejurul lor Pecenegi, Unguri, Bulgari captivi, toate po-

poarele hordei, îmbrăcaţi cu piei de fiare. La Sud, lagărul vast al armatei bizantine furnicând de mii de ostaşi din atâtea neamuri, lunga strălucire a acestui zid minunat de scuturi şi lănci fixate în pământ, mişcările cavaleriei, costumele superbe ale basileus-ului şi ale generalilor, strălucitoarea ceată de nemuritori. Spre Nord, Dunărea posomorîtă în valea sa largă; pe ţărm mii de bărci lungi cari aduseră pe Ruşii din Kiew; mai departe flota grecească în semicerc cu pavilioanele sale de mătase, cu pânzele sale colorate, costumele de mateloţi.... Dincolo câmpia nemărginită, goală şi posomorîtă, până spre ceţurile Scythiei... poate cu vre-o bandă rătăcitoare de calăreţi unguri»[1]).

Indată după sosirea lor la Silistra, trupele imperiale, fiind convinse că zeul războiului este cu ele, cerură să se dea lupta. Aceasta a fost teribilă. Victoria a fost când pe partea Ruşilor, mai viteji, când pe partea Bizantinilor, cu o tactică mai bună.

[1]) Schlunberger, *Op. cit.*. Vezi şi De Launay, *La Bulgarie d'hier et de demain* pag. 46.

Trupa de armeni decise însă lupta. S'au luptat până la mezul nopţii; însuşi basileusul se afla în mijlocul ostaşilor săi, După luptă au făcut rugăciuni Sfântului Gheorghe.

Spre a se ferì de ori ce surprindere, Tzimisces hotărî îndată, a doua zi, să se întărească într'un castru. — E una dintre tabiile Silistrei actuale.

In faţa oraşului este un platou, pe care Ruşii îşi aşezară bateriile lor în anii 1773, 1809 şi 1829. Acest platou îl întări atunci împăratul bizantin şi în aşteptarea flotei care nu mai soseà, se hotărî se atace cetatea.

Armatele bizantine luptau din răsputeri, din afară, Ruşii răspundeau cu foc omorîtor, din lăuntru, de pe turnuri. Bătălia însă rămase fără nici un rezultat hotărîtor. Impăratul sună retragere şi se aşeză cu toţi la masă.

Atunci, deodată, două corpuri de Ruşi se repeziră de pe poarta dela Răsărit, în care îşi aveà lagărul stratopedarchul Petru Phocas, cu trupele sale din Thracia şi Macedonia, şi prin poarta, înaintea că-

reia îşi aveà tabăra Bardas Skleros, cu oştile sale din Anatolia şi din Orient. Ruşii sunt bătuţi şi acum, în faţa Durostorului.

In acest moment sosì şi flota grecească pe Dunăre. Acum orice comunicare cu Kiewul le fu întreruptă Ruşilor. Blocarea se puteà face de astă dată complet. Ruşii sunt închişi ca 'ntr'un cerc de fer; monoxilele lor trase pe malul Dunărei, nu puteau să le mai fie de nici un folos.

Noaptea, se zice, au fost urlete teribile în oraş. Soldaţii ruşi petreceau cu strigăte, lupte şi jocuri pe cei ce treceau în împărăţia lui Walhalla.

A doua zi, Sviatoslav, îşi strânse toate trupele şi încercă o nouă ieşire. Atacul fu de o violenţă fără de seamăn. Şi de astă dată Ruşii fură respinşi cu mari pierderi.

Fiindcă cetatea erà bine întărită şi după credinţa lui Tzimisces inexpugnabilă, se hotărî să o ia prin foame, tăind duşmanului toate drumurile pentru aprovizionare.

Atunci Sviatoslav, încercă o ieşire spre mare, cu monoxilele. Intr'o noapte pe o

ploaie torenţială, cu fulgere şi trăsnete, 2000 soldaţi, scăpând de supravegherea Grecilor, ieşiră la câmp şi făcură o mare pradă de grâu, meiu, furaj, etc. La întoarcere însă, dădură peste mai mulţi oameni din armata imperială, neînarmaţi, adăpându-şi caii, tăind lemne, sau aducând furaj. Debarcară din monoxilele lor şi-i masacrară pe toţi.

Această faptă nesocotită a Ruşilor, făcù armatele imperiale mai atente şi, pe viitor, orice aprovizionare a devenit imposibilă.

De odată însă, Impăratul Tzimisces aude că tronul său din Byzanţ, e în rizic de a fi ocupat de rivalul său Phocas. Pleacă repede la Byzanţ, înlătură pe Phocas şi se întoarce în grabă la Dârstior.

Acì strânge acum şi mai mult cercul de fier şi o blocadă ţinù nemişcat în oraş pe Sviatoslav, toată luna Maiu şi Iunie. In vremea aceasta, lui Sviatoslav nici un ajutor nu-i soseà de nicăerea, iar proviziunile i se isprăviseră.

La 19 Iulie, Ruşii chinuiţi de foame, obosiţi de proiectilele şi de gloanţele aruncate

de balistele şi catapultele greceşti fac o nouă ieşire, fără însă să poată nimici armata imperială.

In ziua următoare, o nouă ieşire din oraş. De data aceasta, lupta erà condusă de însuş Sviatoslav, şi de generalul său Icmor. Acesta cade în mâinile sarasinului Anemas. Noaptea următoare se auziră iarăş plânsete şi urlete în cetate. Apoi deteră foc cadavrelor, spre marea mirare a creştinilor.

Se ţine un mare consiliu, în care se discută ce e de făcut. Un tauroscyth, ne spune Leo Diaconus,—zice Schlumberger a cărui povestire o urmăm aici,—când e învins, devine în infern sclavul învingătorului; de aceea se hotărăsc cu toţii, sau să învingă sau să moară. Ies cu toţii afară din zidurile oraşului şi bărbaţi şi femei şi copii, iar Sviatoslav, ca să nu mai fie un loc de retragere, încuie porţile cetăţii.

Lupta fu îngrozitoare. Mulţi căzură şi dintr'o parte şi din cealaltă. General bizantin Theodor din Mysthea, căzându-i calul, prinse în mână un rus şi se servì

de el, ca de un scut, în retragerea sa spre ai săi. In acest moment, când lupta între păgâni şi între creştini, erà mai îndârjită, se arătă megalomartyrul Stratilat, protectorul soldaţilor. Erà tocmai ziua Sfântului Stratilat, patronul lui Tzimisces.

A urmat un entusiasm colosal, în urma căruia, Ruşii fură măcelăriţi cumplit. Insuş Sviatoslav, nu scapă decât cu ajutorul nopţii care se apropià. Cu totul, se zice, au perit 15.000 de varegi, în această luptă grozavă.

La 25 Iulie, Sviatoslav trimite o deputaţiune la Tzimisces, spre a cere pace. Cereà dela împărat să-i lase liberă trecerea spre Kiew, să-i dea merinde de drum şi să-i considere pe Ruşi ca amici şi aliaţi al imperiului. In acelaş timp mai cerù să lase liberă vânzarea mărfurilor lor la Constantinopol.

Tzimisces, ajungându-şi ţinta, primì condiţiunile. Dede câte două medimne de grâu celor 22.000 soldaţi ruşi, câţi mai scăpaseră şi luă în primire oraşul.

Periseră 38.000 de Ruşi în acest lung şi greu asediu.

Impăratul Ioan Tzimisces, spre a comemorà ziua de 24 Iulie, când s'a arătat sfântul Theodor Stratilat, numì oraşul Drâstor *Theodoropolis*.

Cu această ocaziune, patriarhul Damian din Durostorum fu depus, lăsând acì un episcop dependent de patriarchia din Constantinopol. De acì înainte, ***Dârstorum devine o simplă metropolă bizantină.***

Astfel se termină acest asediu, unul dintre cele mai mari din câte se cunosc în istorie. Durostorum n'a putut fi luat cu armele, ci numai prin capitulare.

Ruşii învinşi, se îmbarcară pe monoxilele lor şi supravegheaţi de flota greacă plecară spre Dnipru. Ajungând acì şi nedându-le voie foştii lor aliaţi să se întoarcă în ţară debarcară pe malul stâng unde, în mijlocul stâncilor, petrecură în chinuri îngrozitoare toată iarna. Primăvara, încercând să-şi facă drum spre Kiew, fură măcelăriţi de Pecenegi, cu toţii până la unul. Insuş Svietoslav căzù printre cei morţi (973).

După alungarea dela Silistra a Ruşilor varegi, împăratul triumfător, nu s'a mul-

ţumit până n'a cucerit întreaga Dobroge şi întreaga Bulgarie de Nord. Dunărea devenì iarăş frontiera de Miază-noapte a imperiului autocraţilor bizantini.

Spre a nu mai lăsà nici o urmă din regatul bulgar, împăratul luă fostului ţar bulgăresc Boris II, toate insigniile regale şi-l făcù un simplu domnitor al curţii sale împărăteşti, dându-i titlul de *magistros*. Pe Romanus, fratele mai mic al lui Boris, îl mutilă, dându-i o funcţiune printre eunucii curţii.

In acelaş timp, Ioan Tzimisces desfiinţă şi patriarhatul din Silistra. Patriarhul Damian însă plecă în Bulgaria de Apus, de care încă nu se atinseseră Bizantinii şi se stabilì întâiu la Sofia, apoi la Vidin, de acì trecù la Moglen şi Prespa, în cele din urmă se fixă definitiv la Ochrida.

După moartea împăratului armean, Şişmanizii din Bulgaria de Apus, fac planul să-şi supună puterii lor şi Bulgaria din Răsărit, dependentă acum de Bizantini şi cu cete, mai ales de ţărani răsculaţi, străbat Moesia şi Thracia. Ştim că au ajuns şi pe la Durostorum.

Impăratul Basile II-lea, numit şi Bulgarochtonul, adică omorîtorul de Bulgari, pornì cu oaste împotriva lui Samuel. fiul cel mai mic al lui Şişman — din Bulgaria Occidentală — şi la anul 1002, recuçereşte oraşul Preslav şi *Silistra*, cari pentru un moment, fusese în posesiunea lui Samuel.

După lupta dela Cimba-longu (Câmpulung), din Pind, în care împăratul învingând pe Bulgari, făcù 15.000 de prizonieri, cărora le crăpă ochii, Samuel nu mai putù opune nici o rezistenţă armatelor împărăteşti şi murì de supărare la 1014. Regatul bulgar de fapt este acum desfiinţat.

Intre anii 1048 şi 1091, Dobrogea aveà să facă cunoştinţă cu noi cete de barbari. Veniră noi cete de Pecenegi şi cevà mai târziu Cumanii, strămoşii găgăuţilor din Dobrogea noastră.

Impăratul Alexe Comneanul, auzind că Pecenegii, numiţi şi Pacinaţi, au trecut Dunărea în imperiul său, şi temându-se să nu treacă şi Balcanii şi astfel să ameninţe inima statului bizantin, a trimis două armate, amândouă foarte puternice,

una pe apă, o flotă, care intrând pe gurile Dunării să debarce la Drâstor şi alta pe uscat condusă de el însuş, de împărat, să ajungă la aceeaş cetate de pe malul drept al Dunării. Ambele armate sosesc la Silistra. Se ciocnesc cu Pacinaţii, însă oştirile bizantine sunt biruite. Barbarii încărcându-se de prăzi trec înapoi Dunărea [1]).

După ce Pecenegii se retraseră peste Dunăre, în ţinuturile Basarabiei de astăzi, lăsară locul lor Cumanilor, barbari de aceeaş origine ca şi Bulgarii, Pecenegii şi Tătarii.

Cumanii, după ce devastară Moesia şi desigur şi Drâstorul [2]), Thracia şi Macedonia, fură bătuţi de armatele împărăteşti ; cu toate acestea, cerând voie dela Alexe Comneanul să se stabilească în Peninsula Balcanică, promiţându-i supunere şi ajutor, basileus-ul le primi propunerea.

Cu ocaziunea aceasta — spun scriitorii bulgarii — s'au aşezat în munţii Rhodope

[1]) Anna Comnena, *Alexiadis lib.* VII. 3 ; Şincai, *Cron.* I. 207. Vezi şi M. Drăghiceanu, *Dunărea dela Orşova la Mare.*

[2]) Jericek, *Gesch. der Bulgaren* p. 209.

şi Balcani, mai multe populaţiuni de Valachi.

Bulgarii nu s'au mai putut reface ca stat. Cu toate acestea, o epocă de strălucire, nu de prea lungă durată, au avut, prin creiarea *statului româno-bulgar*.

Doi fraţi, Români din naştere, Petru şi Ioan Assan, pe când se aflà pe tronul Constantinopolului împăratul Isac Angel, se ridică în 1186, în potriva dominaţiunii greceşti şi Ioan Assan, cel mai viteaz dintre fraţi, este proclamat la Târnova ca rege al Româno-Bulgarilor.

Impăratul, fireşte, nu puteà admite această stare de lucruri şi trimite numai decât oştire împotriva noului principe. Oştirea bine organizată a imperiului biruì în curând pe cei doi fraţi, cari fură siliţi să treacă Dunărea, în ţara românească, unde se găseau ca stăpânitori cetele barbare ale Cumanilor.

Dupa retragerea armatelor bizantine, Petru şi Ioan Assan trec din nou Dunărea, dar din nou sunt învinşi.

Murind, prin asasinare, mai întâiu Ioan Assan şi apoi şi fratele său Petre, îm-

păratul Alexe III, pune în locu-le pe fratele lor mai mic, pe Caloian (Ioan cel frumos) numit Ioniţă Assan, care crescuse şi studiase la şcolile greceşti din Constantinopol.

Ioniţă Assan este cel mai mare rege al Bulgaro-Românilor, declarat ca atare chiar de marele pontifice dela Roma, papa Inocentiu III-a. El isbutì să primească dela papă un *patriarch* pentru statul său.

Urmaşii lui Ioniţă nu mai putură ridicà puterea statului Româno-Bulgarilor, care mergeà spre peire.

Unul dintre ei, Constantin Assan chemă împotriva împăratului Constantin Paleologul pe o nouă seminţie barbară, pe *Tătari*. Aceştia devastară mai întâiu Ungaria, apoi trecură în Peninsula Balcanică şi ajunseră până în Thracia. Nu ştim care va fi fost soarta Drâstorului în acest timp. E de presupus că va fi fost pustiit şi acest oraş de cetele de barbari.

CAPITOLUL VI

Drâstorul în epoca lui Mircea cel Bătrân.

Intemeierea principatului Munteniei. — Apariţiunea Turcilor în Europa. — Dobrotici. — Căsătoria ţarului Ioan Alexandru cu Rebecca.—Impărţirea regatului bulgăresc. —Drâstorul în mâna Turcilor.—Drâstorul în stăpânirea Românilor. — Mircea la Rovine. — Hipoteza d-lor Al. T. Dumitrescu şi D. Caselli. — Caracterizarea lui Dan nepotul lui Mircea. — Vlad Dracul.

O nouă prefacere se anunţă în regiunea Dunării de jos şi prin urmare şi a Drâstorului, la începutul secolului XIV-a. In preajma Carpaţilor se întemeiază pe la anul 1290 un nou principat, principatul românesc al Basarabilor, iar la Sudul Dunării, în spre apus, regatul sârbesc al lui Ştefan Duşan (1333).

Câţiva ani în urmă, 1356, Suleiman, fiul lui Orkhan, cu cetele sale de Turci,

trece peste Hellespont şi-şi îndreaptă privirile asupra ţărilor creştine din Peninsula Balcanică.

Pe când Turcii făceau cuceriri după cuceriri şi aveau pe calea armelor succese peste succese, în imperiul bizantin, intrigile nu mai conteneau, iar luptele interne pentru domnie se ţineau lanţ. Pretendenţii la tronul împărătesc recurgeau la ajutorul tuturora, fără deosebire, şi pe vremea aceasta, aceste ajutoare veneau mai ales dela Nord, din ţările dela Dunăre.

Ana, regenta din Bizanţ, cerù ajutor împotriva lui Ioan Cantacuzin, dela un oarecare *Balica* din Karbona[1]). Acesta trimite regentei, împreună cu 1000 ostaşi aleşi, pe generalii Teodor şi *Dobrotici*. Balica — numele e românesc — pare a fi stăpânit, nu ştim cu ce titlu, o regiune dela nordul Balcanilor şi, fiindcă trimite

1) «*Balica* (v. şi Balc, Baliţa, etc.) e un nume românesc şi Dobrotici nu înseamnă decât «fiul lui Dobrotă», nume general balcanic, întrebuinţat şi la Români (v. Dobroteşti, Dobroteasa ş.a.), cari au o întreagă serie de nume asemănătoare: Làiotă, Balotă, Oalotă, Ooşotă, Boşotă, Gèrotă, Cocotă», etc. Iorga, *notele unui istoric*, pag. 32.

în ajutorul regentei pe generalul Dobrotici, e vorba de sigur de regiunea stăpânită în urmă de acesta [1]).

Dobrotici, susţine istoricul nostru Iorga, este un aventurier şi încă un aventurier norocos. Ajungând la Constantinopol ia în căsătorie pe fiica puternicului curtean Apokaucos şi devine strateg.

Mai târziu îl aflăm căutându-şi adăpost la Kozeacon şi Emona, apoi la Kaliakra şi prin anii 1370 avù de lucru cu Genovezii, cari erau acuma, în locul Tătarilor, domni şi în Cetatea-Albă ca şi în Chilia [2]).

După moartea acestui Dobrotici, care se numeà, «domn de Zagora» şi «domn bulgăresc» *şi pe care Songeon îl socoteşte a fi român*, [3]) îi urmează fiul său Ivanco. Acesta încheie la 24 Maiu 1387 un faimos tractat cu Genovezii, prin mijlocirea

[1]) Iorga, *Notele unui istoric* pag. 32.

[2]) Iorga, *Notele unui istoric* pag. 33.

[3]) Songeon, *op. cit.* pag. 280: «En outre, les côtes de la mer Noire, du cap Éminé, aux bouches du Danube, étaient devenues le domaine d'un *seigneur valaque*, Dobritsh, qui a légué son nom à la région appellée Dobroudja».

solilor săi *Costa şi Jolpanus* (Ciolpan), amândoi români.

Că *Dobrotă* a fost român pare a rezultà şi din faptul că în hrisovul lui *Io Dan,* din 30 Ianuarie 1431, întâlnim şi pe un oarecare «jupân Dobrota». Numele, deşì cu radicalul slav, de altfel ca şi al lui Mircea, pare a fi fost frequent printre Români.

In timpul certurilor dintre Ana şi Ioan Cantacuzin, ţarul Ioan Alexandru al Bulgariei, la anul 1365, îşi gonì dela curte pe soţia sa Theodora, cu care aveà trei copii, pe Mihail, Straşimir şi Assan şi se căsatori cu o ovreică, cu Rebecca. Aceasta se boteză, primind numele tot de Theodora şi avù în urmă un copil, numit Ioan Şişman. După otrăvirea lui Mihail, fiul cel mai mare al ţarului, — şi se înţelege dela sine, cine pusese la cale acest omor—fiul Rebeccii fu declarat ţarevici.

Poporul rămâne scandalizat de cele ce se petreceau la curtea regelui şi se răscoală, fiind îndemnat de fruntaşii ţarii. Regele, ca să poată potolì mulţimea, se

văzù silit să-şi împartă ţara între cei trei fii ai săi: Lui Straşimir îi dădù valea Timocului şi Vidinul, lui Assan ţinutul Preslavului, iar restul ţării fiului ovreicii. Cu această ocaziune, partea din spre Răsărit şi până la gurile Dunării, ajunse domeniul unui domn valach *Dobrotici*, după care s'a numit şi Dobrogea [1]).

Silistra împreună cu oraşele Nicopoli şi Şiştovul făceau parte din teritoriile lui Ioan Şişman [2]).

Ce se petrece în timpul acesta la Nordul Dunării?

După ce *Io (Ioan) Basaraba* Voivod, fiul lui Tugomir, isbutì, la anul 1330, să se facă independent de stăpânirile ungureşti şi după moartea fiului acestuia, a lui Io Nicolae *Alexandru,* înmormântat în biserica făcută de el la Câmpulung şi numit din cauza aceasta şi Alexandru Câmpulungeanul, Turcii cari ajunseseră până la Dunăre, dar peste care nu în-

1) Songeon, *op. cit.* pag. 280.
2) Leunclavius, *Historiae,* col. 266, 268—9, la Iorga, *Notele unui istoric,* pag. 34, Jericek, *Gesch. der Bulgaren,* pag. 324.

cercară să treacă, puseră în scaunul muntenesc pe fiul lui Alexandru, pe *Io Vlad sau Vladislav*, cumnatul lui Straşimir, (1364).

In partea dinspre Răsărit a ţării româneşti erau încă stabilite cete de Tătari şi de Cumani, cari formaseră mici state şi trăiau mai mult din jafuri şi prădăciuni.

După moartea lui Vlad, îi luă locul, la anul 1372, fratele său *Io Radu* (cel înţelept, confundat cu Radu Negru din tradiţie). Acest Radu, numit şi *Radu Tismeanul*, fiind fundator al mânăstirii Tismana, se căsători cu o principesă bizantină, cu *Kalinichia*, probabil fiica vr'unuia dintre Paleologi.

Io Radu Basarab (1373—1384), încă în viaţă, şi-a asociat la domnie pe cei doi fii ai săi pe Dan şi pe Mircea — acesta domneşte singur dela 1386 până la 1814.

Principatele creştine, atât cele din dreapta Dunării cât şi cele din stânga Dunării, văzându-se din ce în ce mai mult ameninţate în existenţa lor de cetele fanatizate ale musulmanilor, se hotăresc să se unească şi să lupte împreună în po-

triva cotropitorilor. Românii, Sârbii și Bulgarii își dau de astă dată mâna și strâns uniţi caută să reziste Turcilor.

Armata turcească se apropiase de Dunăre, fiind condusă de Ali-paşa. Acesta, aflând cât de bine erà aprovizionată şi întărită cetatea *Nicopole,* unde se retrăsese Şişman, pe care aveà să-l atace mai întâiu, chemă pe sultanul Murad, ca să conducă în persoană asediul.

Fiul Rebeccii, Şişman, văzând trupele turceşti, fu cuprins de groază şi găsind mai cu cale să se împace cu duşmanii săi, părăsì pe aliaţi și promise Osmanilor supunere, un tribut anual şi le cedă şi oraşul Drâstorul.—Este pentru prima oară când Turcii se fac stăpâni peste vechiul Durostorum.

Dar, de abià plecaseră Turcii din faţa Nicopolei, când Şişman se resgândì şi nu mai vroì să păstreze condiţiunile de pace. Ali-paşa se întoarse atunci înapoi, jefuì Silistra, unde lasă acum pe Iacsì-beg Timurtaş-oglu, asediă din nou Nicopole şi silì pe ţarul bulgar să-i cază în genunchi şi să-i ceară iertare. Sultanul Murad, la

care se făcù intervenţie spre a-i da iertare, îi dete şi titlul de domn feudal, pe lângă iertarea cerută.

In timpul acesta oraşele Vidin şi Nicopole aparţineau, când domnilor munteni, când lui Şişman, când lui Straşimir. De asemenea oraşul Silistra într'un hrisov din 1379 îl găsim aparţinând domnului român Radu, care se întitulează «stăpân pe amândouă laturi ale Dunării până la marea cea mare şi stăpân al Silistrei» [1]).

In anul 1387, în documente originale, Mircea cel Bătrân poartă următoarea titulatură: «Io Mircea mare voevod şi domn, singur stăpânitor a toată ţara Ungro-Vlachiei şi al părţilor transalpine încă şi al părţilor tătăreşti şi al Amlaşului şi al Fagăraşului herţeg, şi al banatului Severinului domn şi al amânduror malurilor Dunării până la marea cea mare şi al *cetăţii Drâstorului stăpânitor*».

In anul 1390 Mircea încheie un tratat cu Vladislau, regele Poloniei. Titulatura

[1]) Hrisovul se crede a fi aparţinând lui Mircea, întru cât data este îndreptată. Iorga *Chilia*, pag. 60.

este următoarea: Miricius dei gratia Woiewoda Transalpinus Pfogoras et Omlas dux Severini comes, Terrarum Dobrodicii despotus et *Tristri dominus*[1]).

In anul următor 1391 aflăm cofirmarea aceleaş titulaturi: Miricius, Dei gratia Woiewoda Transalpinus Pfogaras et Omlas Comes *Tristri Dominus ac Territorii Dobrodicii Despotus.*

Confirmarea acestui titlu o întâlnim şi în 27 Decembre 1392, apoi în 23 Noembrie 1406[2]).

După asasinarea sultanului Murad, în lupta de la Cosovo, 1389, de către sârbul Miloş Obilici, trupele otomane aclamară, ca nou sultan, pe gloriosul *Bajazet Ilderim* (fulgerul), teribilul vraşmaş al creştinatăţii. Acesta, având să termine cucerirea Asiei mici, pleca din Europa, în care timp Mircea îşi reluă posesiunile sale de peste Dunăre.

Bajazet se întoarce însa curând din Asia şi în 1391 îl găsim iarăş la Silistra,

1) *Codex Diplomaticus Regni Poloniae,* pag. 598. Hurmuzachi, *Doc.* I. 322.
2) Iorga, *Chilia,* pag. 62.

pe care o atacă şi o ia din mâinele Românilor şi în acelaş an cucereşte şi oraşele pline de Români, din dreapta Dunării, Nicopole, Vidinul şi Şiştovul. De aceea, în 1392 Mircea îşi zice numai «domn din Munţi până la hotarele tătăreşti» [1]).

După nenorocita luptă de la Nicopole din 1396, în care cruciaţii creştini au fost zdrobiţi de armatele osmanliilor, Drâstorul care, în acest an, îl găsim ca aparţinând Ţărei Româneşti, după cum rezultă din titulatura lui Mircea, amintită mai sus, de sigur a căzut, împreună cu întregul mal drept al Dunării, iarăş în mâinele Turcilor.

Bajazet, după această strălucită victorie, îşi face planul să atace pe Mircea în propria lui ţară, de aceea în 1398 scrise lui Mircea să-i plătească un tribut de 10.000 galbeni şi 500 copii. Voivodul muntean refuză cu indignare cererea sultanului şi se pregăteşte de luptă, strângând toţi oamenii cari puteau să poarte arme şi trimiţând la munte pe toţi cei nevo-

1) Iorga, *Notele unui istoric* pag. 35.

iaşi, pe copii şi pe femei. Bajazet, cu o armată formidabilă, trece Dunarea la *Drâstor* şi-şi aşează armata în *Rovinele Ialomiţei.*

Cetele de Turci negăsind armatele române ale lui Mircea şi neputând să se aprovizioneze cu cele ale traiului, deoarece domnul muntean dusese cu sine, departe în munţi, tot ceea ce puteà servì ca hrană soldaţilor, şi negăsind prin aceste ţinuturi, pe atuncea pustii, ale Bărăganului nici măcar apă, se văzură siliţi să se întoarcă înapoi spre Dunăre. Ajungând la apa acestui fluviu, pe când voiau să treacă pe celălalt mal, tot pe la Drâstor, apărù Mircea cu vr'o 30.000 de flăcăi şi lovì cu putere pe Musulmani.

Pe deoparte poziţia locului, priincioasă pentru Români şi nefavorabilă pentru duşmani, pe de altă parte vălmaşagul de oameni, vite, care, muniţiuni, făcù ca atacul lui Mircea să-şi aiba efectul dorit, să fie un adevărat dezastru pentru Turci. Sosind noaptea, deabià putù scăpà Bajazet cu câţiva din ai săi, lăsând în urmă muniţiuni şi provizii.

A doua-zi Românii trecură peste Dunăre şi atăcând cu putere resturile oştirei lui Bajazet, îl urmăriră pe acesta până departe în inima Bulgariei, jefuind şi nimicind totul în calea lor.

«Astfel se face că în anul 1399 Muntenii stăpâneau iarăş amândouă malurile [1]). Şi nu ne miram că Mircea o spune în 1406—1413 (dar nu în 1403), pentru că el aşezase în domnia asupra Osmanilor pe prietenul său Musa. Oraşele turceşti îi fură cedate acum ca feudă. In sfârşit expediţia lui Mahomed I-iu, biruitorul asupra lui Musa, face să se piardă, în 1417 Severinul şi Giurgiul. Soarta Ţării Româneşti era hotărîtă. Dar, la orice răscoala, Dan al II-a, Vlad Tepeş, Mihai Viteazul, Radu Şerban se aruncară asupra cetaţilor Dunarene, nu ca Români, ci ca representanţi ai *ideei imperiale creştine* [2]).

Stăpânirea Românilor asupra Dârstorului este însă explicată în diferite feluri.

1) Iorga, *Notele unui istoric*, pag. 35.
2) Iorga, *Notele unui istoric*, pag. 35.

Pe lângă explicaţiunea documentată ce ne o dă d. Iorga, anume că Silistra ar fi fost luată cu armele de Turci de de la Bulgari[1]), mai avem şi o a doua explicaţiune mai nouă şi mai interesată, deşi nu în deajuns de dovedită.

Este ingenioasa hipoteză ce ne o dă d-l Al. T. Dumitrescu şi după dânsul d-l D. Caselli, într'o serie de articole publicate în ziare.

Ţinuturile dobrogene ar fi fost zălogite de împăraţii Paleologi Genovezilor ca răsplată pentru serviciile ce aceştia le-au dat, ca să reià Byzanţul din mâinele Latinilor şi să reîntemeieze, cu ajutorul lor, vechea împărăţie grecească.

Silistra, Kaliakra şi alte oraşe au ajuns deci de la Genovezi, iar nu de la Bulgari sau Turci, în mâinele lui Radu; ele însă n'au fost proprietate a Genovezilor, ci numai zalogite lor de Paleologi.

Radu Basarab puind stăpânire peste aceste cetăţi şi vroind să profite de fapt

[1]) Sultanul Murad, după cum afirmă geograful turc Hadzi Chalfa, a luat Silistra de la Bulgari în urma unei lupte. Kanitz, *op. cit.* pag. 351.

de această stăpânire a venit în conflict cu Genovezii şi se vorbeşte chiar de un razboiu, despre «*Guerra Dobrotitze*». Războiul acesta probabil s'a dat contra lui Şişman, care, dorind să se întindă până la mare, porneşte contra Genovezilor cu o armată, ajutată şi de Turci. Radu trimite şi el pe fii sai Dan şi Mircea cu oaste în Dobrogea, în ajutorul Genovezilor. Dan cade în luptă, iar Şişman este batut şi alungat. Astfel ajungem ca, la 1397, un an după această luptă, să găsim pe Mircea cu titulatura amintită mai sus.

Cum a ajuns însa Radu Basarab să aiba stăpânirea peste cetăţile dobrogene şi asupra ţărei acesteia, în care se gaseau cu privilegii Genovezii ?

Interesantă în această privinţa este explicarea ce ne-o da d. Caselli:

Radu Basarab lua în căsătorie o principesa bizantină, pe Kalinichia, din familia Paleologilor. După cum era obiceiul pe acea vreme şi după cum Alexandru cel Bun al Moldovii, căsătorindu-se cu Ringala, sora regelui Poloniei, primì ca zestre o ţara întreagă, Pocuţia, tot aşiş-

derea Radu-Vodă, luând în căsătorie pe Kalinichia, primì drept zestre stăpânirea cetăţilor de pe ambele laturi ale Dunărei până la Marea cea mare.

Cu Calinichia Radu avù doi fii, pe Dan şi pe Mircea; Dan murì în luptă cu Şişmau, iar Mircea urma în domnie singur după moartea tatălui şi a fratelui său, în tot timpul domniei cărora, le-a fost asociat.

Acest Mircea a avut, prin urmare, stăpânirea asupra Dobrogei [1]) şi asupra Drâstorului, ca fiind representant al puterii împărăteşti bizantine la Dunăre. Dobrotici a trecut deci teritoriile sale asupra urmaşului Kalinichiei. Fiul lui Dobrotici *Ivanco* este acelaş cu Mircea, care purtà numele de Joan, nume care a rămas în titulatura domnilor noştrii: *Io*.

Iată argumentarea, D-lui Al. T. Dumitrescu cu propriele-i vorbe:

[1]) După d-l D. Caselli *Dobrogea* n'ar însemna ţara lui Dobrotici, căci, zice D-sa, o ţară nu se poate numì după un om, ci numai invers, un om după o ţară, iar cuvântul Dobrogea ar fi un cuvânt turcesc însemnând *ţară fără păduri*, după cum *Deli-orman*, Dobrogea sudică, ar însemnà *ţară plină de păduri*, Ideea aceasta a fost emisă întăi de Haşdeu.

«Mai întâiu ca bază a oricărei cercetări ne servă tratatul lui Mircea cu Vladislau, regele Poloniei din anul 1390, act păstrat până în zilele noastre în arhiva Moscovei, publicat de învăţaţii Poloni şi Unguri şi în afară de orice bănuială de falşificare. In acest act, tipărit şi la noi în colecţia HURMUZACHI, vol. I, partea II, pag. 322, Mircea se întitulează «Despot al ţărilor lui Dobrotici şi stăpân al Dristorului« (latineşte în limba tratatului: «*terrarum Dobrodicii Despotus et Tristri Dominus*). Acest document ar fi de ajuns să dovedească oricui stăpânirea lui Mircea asupra ţărilor lui Dobrotici, cari se întindeau până la Varna. Dar stăpânirea poate fi lămurită şi, în acelaş timp, dovedită ca efectivă prin tratatul lui Ivanco cu Genua din 1387. Ce cuprinde acest act?

«La 27 Maiu 1387 Ioan de Mezano, căpitanul Perei şi al tuturor Genovezilor din imperiul bizantin (în act nici nu se vorbeşte de Genovezii din statul bulgăresc), împreună cu alţi ambasadori ai Republicei Genua, încheiă cu solii lui Ivanco, fiul răposatului Dobrotici—sună actul —

un tratat de pace, navigaţie şi comerţ, în formă bilaterală, cu avantagii şi obligaţiuni reciproce. Tratatul s'a descoperit de învăţatul francez *Silvestre de Sacy*, care l-a publicat în colecţia «Notiţe şi extrase din manuscriptele din Biblioteca regelui Franţei, în Tom XI 1827, pag. 65. Tot deodată acest învăţat a ţinut şi o comunicare la Academia franceză, în care a stabilit că numitul Ivanco nu poate fi decât un prinţ bulgar».

Iată acum probele ce aduce d. Dumitrescu pentru stabilirea faptului că Ivanco nu erà bulgar, ci unul şi acelaş cu Mircea cel Mare:

1. Lui Mircea îi se ziceà, după numele domnesc *Io*, dinaintea numelui de botez Mircea, şi numai Ioan, cum îi spune M-me Lussan: «*Jean prince de Valachie*»; în slavoneşte Ioan este Ivan, care în latineşte se redă prin forma *Ivanchus*.

2. Intre solii lui Ioan, cari merg la Pera pentru încheierea tratatului este unul care poartă numele de Costa, şi el are acelaş nume ca şi Costa valachul, cel care face un act de închinăciune către Poloni

în timpul lui Mircea cel Bătrân, aliatul regelui Polon.

3. Tot în tratat ni se arată că atât solii Genovezilor cât şi solii lui Ivanco aduseseră cu dânşii cărţi de împuternicire şi se adaugă încă şi amănuntele preţioase, de când datà cartea lui Ivanco şi cum erà întărită cu semnătura lui.

Ei bine cartea lui Ivanco are data de 13 Maiu 1387, iar tratatul s'a încheiat la 27 Maiu 1387, prin urmare pentru nişte soli plecaţi dela noi la Pera, timpul de 12—14 zile e tocmai de ajuns. Dar nu numai atât, ci în tratat se spune care erà formula de întăritură dela sfârşitul cărţii lui Ivanco: «Ivanco din mila lui Dumnezeu Domn», exact traducerea titulaţiei slavone a lui Mircea cel Mare.

4. Şi Mircea al nostru şi Ivanco din tratatul cu Genovezii trăiesc în acelaş an 1387, cu observaţiunea însă că Mircea poartă titlul de stăpânitor al ţărilor lui Dobrotici şi al Dristorului.

5. Tot aşa în anul 1390 când Mircea se întitulează «Despot al ţărilor lui Dobrotici, în tratatul amintit cu Polonii, în

socotelile căpităniei din Pera se vorbeşte de nişte cheltueli pentru copierea unor acte privitoare la pacea făcută cu Ivanco Dobrotici [1]),

6. In sfârşit, în aceleaşi socoteli ale căpităniei din Pera, găsim notată o frază care luminează întreaga cestiune: la 1392 Iunie 17, se vorbeşte de nişte scrisori aduse din partea voivodului Valachiei (atunci domneşte Mircea) cu veşti bune despre Unguri [2]).

Prin urmare, dupa d. Al. T. Dumitrescu, stăpânirea lui Mircea asupra Drâstorului nu provine decât ori direct dela Bizantini ori ca moştenire dela Dobrotici.

De altfel atât din titulatura domnilor noştri, cari ţin să amintească stăpânirea lor peste Drâstor, ca fiind separată de stăpânirea peste celelalte ţinuturi «*terrarum Dobroticii despotus* et *Dristi dominus* cât şi din inscripţiunea ce o găsim în Ἑλληνικὸς φιλολογικὸς σύλλογος din Constantinopol: Στατιλάτης Θράκης ἀπὸ χώρας μεγάλης Δωροστώλου,

1. *Actele privitoare la istoria patriei*, publicate de Societatea ligură XIII, pag. 152.
2) *Ibidem*, pag. 172.

adică din *țara cea mare a Dârstorului*, pare a rezultà că Silistra a fost o cetate liberă, cum au fost şi alte cetăţi în evul mediu şi că ea, deşì a adăpostit, din când în când, pe regii bulgari, cum a fost ţarul Simion, totuş n'a fost un oraş bulgăresc. S'ar puteà chiar susţineà că în Dobrogea, care este mama bisericii noastre,—de oarece de aci, dela Vitzin, ne-a venit cea dintâiu metropolie în ţara românească, — s'a plămădit acel aluat din care a încolţit statul românesc, ajuns în urmă supt stăpânirea Basarabilor munteni.

După moartea lui Mircea, fiii săi, mai mulţi la număr, în loc să trăiască în bună înţelegere, au început certuri între ei, chemând în ajutor când pe Unguri, când pe Turci, ca să le ajute să ajungă la domnie.

Mihaiu Vodă (1418—1420), fiul lui Mircea, şi tovarăş de domnie al tatălui său, a putut să păstreze partea dunăreană a Dobrogei, împreună cu cetăţile ei, intitulându-se deaşişderea «Domn peste amândouă malurile Dunării până la Marea cea mare şi Domn al cetăţii Dârstiorului».

Urmaşul lui Mihaiu, Dan Vodă, fiul lui Dan, deci nepotul lui Mircea, se întitulează la 1431, într'un hrisov dat pârgarilor din Braşov «*marele voevod şi domn în toată ţara Ungro-Vlahiei*». Din acest hrisov vedem că Dârstorul, deşì nu se aminteşte în titulatura domnului, erà încă al Românilor, căci iată ce citim în el: «Şi trecând Braşovenii peste Dunăre cu marfă, *fie la Dârstor*, fie la Giurgiu, fie la Nicopole să dea dela o sută, etc [1]).

Iată cum caracterizează d. Iorga pe acest Dan, nepotul lui Mircea: «Dacă Dan ar fi fost un domn slab, fără dorinţă de neatârnare şi fără sete de glorie, stăpânirea turcească s'ar fi întemeiat chiar atunci, în părţile noastre. Dar el nu aşteptà decât ceasul potrivit ca să-şi unească oastea cu a regelui Sigismund, ajuns acum împărat, pentru a luptà împotriva Turcilor.

«Dan nu se arată deci credincios Tur-

---

1) I. Bogdan, *Documente privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul şi Ţara Ungurească* I. pag. 3.

1) *Ibidem*, pag. 172,

cilor, nici nu hrănì cu daruri, nici nu măgulì cu vorbe frumoase pe vecinii săi de dincolo de apă... El începù îndată un şir de lupte pe Dunăre pentru căpătarea cetăţilor fără de care nu puteà trăì în linişte şi belşug Ţara-Românească... Giurgiul ajunse iarăş în mâini româneşti şi Dan prădă în părţile Silistrei, încercând să capete şi acest oraş, care fusese odinioară al lui Mircea» [1]).

In anul 1432, pe când în Ţara-Românească domnia *Alexandru Aldea*, un alt fiu al lui Mircea, se găseau în jurul Silistrei patru «domni mari» cu oaste. Aceasta o spune însuş Domnul într'o scrisoare către Unguri. Cine sunt aceşti patru domni mari? Ei sunt patru generali turci: Feruz-beg, Azbuga, Caragea-beg şi Balaban-beg. Ce cautau aceşti domni în jurul Silistrii? Probabil că se pregăteau să meargă împotriva Ungurilor aliaţi cu Românii, şi, mai probabil încă este că ei vor fi avut stăpânirea peste Silistra, împreuna cu ţinuturile dunărene ale Dobrogei. Ale-

1. Iorga, *Istoria Românilor*, pag. 89.

xandruAldea se sprijineà mai ales pe Turci, pe când rivalul său Vlad, pe Unguri şi pe creştini în genere.

Acest *Vlad Dracul*, sau *Drăculea*, după moartea lui Alexandru Aldea, rămânând singur domn şi rămânând credincios creştinilor, când aceştia se luptară cu Turcii în marea luptă dela Varna (a. 1444), însoţeà pe uscat corăbiile plătite de Papa şi de ducele Wavrin al Burgundiei, corăbii cari suiau cursul Dunării. Cu ocaziunea aceasta, Silistra, ocupată de Turci, a fost atacată de oştirile româneşti, Turtucaia arsă, iar cetatea Giurgiului căzù iarăş în mâinile Muntenilor [1]).

Stăpânirea lui Vlad Dracul asupra ţărmului drept al Dunării rezultă şi din titulatura domnului ce o găsim în următorul hrizov: «In Christ Dumnezeu prea credinciosul şi prea piosul şi de Christ iubitor şi de Dumnezeu uns şi autocrat Ioanne Vlad Vodă cu mila lui Dumnezeu şi cu D-zeiasca bunăvoinţă, stăpânind şi dom-

1) Iorga. *Ist. Rom.* pag. 99, *Studii şi Docum.* III p. 24 Critobulus, *Histor*, IV. 10.

nind peste toată ţara Ungro-Română până la Ocean şi ducele Amlaşului şi al Făgăraşului în ţara Ungurească, am binevoit domnia mea .. a acordà negustorilor din toată Polonia, Galiţia şi Moldova libertatea de a face comerţ în Valachia şi a trecerii în Turcia [1]).

---

1) *Arviva istorică a României*, I, pag. 84.

CAP. VII.

Drâstorul sub stăpânirea Turcilor.

Pierderea Drâstorului de Români.—Drâstorul sangeac turcesc.— Guvernatorii Drâstorului.— Mihai Viteazul şi luptele dela Drâstor.—Paşii Drâstorului.—Radu Şerban Vodă şi pierderea Silistrei.—Cantemir Bey al Drâstorului.— Drâstorul în secolul al XVII.— Drâstorul în secolul XVIII.—Asediul Drâstorului din 1773.—Pacea dela Kuciuk-Kainargi.—Asediul Drâstorului din 1809.

Nu cunoaştem data când Drâstorul a fost pierdut definitiv de ţara Românească. Probabil că la anul 1484, când Baiazet al II-lea, fiul lui Mahomed al II-lea, cucerì pentru tot-d'auna Chilia şi Cetatea Albă, aceste două chei ale Moldovei, cum se ziceà, va fi fost pierdută definitiv şi Dobrogea împreună cu cetatea ei Drâstor.

Ocupând Turcii pentru tot-d'auna Dristea, numită de ei Silvistria, îi dădură o foarte mare importanţă, atât militară şi

politică, cât şi comercială. Ea deveni capitala unui puternic *Sangeac*, care se întindeà departe dealungul malului drept al Dunării, în faţa Ţărilor Româneşti, până la Cetatea Albă din Basarabia. Guvernatorul Sangeacului, de câte ori se schimbà, trimiteà domnului Moldovei o ambasadă de amiciţie [1]).

Guvernatorul Dârstorului purtà titlul de *paşe* şi erà însărcinat cu privegherea mişcării creştinilor din Valachia şi Moldova, cu spionarea Polonilor şi făceau din când în când câte o expediţie şi în contra Cazacilor. Veniturile lui erau foarte mari [2]). Paşa din Silistra purtà şi numele de *Seraskier* şi în această calitate puterea lui încetà numai deodată cu încetarea razboiului [3]).

In decursul dominaţiunii turceşti, Silistra a încăput odată şi pe mâna unui guvernator, român de neam. Urmaşul lui Petre al IV Rareş, Ilie sau Iliaş, turcindu-se şi boierii făcând alegerea până la

1) *Archiva istorică a României*, I, pag. 11.
2) Iorga, *Gesch. des rum. Volkes* II, 13.
3) D. Cantemir, *Ist. imp. Otom.* pag. 444.

întoarcerea lui Mehmet dela Poartă, fu despăgubit, dându-i-se guvernământul Silistrei şi supravegherea asupra Bugeacului şi Oceacovului, adică asupra provinciilor mărginaşe cu principatele româneşti [1]).

Guvernatorii militari ai Dârstorului sub fel de fel de pretexte făceau dese incursiuni de pradă în ţările româneşti. Astfel în timpul lui Ştefan cel Mare, Bali-bei, sub pretextul că regele Poloniei, Ioan Albert, intrase în Moldova, trecù la anul 1497 peste Dunăre şi înaintând cu o armată puternică prin ţara lui Ştefan cel Mare, ajunse până în Polonia unde făcù 10.000 de prizonieri; trecù apoi peste Nistru, pustiì ambele maluri ale acestui fluviu, şi nu se întoarse în Silistra, decât când sosì iarna, şi atunci fiind încărcat de prăzi.

Pe când în Muntenia domnià Mihai-Viteazul, în anul 1594, luna Februarie, chanul Tătarilor cu o armată de 24.000 de ostaşi, intră în ţara Românească. Mihai le ieşì înainte, îi bătù şi-i silì să se retragă peste Dunăre. Ei se refugiară la Dârstor.

---

[1]) Hurmuzachi XI.

In acelaş an, paşa din Silistra, unindu-se cu paşa din Bender, intră, cu forţe unite, în Moldova. Aron Vodă, însă, le iese în cale cu o armată puternică, îi bate îi pune pe fugă, şi prădează, cu Moldovenii săi, ţinuturile tătărăşti.

In luna Decembrie 1594, Mihai, domnul Munteniei, împreună cu generalul ungur Albert Király, «se gătiră îndată de oaste şi mai întâiu acesta, din porunca domnului, asediă Oraşul de Floci, ce erà neîntărit, şi-l arse din temelie (10 Decembrie 1594), după ce ucise pe toţi cei ce se închinau în numele Turcilor şi cari nu apucaseră a fugì. După aceea Mihai pornì pe Dunărea îngheţată şi se apropiă la 1 Ianuarie 1595 de Hârşova, oraş bogat şi întărit, cale de o zi de Braıla, pe care Carol şi Ludovic, regii Panoniei îl împresurară cu ziduri. Acì îi ieşì înainte o oaste de 7000 de Turci, alcătuită de garnizoana cetăţii şi de alţi Turci din Bulgaria. Pe ghiaţa Dunării se dete o bătae sângerosă pentru ambele părţi, în care Turcii fură zdrobiţi şi împrăştiaţi; Românii biruitori se suiră pe scări, săriră în cetatea Hâr-

şova, o arseră şi o prădară. Prada făcută în acest oraş fù aşa de mare încât Românii trebuiră să treacă Dunărea spre a-şi duce în ţara lor avuţiile ce-i împovărase. După ce-şi mai întăriră puterile zdrobite de frig, Mihai cu ostaşii săi, la 6 Ianuarie, trecù iarăşi Dunărea şi se îndreptă spre Silistra, oraş mare şi frumos locuit de negustori bogaţi, cari trăiau fără grijă, bizuindu-se pe puterea cetăţuei. După un asalt groaznic, în care asediaţii nu stătură mai puţin viteješte, decât asediatorii, Românii o cuprinseră şi o deteră în foc şi pradă. Cetăţuia, însă, nu o putură luà, lipsindu-le artileria. Românii găsiră atâta pradă în acest oraş, în cât îşi dobândiră veşminte pentru vecie, zice un contimporan» [1]).

Auzind Sultanul despre această răscoală a Românilor în contra sa, trimite pe generalul Mustafa care să se unească cu chanul Tătarilor — acesta obţinuse guvernul Silistrei [2]) — din Dobrogea şi împreună

[1]) N. Bălcescu, *Istoria Românilor*, pag. 59.

[2]) Hammer, *Gesch. der Krim* pag. 87, la Iorga *Chilia şi Cetatea Albă*, pag. 213.

să supue pe Români şi oştile lor. Mihai le ieşì înainte, cuprinse şi pustiì oraşul Rusciuc şi neputând luà şi cetăţuia, lăsă acolo o garnizoană împreună cu generalul ungur Albert Király, iar el se duse la Bucureşti. Curând după aceea trimite pe banul Mihalcea la Silistra, pe care o arse şi o pustiì, apoi se întoarse de asediă Braila [1]).

După lupta dela Rusciuc, din 25 Ianuarie 1595, Albert Király luând comanda «peste cetele de Unguri, Cazaci şi Români, bate pe Capigi-paşa şi pe Prefectul Silistrei, cari însoţiau pe Ştefan Vodă cu oşti turceşti şi tătăreşti şi veneau tot pe Mihai să-l scoată, apoi prădează cetatea părăsită de ei, Silistra» [2]).

La 6/16 Martie, un despărţământ de oaste a domnului muntean (poate tot Király cu ai săi) mai năvăleşte odată peste Dunăre la Silistra şi arde din nou partea ce mai rămăsese [3]). Aceasta este a treia bă-

[1]) După d. I. Sîrbu, *Istoria lui Mihai Vodă Viteazul*, I pag. 211, este o singură expediţie de pradă asupra Silistrei, la 8 Ianuarie 1595.

[2]) I. Sîrbu, *Op. cit.* I pag. 224.

[3]) I. Sîrbu, *Op. cit.* I. pag 229.

tae dela Silistra întâmplată la începutul auului 1595 [1]).

Patru ani în urmă, Mahomet, paşa din Silistra, este insărcinat de Sultan să treacă în Ţara Românească şi să înlocuiască pe Mihai Viteazul—după ce va fi făcut trei poduri peste Dunăre, între cari unul la Dârstor. Acesta, adecă Mihai, erà atacat în acelaş timp şi de Hadăm, paşa din Vidin. Neputându-se împărţì în două, Mihai trimise în contra paşii din Silistra pe vornicul Dumitru, iar el rămase în Oltenia să înfrunte pe Hadăm. Vornicul Dumitru izbutì să învingă pe Mahomet, să-l gonească peste Dunăre, şi să-i ia două steaguri pe cari i le duse lui Mihai.

După moartea marelui voevod al Munteniei, guvernul peste Silistra îl căpătară câţiva paşi, consideraţi ca cei mai mari go-

---

1) Vezi şi I. Oatina, *Proba Cucerirei Silistrei şi cadrilaterului*, traducerea unui discurs din 1595: «Ei au ars—Mihai Viteazul şi Albert—oraşul Silistrei, după ce au ridicat mari bogăţii; castelul însă a rămas în mâna Turcilor, din cauza lipsei de tunuri. Au luat şi cetatea Izmid (Şumla?) precum şi oraşul unde au lăsat o mie de Români. Deasemenea oraşul Rusciuc, care este un foarte frumos port, a fost cucerit şi prădat». pag. 33.

nerali ai Osmanilor. Astfel avem pe faimosul *Skender*-paşa, care trase în ţapă, negreşit în urma avizului primit dela Constantinopol, pe toţi câţi se opuseră la urcarea pe tron a lui Alexandru Vodă[1]), apoi pe *Murteza*, după care urmă *Mahommet Abaza*, cel mai tare şi mai renumit dintre generalii turci din Europa, după aceea pe *Kenaan*, cumnatul sultanului Murad al IV, apoi pe *Siawuş* şi pe urmaşul său *Khadir* [2]).

In acest timp Silistra fiind considerată ca şi o capitală a imperiului turcesc dela Dunăre, domnii Ţărilor româneşti vizitau regulat acest oraş spre a câştigà bunăvoinţa guvernatorilor lui. Asfel întâlnim aci pe Ieremia Movilă, Radu Mihnea, etc.[3]). Radu Şerban Vodă, după moartea marelui nostru erou naţional, profitând la 1603 de îngheţul Dunării, trecù cu 12.000 de Români şi cu 2000 Secui la Silistra, pe cari o cucerì, luând 17 steaguri şi mari

1) Iorga, *Studii şi Docum.* IV. 135.

2) Domnul Iorga, *Studii şi Documente* IV, 115, ne mai citează pe lângă cei de mai sus pe Fazlì, Ibrahim, Ipsir, Mustafa, Nasuf, etc.

3) Iorga, *Studii şi Documente* IV. 24. 38.

Marea geamie de la Silistra.

prăzi. Temându-se însă să nu se desgheţe apa fluviului, se întoarse repede în ţară.

In anul următor, 1064, Sangeacul din Silistra, primì ordin dela Sublima Poartă ca împreună cu alţi paşi să treacă în Muntenia şi să o dea lui Simion Movilă, pretendentul Turcilor, susţinut şi de Moldoveni. La intervenţia lui Idir-paşa şi a chanului tătăresc, Turcii se resgândesc şi trimit insigniile domneşti lui Radu Şerban.

In 1613, luna lui Mai, Polonii intrând în Moldova sunt bătuţi de Români la Ştefăneşti. In această luptă au luat parte alături de plăieşii moldoveni şi Turcii, iar paşa sau Seraskierul de Silistra, cu reşedinţă însă la Babadag, Maiaroglu, îşi atribue sieşi această victorie [1]).

Doi ani în urmă, 1614, beglerbegul Rumeliei soseşte la Dârstor cu o armată de 3000 ieniceri călărì şi 3000 pedestraşi recrutaţi din Cetatea Albă, Chilia şi Tighina [2]).

La 1617, Poarta numeşte pentru Silistra,

---

[1]) [illegible]arcu, *Doc. Veneţ.* pag. 525.

[2]) Iorga, *Chilia şi Cetatea Albă*, Hurmuzachi-Bogdan II, pag. 386.

Cetata Albă şi încă un alt oraş, ca guvernator un vizir. Guvernământul militar de până aci al Silistreì se preface deci într'un vizirat. Vizirul însă se crede înjosit de această numire[1]).

La anul 1622, Decembrie, se găseşte la Silistra ca bei, un *Cantemir*. Acesta susţineà la tronul Moldovei, contra Polonilor, pe un oare care Ştefan. Cantemir erà un nobil tătar, care întemeiase un fel de stat tătăresc independent şi pentru serviciile sale aduse Semilunei în luptele ei contra Polonilor, primeşte administraţia Silistrei cu titlul de paşă turcesc. In acest an, 1622, vizirul îl numì fiu al său, însărcinându-l cu guvernarea întregului ţărm al Mării Negre până la gurile Dunării [2]).

La anul 1637, într'un document din Constantinopol, găsim pe Cantemir purtând titlu de paşe de Silistra[3]).

La 1644 sangeac şi paznic al malurilor Dunării, este un oarecare Murad-Paşa;

[1]) Hurmusachi, *Supl.* I, pag. 183 No. 280, vezi Iorga *Chilia şi Cetatea Albă.*

[2]) Iorga, *Gesch. des rum. Volkes* II. 13.

[3]) Iorga, *Studii şi Docum.* XX p. 194.

iar 11 ani mai târziu, Tătarii din Crimea, Dobrogea şi Bugeac, sunt conduşi de paşa din Silistra, împotriva Cazacilor [1]).

La 1668, paşa din Dârstor, la ordinul Sultanului din Constantinopol, porni cu armata sa impotriva hordei de 2000 de Nogai, cari năvăliseră in Moldova şi se aşezaseră dincolo de hotarele Bugeacului [2]).

Pe la anul 1684, ni se aminteşte de un paşe din Silistra, Soliman, care cu un mare număr de trupe recrutate din Silistra şi din Moldova, pleacă împotriva Polonilor [3]).

Se pare că acest secol, al XVII-lea, a fost acela în care Silistra a avut cea mai mare celebritate, ea fiind reşedinţa comandantului suprem al tuturor armatelor orientale dela Dunăre. După informaţiunile ce ni le dă geograful turc Chalfa, Dârstorul aveà în acest secol, un castel, cinci moschee, două băi şi mai multe grădini. După informaţiunile însă, ce ni le

---

[1]) Hurmuzachi V, pag. 19 No. 23. Vezi şi Iorga, *Chilia şi Cetatea Albă.*

[2]) Hurmuzachi, *Fragm.* III, 271. Vezi şi Iorga, *Chilia şi Cetatea Albă.*

[3]) Iorga, *Studii şi documente*, XI, pag. 144.

dă Dimitrie Cantemir, la începutul secolului al XVIII-lea, locuitorii Dârstorului, numit şi Drusa (Δρύσα), erau pe anul 1711, mai mulţi creştini şi în special Slavi, Bulgari şi Români [1]).

In timpul lui Constantin Brâncoveanu (1688—1714), se trimeteau pe fiecare an plocoane, între alţii, şi Bumbaegiului dela Silistra, Seraskierului dela Brăila etc. [2]) In condica visteriei lui Brâncoveanu, ni s'a păstrat ploconul dat de Domn paşei dela Dârstor [3]).

Sub domnia lui Constantin Mavrocordat, la 1738, luna lui Noemvrie, în ajunul păcii dela Belgrad, Turcii din Silistra împreună cu cei din Rusciuc şi din Vidin, auzind dela conaţionalii lor din T.-Măgurele şi dela cei din Giurgiu, despre frumuseţile nemai pomenite ale Bucureştilor, se năpustesc asupra acestui oraş şi-l jefuesc grozav, întorcându-se peste Dunăre încărcaţi de prăzi [4]).

[1]) D. Cantemir, *Istor. Imp. otom.* pag. 444.

[2]) Ionescu-Gion, *Istoria Bucureştilor*, pag. 120.

[3]) Dăm această listă în apendice, după notele comunicate de d. Nerva Hodoş.

[4]) Ionescu-Gion, *Istoria Bucureştilor*, pag. 80.

Pe la anul 1754, Krdzalii, nişte haiduci îngrozitori, unindu-se cu trupele turceşti răsvrătite, şi punându-se, mai târziu, sub conducerea faimosului Pasvantoglu, începură să pustiească regiunile şi cetăţile din dreapta Dunării. Fortăreaţa şi oraşul Dârstor avù să sufere şi ea de pe urma acestor haiduci şi mai ales a lui Pasvantoglu, rămas celebru in legendele noastre populare [1]).

La anul 1769, pe când în Rusia se găseà împărăteasă vestita Ecaterina II-a, iar în Turcia, sultan, Mustafa al III-lea, din pricina Poloniei, izbucnì războiul între Ruşi şi Turci. O armată de 500.000 de oameni, zice-se, trecù Dunărea şi în acelaş timp, o flotă colosală erà destinată să opereze în Marea Neagră. Soarta armelor favoriză pe Ruşi. Vestitul general Romantzoff cucerì Benderul, iar flota de pe mare distruse flota turcească. In acelaş timp principele Dolguruki, atacă şi bătù pe Tătari, al căror Chan, Selim-gherai, murì de durere la Constantinopol.

---

[1]) Jericek, *Gesch. der Bulgaren.* pag. 366.

In vremea aceasta, Dârstovul, ca şi întregul mal al Dunării erà udat de sànge. Vizirul Halil-paşa, după înfrângerea lui Celibi-aga, trimite dela Silvistria 13.000 de ostaşi spre Bucureşti. Armata turcească este bătută şi pusă pe fugă de generalul-maior Podorişcan.

Intâlnirea dela Bucureşti, între Romantzoff şi marele Vizir (1772) nu puse capăt războiului; în vara anului următor, o luptă teribilă se dă pe înălţimile Silistrei. Cetatea fiind bine întărită, Turcii se retrag în ea, luând defensiva. Armata rusească se încearcă să o ia cu asalt. Lupta fu cruntă şi pierderile considerabile şi dintr'o parte şi din cealaltă. Peste 5000 de Turci sunt ucişi; 54 tunuri cad în mâinile învingătorilor Ruşi. Cetatea însă nu putù fi luată. Atunci Romantzoff îşi retrage cavaleria pe malul stâng al Dunării, spre Călăraşi, lăsând la Silistra numai infanteria.

Incercând pentru a doua oară să ia cetatea cu asalt, este respins cu mari pierderi de cei 30.000 de Turci, ce se găseau între ziduri. Când însă viteazul ge-

neral Hassan-bei, lăsând comanda flotei, luă conducerea trupelor de pe uscat şi a trupelor din oraş, Ruşii trebuiră să părăsească asediul şi să se retragă peste Prut.

Murind, în Ianuarie 1774, Mustafa al III-lea, fratele şi urmaşul său pe tronul sultanilor, Achmet, strânse o armată considerabilă şi pornì în contra Ruşilor.

Romantzoff, revenì la Silistra, la această cheie a Dobrogii, cum o numì mai târziu ţarul Nicolae I, având sub comanda sa mai mulţi generali distinşi, între cari pe faimosul Kamensky şi pe şi mai faimosul, în urmă, Şuvaroff.

Paşa din Dârstor, rezistă cât putù, însă în faţa artileriei ruseşti, trebuì să cedeze. Vre-o 40.000 de Turci fuseră bătuţi de armatele lui Şuvaroff şi Kamensky. pierzând între altele şi tunurile lor fabricate de baronul francez von Tott. Iscându-se în urmă neînţelegeri între armatele turceşti, acestea fură complect masacrate la Şumla, iar Romantzoff putù să dicteze condiţiunile după placul său, în celebra pace dela Kuciuk-Kainargi (1774) [1].

[1]) Iorga, *Gesch. des Osman. Reiches IV*, pag. 186

Doi ani în urmă, 1776, boerii din Ţara Românească, se adresară, în timpul Ecaterinei a II-a, Paşei din Silistra, dar acesta neputându-le da nici un sprijin, îşi îndreptară rugăciunile lor feldmareşalului rusesc care se aflà acì bolnav [1]).—Băltoacele dela Silistra, a îmbolnăvit de friguri palustre şi câte odată tifoide, pe mulţi generali şi pe mulţi vizitatori streini.

Din anul 1796, Ianuarie 22, avem un act privat din care rezultă că la această dată Silistra se numeà *Drâstor*, şi că mahalaua românească se numeà *mahalaua creştinească* [2]). Dăm acest act în apendice.

Timp de aproape 35 ani Drâstorul n'a mai fost atacat de nimeni; la anul 1809, însă, Ruşii pornesc o nouă expediţiune în contra puterii Semilunei. In lupta dela Tatarsca, spre Răsărit de Drâstor, rezultatul a fost nehotărît. Câtva timp în urmă trupele generalului Kamensky, asediind cetatea Silistrei, aceasta, după un atac de

[1]) Iorga, *Gesch. des rum. Volkes*, pag. 186.
[2]) Vezi şi articolele d-lui Al. T. Dumitrescu.

cinci zile s'a predat. Vizirul, retrăgându-se, a fost închis în Şumla[1]).

Când însă Napoleon, în 1810, silì pe ţarul Ruşilor să se retragă dela Dunăre, Muscalii dărâmară cetatea Dârstor, iar fortificăţiile ei, cu această ocazie, fură făcute una cu pământul[2]).

Doi ani în urmă, o scrisoare particulară ne informează că paşa din Silistra, a cerut de zor bani din Ţara Românească: «Fiindcă au venit porunca Măriei Sale Paşii, ca să se răspunză una sută cinci zeci mii la Silistra Paşii pentru lefile ascherliilor, ce se ridicà din ţară şi fiindcă se cer cu mare grabă şi când am strânge din ţară poate să se facă zăbavă, mă îndatoră dum. Camaraş Căimăcamului ca să scriu D-tale să-i dai D-ta»... (Craiova 30 April. 1812, Stan Jianu[3]).

---

[1]) Jericek, *Gesch. der Bulgaren.* In acest an, Generalul Bagration, înaintea Silistrei, la 13 Sept. 1809, recunoaşte meritele lui Manuc, paharnicul devotat al lui Ipsilante. Iorga, *Studii şi Documente,* VIII. pag. 124.

[2]) Kanitz, *op. cit.* pag. 251.

[3]) Iorga, *Studii şi Documente,* VIII, pag. 154.

CAPITOLUL VIII.

Drâstorul în secolul al XIX.

Paşa din Drâstor şi mişcarea lui Tudor Vladimirescu. — Asediul Drâstorului din 1828—29. —Silistra zălogită Ruşilor. — Ciuma din 1830. — Decăderea oraşului. — Sultanul Abdul Medjid la Drâstor. — Asediul Drâstorului din 1854.

In curând aveà să se arate aurora renaşterii Ţărilor-Româneşti. Tudor Vladimirescu dase la 1821 semnalul revoluţiunii. Impotriva lui şi împotriva lui Ipsilante Seraskierul din Silistra, trimise pe Kara-Achmet, Capul-Kehaia al său, cu oaste mare spre Bucureşti. In acelaş timp Seraskierul din Giurgiu, pornì şi el o a doua armată, care aveà să se unească cu cea a lui Kara-Achmet, subt a cărui comandă aveà să lupte. Se făcuseră în total 10.000 de pedeştri şi 4000 călăreţi, în afară de

artilierie. La aceste două corpuri de armata, aveà să se mai adaoge şi trupele paşii din Vidin. Rezultatul se ştie; Tudor murì prin tradare, Ipsilante fu pus pe fuga, iar Grecii bătuţi la Drăgaşani.

Tot din acest an avem ştirea că Theodor Balş se adresă paşii din Silistra cu o scrisoare, prin care cereà anume privilegii, pentru boerii moldoveni [1]).

Celebritatea Silistrei o fixară însă pentru totdeauna faimoasele asedii ale campaniilor din anii 1828—29, din rasboiul Ruso-Turc. Dăm descrierea acestor asedii după generalul von Moltke:

«La 21 Iulie 1828 generalul Roth cu 10,000 de oameni şi 36 piese, ajunse înaintea cetăţii. Corpul său erà cu atât mai slab cu cât nu aveà artilerie de asediu; din contră, garnizoana Silistrei erà numeroasă. Astfel generalul se mărginì, cu toate nenumăratele ieşiri ale garnizoanei, la apucarea unei poziţiuni, pur defensive, pe înălţimi. Liniile sale consistau într'o urmare de uvrage, fie

[1]) Iorga, *Gesch. des rum. Volkes*, II, p. 246.

închise, fie deschise la gât, departe delà cetate cam 2000 metri şi a cărei extrema dreaptă se sprijineà pe o redută lângă Dunăre.—Afară de mici escarmuşuri, cele două părţi stetetră una în faţa alteia, în timp de patru săptămâni; la 28 August, la miezul nopţii, atacul din partea Ruşilor începù şi dură până după amiazi. Lupta fu crâncenă: punctul unde se băteau fu reluat de trei ori; în fine Turcii trebuiră să cedeze, părăsind terenul. Poziţiunea rusă fu în urmă completată.

«Escadrele a II[a] şi a III[a] a flotilei ruse, tari de 36 bastimente, ajunseră la 10 August lângă Silistra. Ele avură o prea mare importanţă, stabilind comunicaţia cu ţărmul român printr'un pod pe vase sau pe plute. Pe lângă că procurà lemnele necesare asediului, abundente pe malul stâng, acest pod mai asigurà subzistenţele armatei de asediu; în caz de nenorocire, ele ar fi înlesnit ratragerea; căci fără aceasta ar fi trebuit să meargă tocmai la Cărşova. — Inainte de toate însă trebuià să gonească flotila turcească

tare de 12 vase şi Ruşii puteau face aceasta cu atât mai lesne, cu cât ocupau malul stâng, depărtat numai de 1000 metri; nu făcură insă nici o încercare de acest fel.

«Achmet-paşa, bravul apărător al Silistrei, se puse în capul unei ieşiri, cu 4000 de oameni şi angajă o luptă care făcù să curgă mult sânge. Roth plecând şi Cerbatoff, succesorul său, căzând bolnav, Langeron luă comanda. Artileria de asediu se urcà, se zìce, la 120 piese, dar muniţiunea lipseà. Boalele şi foametea făcură ravagii înspăimântătoare; chiar după jurnalele ruseşti, numai în două zile (4 şi 5 Novembre) ei perdură 500 oameni. Rudjevici venì cu al doilea corp dela Şumla, pe care părăsind-o, Turcii îi urmară la început mai moale, dar în urmă, la 19 Octomvrie un detaşament turc, tare de 8000 de oameni, angajând lupte de ariergarde, destul de vii, Ruşii după propria lor mărturie, perdură 800 de oameni şi fură obligaţi să-şi părăsească bagajiile.

«Prin sosirea acestui corp, armata pri-

mei învestiri a Silistrei se urcă la 30,000, formată din două corpuri.

«La început, intenţiunea erà de a se menţine blocarea şi în timpul iernii, dar trebuià abandonat acest proiect. Ploi torenţiale inundară tranşeele şi desfundară pământul. Mai trebuiră să supoarte un frig de 8⁰ Réaumur. Acestor ploi le urmă o zăpadă abundentă care acoperì bateriile şi bordeele în cari locuiau soldaţii ruşi. Dunărea duceà sloi cari împedecând comunicaţia cu ţărmul stâng, opreà sosirea hranei şi muniţiunilor, a căror lipsă începuse dejà a se simţì în lagărul rus. După ce bombardară cetatea 48 de ore, se determinară să părăsească cu totul învestirea. — O mică parte din trupe putù fi trecută în bărci, pe malul stâng, cealaltă operă retragerea sa în o ţară devastată şi pe drumuri atât de desfundate şi pătrunse de ploaie că trebuià câte odată a întrebuinţà oamenii unui batalion pentru a scoate din noroaie o piesă de calibru mare.—O parte din artilerie fu abandonată, în baterii, înaintea

cetăţii; cealaltă căzù în mâinile inamicului ce urmăreà cu energie,

«Asediul Silistrei din 1828 poate fi considerat ca unul din faptele militare cele mai rele concepute şi cele mai moale executate». [1])

«In luna Maiu — anul următor — un pod fu aruncat cevà mai jos de Silistra. Acest pod fu destinat pentru trecerea corpurilor II şi III pe ţărmul drept. La 8 Maiu Diebici ajunse cu trupele sale în punctul unde lacurile Kara-su (Cernavoda) se varsă în Dunăre. El fu obligat să înceapă asediul Silistrei ce trebuià terminat în toamna trecută. Drumul cel mai drept, trecând Rasova, nefiind practicabil, din cauza inundaţiunilor Dunării, corpul ce el comandà fu silit să facă un ostenitor ocol prin Kusgun; trebuì nouă zile ca să meargă o distanţă de nouă mile; şi numai în ziua de 17 Maiu ajunse înaintea Silistrei. Comandantul-şef fiind bolnav, trebuì dus într'o litieră, ceea ce nu-l împiedicà de a continuà dirijarea

[1]) Moltke, *Campagnes des Russes dans la .Turquie d'Europe*, rezumat de M. Drăghicescu, *op. cit.*

operaţiunilor militare. Cetatea fu atacată la Est pentru motivul de a profità şi de cooperaţiunea flotilei.

«In scopul de a înlesnì comunicaţiunea celor două ţărmuri, se adună la Bucureşti materialul unui pod de plute, pe care îl aduseră până la gura Argeşului.— Trebuì dar a se transportà acest pod dela Olteniţa la Călăraşi. Această operaţiune fiind întârziată, Turcii avură timpul să adune o mică flotilă la Rusciuc şi să o aducă la Silistra. Aceste vase ar fi putut opune obstacole serioase la execuţiunea întreprinderii, dar neresoluţiunea şi lipsa de unitate în proiectele Musulmanilor fu cauza că transportul acestui material reuşì chiar supt ochii lor.

«Acest pod fu adus mai întâiu la gura râului Bott, la două mile în sus de Silistra, pe ţărmul stâng şi la 11 Aprilie ajunse, fără accident, în locul trecerii, aproape de fortăreaţă, unde tot materialul fu lăsat provizoriu.

«Pentru a tăià orice comunicaţiune cu Rusciucul se stabilise dejà baterii aproape de gura Argeşului şi a râuleţului Bott.

De patru ori Turcii încercară a le atacà cu flotila lor, dar ei fură totdeauna respinşi. Infanteria rusă ocupă o insulă, la o jumătate milă în sus de Silistra: tiraliorii brăzdară ţărmul stâng, în faţa fortăreţii.

«La 17 Maiu 1829 Diebici sosind din Cernavoda, înaintă în trei coloane spre cetate. Turcii stabiliţi în uvragele pe cari Ruşii neglijaseră a le distruge, anul trecut, făcură o rezistenţă teribilă. In fine, retranşamentele fură luate. Turcii perdură 800 de oameni; Ruşii 50 ofiţeri şi 190 de oameni; 31 piese, luate la Brăila, fură puse în baterie pe ţărmul stâng; 11 bastimente de ale flotilei ancorară în sus de fortăreaţă, pe când cinci altele, la vale; şi aceasta în scopul de a încetà cu totul trecerea şi a împedicà astfel orice comunicaţiune pe apă cu cetatea. Lucrările de asediu începuse la 20 Maiu noaptea. Din unele din şalupe se scoaseră tunurile spre a formà baterii, pe când vasele se întrebuinţau la pod. După un şir de lupte, ieşiri, asalturi, lucrări de asediu de tot felul, ale

căror detaliuri ne ar antrenà prea departe, plenipotenţiarii lui Sert-Mehmet-paşa semnară, în ziua de 29 Iunie, la 9 ore seara, protocolul de predare, după care garnizoana erà prizonieră de războiu. Două ore în urmă, Turcii forţară pe paşe să meargă ca ostatic în lagărul rusesc.

«A doua zi, 9000 de oameni, în numărul cărora se aflau trei regimente regulate, depuseră armele. 8000 de locuitori desarmaţi şi 1500 soldaţi răniţi sau bolnavi, rămaseră în cetate. Ca trofee Ruşii avură 238 tunuri, găsite în metereze, 31 altele cari urmau, 15 şalupe canoniere şi 40 drapele.

«Dacă asediul Silistrei menţinù calităţile războinice ale Turcilor înapoia fortificaţiilor, apoi nu mai puţin probă din parte-le o mare ignoranţă şi o extremă nedibăcie. Silistra rezistase 44 de zile; căzù atunci când a avut cinci breşe în zidul ei.

Din partea Ruşilor perderile sunt: Morţi, un general, un ofiţer superior, 13 ofiţeri subalterni, 819 oameni. Răniţi, 16 ofi-

ţeri superiori, 84 ofiţeri subalterni, 1747 oameni. Silistra fu în neputinţă de a se ridică din această lovitură teribilă.» [1]).

Astfel Silistra încăpù, la 29 Iunie, 1829, pe mâinile Ruşilor, cari o ţinură ocupată până în anul 1836, drept gerantie a plăţii cheltuelilor de războiu, fixate la 11 $^{1}/_{2}$ milioane de galbeni. In aceşti şapte ani Dârstorul neputând fi reparat din cauza prezenţii unei armate streine, căzù din ce în ce mai mult în ruină.

Ciuma care a bântuit la 1830 în Ţara Românească, a trecut şi la Silistra, după cum rezultă din corespondenţa consulului englez Blutte. [2])

La 1836 Dârstorul fu vizitat de în-

---

[1]) Moltke, *op. cit.*, vezi M. Drăghicescu, *op. cit.*

Pe când Ruşii se aflau la 1827 la Craiova, aleseră un loc de cimitir şi-l şănţuiră; la 1831 plecând Divizia XVII şi ortodocşii refuzând să-l îngrădească gratuit îl luă catolicul Bodor. La 28 Maiu pleacă Ruşii şi cimitirul rămâne ca vai de el. Divizia făcù plângere la Silistra; Bodor e chemat la Caimacam, i se acordă protecţia consulatului rusesc şi cu produsul unei colecţii se fac reparaţii. Iorga, *Studii şi Documente*, I pag. 263.

[2]) Nous avons malheureusement la peste à Calarache, où elle est passée Silistrie. Iorga, *Stud. şi Docum.* VIII pag, 164.

suş sultanul Abdul-Medjid, care îl găsì aşà, precum fusese lăsat în ultima zi a asediului din 1829. La Răsărit de oraş, în cartierul numit Wolna, începù să se ridice pela 1840 un nou oraş, iar oraşul cel vechiu fu părăsit în mare parte. Trei pătrimi din oraş dispăruseră, iar din 20.000 de locuitori, câţi erau în timpul asediului dela 1828, mai rămăseseră la 1840, deci după 12 ani, de abià 4000.

Pe când sultanul Abdul-Medjid se aflà în vizită la Silistra, domnii Ţărilor Româneşti, principii pământeni Alexandru Vodă Ghica şi Mihai Vodă Sturza, fură primiţi să-i prezinte şi să-i aducă «Marelui Turc» câte un cadou de 10,000 galbeni, în schimbul cărora domnii noştri primiră drept cadouri: blăni, şaluri, tabacheri etc. [1])

Generalul prusac von Moltke, în anul 1837, — pe atunci numai căpitan, — fu însărcinat să facă planul de fortificaţii a cetăţii Silistra, fiind devastată mai bine de $^3/_4$ din ea. El ne spune textual:

---

[1]) Vl. Ghica, *Revista Catolică*, I pag. 77.

«Die strategische Lage von Silistra ist eben zo wichtig, als die Oertlichkeit fortificatorisch ungünstig».

Fortificaţiunile făcute de Moltke fură completate prin uvragele făcute de colonelul Krach, un prusian, însărcinat cu comandamentul geniului. Multe din recomandaţiunile marelui strateg german nu fură trecute cu vederea mai târziu, în timpul războiului dela 1854.

Pentru epoca înainte de anul 1850 avem asupra Drâstorului câteva date foarte interesante datorite lui I. Ionescu [1]). După el, Silistra nu făceà parte din oraşele Dobrogii, ci din ale Bulgariei turceşti şi erà un oraş comercial însemnat. In special se încărcà la Dârstor, spre a fi transportate pe marea şosea Silistra Balcic şi Silistra Varna: grâu, seu şi unt. Cel mai reputat

1) I. Ionesco, *Excursion agricole dans la Plaine de la Dobrodja*, Constantinopol, 1850.

In ţinutul Silistrei se găseau la 1850: Români, 20 sate, 815 bărbaţi, 838 femei. 1368 băeţi, 1602 fete, 303 tineri, 368 domnişoare, 10.260 boi, 3395 cai, 30.700 oi, 360 bivoli, 700 porci, 10 stupi. După Ionescu, Bulgarii veniseră în Dobrogea numai de vreo 20 ani, părăsindu-şi ţara lor sărăcăcioasă pentru această ţară bogată.

seu, şi cel mai bun unt se găseà acì, în acest port dunărean şi se exportà cam 200.000 ocale anual.

Sosì anul 1854. Trei asalturi pe rând deteră Ruşii fortăreţii Silistra şi de trei ori fură respinşi cu perderi colosale, între cari pierì şi generalul Sylvan. In special Arab-Tibia dovedì cu această ocazie puterea ei de rezistenţă.

Iată descrierea acestui important asediu:

«Cetatea Silistra, această cheie a Dobrogii, cum o numeà împăratul Nicolae I, fu blocată de armata rusă la finele lui Aprilie 1854. Puţin timp în urmă ea se aflâ învestită în toată regula.

«Bombardată de puterile stabilite pe ţărmul stâng, de acelea din insulele Dunării şi de şalupele canoniere inamice, ea a fost puţin impresionată de o acţiune mai mult zgomotoasă decât serioasă.

«Principele Paschevici, care comandà în persoană, nedobândind astfel nici un rezultat favorabil se determină a-i începe asediul în regulă, prin atacul poziţiunilor înaintate. Din trupele ruse, adunate împrejurul cetăţii, două diviziuni formară

corpul de asediu şi prisosul, până la 45.000 de oameni, compuse pe acel de observaţie.

«Generalul de geniu rus Schilders aveà direcţia operaţiunilor apropierei.

«In cetate garnizoana se urcà dela 11 la 12.000 de oameni, subt direcţia unui om abil Musa-paşa, directorul general al artileriei otomane, ce alergase a-i luà comanda, la cele dintâiu indicii ale investirii. Trupele cetăţii se compuneau: dintr'un regiment de săpători, un regiment de infanterie de gardă, un regiment egiptean, 1200 tunari şi de câţiva alţi infanterişti, de diferite provenienţe.

«Fortificaţiile fiind vechi nu erau, este adevărat, prea grozave; dar în 1853 li se adăugase un lanţ de forturi detaşate, din cari principalul ocupă poziţiunea după care contele Diebici bătuse cetatea în 1829 şi o silise a capitulà.

«Deschiderea tranşelei se făcù la 20 Maiu înaintea forturilor *Arab* şi *Plane*. Aceste uvrage de pământ, cu simple profile de fortificaţie pasageră ca şi legăturile — fie dintre ele, fie acele ale lor cu cetatea — erau nişte lucrări destul de uşoare.

«Pe lângă bateriile ce aveau dincolo de Dunăre, Ruşii mai instalaseră altele noi, armate cu 34 píese de asediu şi un mai mare număr de tunuri de campanie.

«Unui atât de important foc se respundeà cel puţin tot atât de activ de artileria cetăţii, subt abila direcţiune a lui Musa-paşa.

«In toate nopţile aveau loc lupte dese şi escarmuşe. In seara de 28 Maiu, Ruşii încercară şi reuşiră prin surpriză a introduce în Arab-Tabia, două batalioane; respinse o întâie dată, ele reveniră reîntărite; dar surprinse din nou ele se retraseră lăsând până la 700 cadavre pe locul luptei.

In noaptea de 2—3 Iunie avù loc încă o afacere importantă şi glorioasă pentru asediaţi; din nenorocire a doua zi Musa-paşa fu omorît de o sfărămătură de obuz. Mehmet-bei, colonel de geniu, îi urmă în direcţia apărării.

«1800 de oameni, trimişi de Omer-paşa, traversară linia de învestire şi intrară în cetate. Ca în totdeauna aceasta fu patenta cea mai palpabilă de seriozitatea învestirii şi făceà să se prevază şi rezultatul, cu toate

că Ruşii, prin lucrările lor de mină, reuşiseră a răsturnà chiar o parte din párapetul fortului *Arab* (Arab-tabia).

«Mareşalul Paschevici însă contusionat părăsì şi remise comandamentul armatei de investire generalului-principe Gorceakoff.

«Nici acesta nu fu mai fericit decât predecesorul său; încercările sale din 13 şi 19 Iunie eşuară; şi se crede, preparà unul din cele mai serioase atacuri, pentru una din nopţile viitoare, când... un curier al mareşalului comandant-şef îi aduse ordinul să ridice asediul şi să se replieze pe ţărmul stâng al Dunării.

«Conformându-se acestui ordin, în noaptea de 22—23 Iunie, Ruşii ridicând asediul, desarmară bateriile, arseră baracele, evacuară poziţiunile şi trecură pe ţărmul opus al fluviului în România.

«In 23 Iunie, dimineaţa nu mai rămăsese în faţa Silistrei decât pământul scormonit al lucrărilor de apropiere şi mormintele a 2500 de Ruşi, număr cam egal, ce e drept, cu al perderilor turceşti: aceştia

din urmă însă se consolau la vederea inamicului retrăgându-se.

«Nu mult după aceea Omer-paşa, acompaniat de colonelul francez Dieu, intră în Silistra spre a constată că acest asediu o imortalizase.

«Rezistenţa acestei cetăţi, la începutul războiului oriental din 1853, aduse un serviciu real armatelor anglo-franceze în formaţiune. Asediul durase două luni. In acest timp armata aliată putù să-şi completeze resursele militare ce-i lipseau şi cari ar fi putut-o pune, în cazul unui atac din partea lui Paschevici, în trista poziţiune de a se menţine în defensivă sau, poate chiar în pericolul unei retrageri.

«Condamnată, sacrificată de mai înainte, cetatea rezistase mai presus de toate aşteptările şi permisese armatelor aliate a-şi îmbunătăţì starea în care se aflau la început, aceea de a nu se puteà împotrivì unui inamic dejà pregătit de luptă [1]).

---

[1]) Camille Russet, *Histoire de la guerre de Crimée*. Vezi M. Drăghicescu *op. cit.*

CAPITOLUL IX.

Biserica din Drâstor

Creştinismul în primele trei secole. — Prima episcopie a Durostorului.—Ulfila primind arianismul. — Episcopul Iacobus.—Episcopul Monophilus. — Episcopul Dulcissimus. — Episcopul martir Urbanus. — Episcopatul Drâstorului în timpul păgânităţii Bulgarilor.—Patriarchia Dârstorului.—Desfiinţarea patriarchiei din Drâstor. — Mitropolia din Drâstor. — Biserica din Drâstor subt dominaţiunea turcească.—Protecţiunea dată mitropoliţilor din Drâstor de către domnii Ţării Româneşti. — Mitropoliţii din Drâstor. — Desfiinţarea episcopiei din Drâstor de către Bulgari.

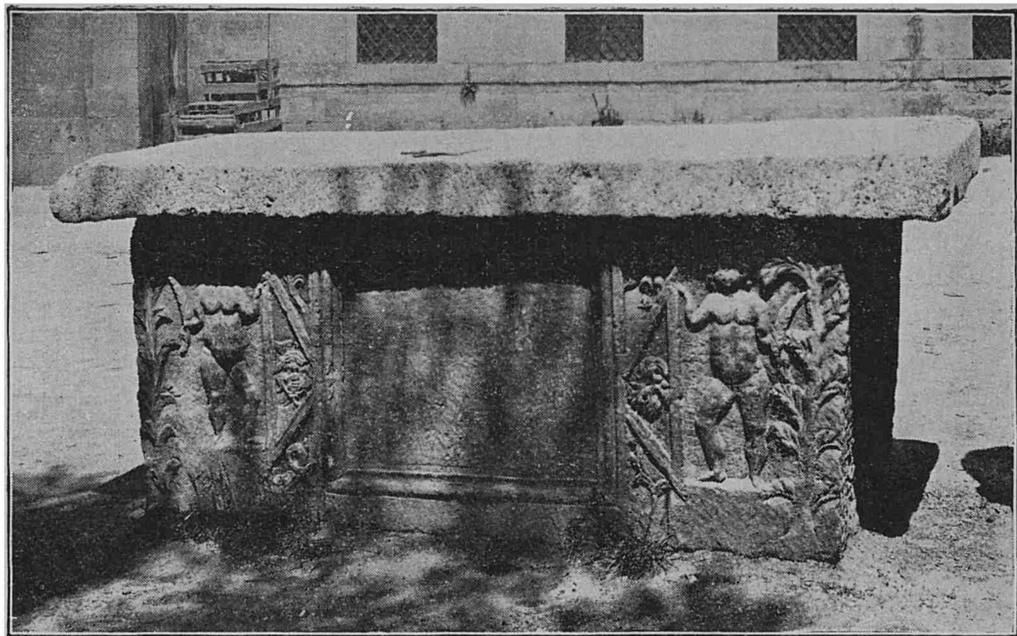
Deşi creştinismul s'a introdus în ţinuturile dela Dunăre chiar în secolul I-iu şi deşi se susţine că a predicat în Peninsula Balcanică însuş apostolul Pavel şi ucenicul acestuia Andronic, şi deşi «în soartea apostolului Andrei au căzut părţile care se află între Thracia şi Macedonia, până la râul cel mare Istrul care

acum se numeşte Dunărea», totuş până în timpul marei persecuţiuni a lui Diocleţian, din 303, nu găsim amintiţi creştini în Durostorum. Cel dintâiu creştin, a cărui existenţă nu poate fi pusă la îndoială, este martirul Dasius, care s'a sfârşit supt crudul împărat Diocleţian. El însă este abià unul din lungul şir al creştinilor cari, în primele trei secole, au primit învăţăturile lui Iisus şi le-au propagat la populaţiunile dacoromane din aceste regiuni dunărene.

Când însă, câţiva ani în urmă, creştinismul a fost decretat ca religiune de stat, împăraţii, fie din îndemnul lor sufletesc, fie din consideraţiuni politice, au servit propapanda creştină; iar într'un centru ca Durostorum, unde staţionau atâţia soldaţi, în cea mai mare parte creştini, a trebuit să se întemeieze de timpuriu o episcopie creştină.

Nu ştim nici anul întemeierii acestei episcopii, nici cine va fi fost cel dintâiu episcop în această localitate. *Dasius*, soldatul martir, despre care se susţine că ar fi fost episcop al Durostorului [1]), este greu

[1]) Pârvan, *Istoria Creştinismului Daco-Roman*, pag. 68.

Sarcofag antic, găsit la Silistra.

de a ni-l închipuì că a avut şi această misiune creştinească. In acelaş timp, n'avem motive de a presupune că unul a fost Dasius, nascut la Axiopolis şi martirizat la Durostorum, şi altul Dasius, episcop pentru regiunea actualei Silistre. Fapt pozitiv este că, îndată după conciliul dela Nicea, din timpul lui Constantin cel Mare, (325), se găseşte fiinţând un episcopat la Durostorum.

Câţiva ani în urma, supt fiul acestuia supt împăratul Constantius (337—361), propaganda misionarilor făcând progrese uriaşe, creştinismul păstrat, de sigur, din veacurile trecute la populaţiunnile dacoromane, din stânga ca şi din dreapta Dunării, a fost îmbrăţişat şi de Goţi. Episcopul şi predicatorul acestora, Ulfila, după ce a răspândit învăţăturile lui Iisus, timp de şapte ani, în Dacia Traiană, trecù, la 355, peste Dunăre, împreună cu Goţii sei, fiind alungaţi de Athanarich. Acì, în Moesia inferioară, impăratul Constantius, creştin arian, îi primi, impuindu-le însă con-

[1]) Nifon Ploeşteanul, *Vieţile Sfinţilor,* 30 Noemvrie.

diţiunea să se facă şi ei ariani. Ulfila acceptă condiţiunea şi de acì înainte propoveduì doctrina lui Christ, peste Dunăre, în trei limbi şi anume în limba gotică, în limba grecească şi în limba latină. Aceasta din urmă de sigur pentru populaţiunea daco-romană, care aveà să dea naştere în curând neamului nostru românesc.

La 380 întâlnim la Durostorum pe Episcopul arian *Auxentius*. Acesta este primul episcop, în privinţa existenţei căruia nu poate să încapă nici o îndoială. Şcolar şi panegyrist al lui Ulfila, Auxentius a descris viaţa profesorului său, iar fragmente din lucrarea sa ne-a păstrat contemporanul amândurora episcopul arian Maximinus [1]).

Mai târziu, pe la anul 431, întâlnim pe un alt episcop dela Durostorum, pe *Iacobus*, care ia parte la conciliabulul din Ephes, împreună cu alţi episcopi, între cari cu Dorotheus din Marcianopolis (Dewnja). Acesta ar fi al doilea episcop dela Durostorum.

Câţi-va ani în urmă, la 458, întâlnim

1) Pârvan, *Istoria Creştinismului Daco-Roman*, pag. 69.

pe un al treilea episcop, pe un oarecare *Monophilus*, episcop în Durostorum, iar în secolul al VI—VII, pe *Dulcissimus*, Δουλκίσιμος ἐπίσκοπος Δωροστόλου, îngropat în acelaş mauzoleu cu un alt episcop, cu Daniel din Odessus (Varna [1]).

Martyrologium hieronymianum ne aminteşte pe un al cincilea episcop. Acesta este însă un episcop martir, *Urbanus*, şi ar fi putut să fie martirizat, fie supt Diocleţian, fie supt Iulian Apostatul (361—363). In orice caz, în ordinea cronologică trebue pus înaintea episcopilor amintiţi mai sus. Iată textul din Martyrologiu : *4 k. iunias*, *Romae sancti Urbani episcopi Dorostori* [2]).

Fără îndoială că avântul cel mai mare îl va fi avut biserica din Durostorum subt împăratul Iustinian. Acest înfocat propagator al Creştinismului a refăcut castelele şi oraşele romane dela dreapta, ca şi dela stânga Dunării, şi a favorizat pe misio-

[1]) Kalinka, No. 361. Vezi Pârvan, *op. cit.* p. 69.

[2]) Martyrologium al Sociilor Bollandiani ne mai aminteşte de un oare care *Praetextatus* Acesta nu pare a fi un episcop: *In cimiterio Pretextati Dorostori*.

narii creştini atât în imperiu cât şi în afară de imperiul său.

La venirea Bulgarilor (679) se găseau în Scythia Minor, în Moesia inferior și în ţinuturile din jurul ·Balcanilor, nu mai puţin de opt diocese greceşti, o metropolie cu cinci episcopi suffragani şi doi arhiepiscopi autocefali. Aceştia ţoţi, erau supuşi jurisdicţiunii bisericei greco-romane din Byzanţ. In afară de aceasta, ţinuturile dela Apus aveau şi ele mai multe episcopate, cari însă depindeau de Roma latină.

Este firesc lucru ca soartea episcopatelor şi arhiepiscopatelor dela Dunărea de jos, prin urmare şi cea a episcopiei dela Durostorum, să fi fost din cele mai triste, în timpul dominaţiunii Bulgarilor, până la încreştinarea lor. De altfel, în genere, au avut de suferit cu mult mai mult episcopatele, decât credincioşii, în timpul invasiunilor barbare şi nu arare ori se întâlnesc, în aceste vremuri turburi, turme fără păstori.

Când însă, la anul 864, regele Bulgarilor, Boris, a primit botezul, luând nu-

mele de Mihai, şi când apoi, după acest important eveniment, legea creştină a ajuns religie de stat, soarta creştinilor s'a îmbunătăţit, în genere, şi a episcopatelor, în specie.

Urmaşul lui Boris, marele Simion, nu numai isbuteşte să învingă oştirile împărăteşti ale Byzanţului, dar chiar ia titlul de ţar, adică *Caesar*, titlu egal cu cel de *basileus*. Ca ţar al Bulgarilor, viteazul Simion, a căutat să obţie şi o *patriarchie* pentru imperiul său. Şi la dobândirea unei patriarhii ţineà ţarul cu atât mai mult, cu cât trebuià să fie uns de un patriarch.

In vederea acestei patriarchii făcù intervenţii la Roma şi Sfântul Scaun trimisese la 927, un legat al său, pe Madalbert, care să asigure familiei lui Simion dreptul sacru şi să-i confere diadema de basileus. I se puneà însă condiţiunea să recunoască autoritatea papală. Când sosì trimisul papal, Simion erà dejà mort. De aceea diadema a fost dată fiului lui Simion, tânărului Petru.

Acest patriarchat fiind stabilit la Durostorum, nu în alta parte, e o dovada de

importanţa cea mare ce o aveà, pe această vreme, oraşul nostru dela Dunăre; subt ordinile patriarchului de acì, erau cei 10 episcopi, stabiliţi în cele 10 comitate ale ţării bulgăreşti.

Petru fiind foarte tânăr la moartea tătălui său, conducerea trebilor ţării a fost încredinţată unui regent, Sursuvul, fratele lui Simion. Acesta erà un om priceput şi, profitând de încurcătura ce aveà Bizantinii în Asia, unde Sarasinii atacaseră armatele împărăteşti, se ridică împotriva Constantinopolului şi nu admise pacea decât cu condiţiunea ca tânărul Petru să ia în căsătorie o principesă de sânge.

Această principesă erà Maria, fiica lui Christophoros, nepoata împăratului Romanus Lacapenus, numită mai târziu *Irena* (pacea). Tratatul de pace şi căsătoria a avut loc in Octomvrie 927, patru lunì după moartea lui Simion [1]).

Cu această ocaziune s'a prevăzut în tratat, în mod expres, recunoaşterea au-

[1]) Songeon, *op. cit.* p. 165.

tonomiei patriarchatului bulgar din Durostorum [1]).

Iată acest important pasagiu: Δαμιανὸς ἐν Δωροστόλῳ τῇ νῦν Δρήστα (Δρίστρα), ἐφ᾽ οὗ καὶ ἡ Βουλγαρία τετίμηται αὐτοκέφαλος. Οὗτος πατριάρχης ἀνηγορεύθη παρὰ τῆς βασιλικῆς συγκλήτου κελεύσει τοῦ βασιλέως Ῥωμανοῦ τοῦ Λακαπηνοῦ. ὕστερον δὲ καθηρέθη παρὰ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Τξεμίσκη» [2]). Adecă, Damianus în Durostorum care acum se numeşte Drista, de când şi Bulgaria a devenit autocefală. Acest patriarch a fost recunoscut de conciliul (senatul) regal la porunca împăratului Romanus Lacapenusi mai târziu însă a fost scos de Ioan Tzimisces».

De acest patriarchat depindeà Bulgaria întreaga, împreună cu Dobrogea şi de sigur şi ţările româneşti, Muntenia şi Moldova, încă neconstituite ca state.

Patriarchia dela Dârstior n'a dăinuit mai mult de 40 de ani, căci la 967, dându-se celebrele lupte între Sviatoslav, regele păgân al Ruşilor şi între Tzimisces, împaratul creştin al Byzanţului, Bulgaria

[1]) Iericek. *Gesch. der Bulgaren*, pag. 172.
[2]) Le Quien, *Oriens Christianus*, pag. 2[illegible]0.

şi-a perdut independenţa, iar Durostorum patriarchia [1]).

Patriarchul Damian fiind depus, episcopii bulgari fură subordinaţi bisericii din Constantinopol. Damian însă nu se supuse, ci îşi căută refugiul în Bulgaria occidentală. Scaunul patriarchal se strămută deci la Sofia, de acì la Vodena, apoi la Meglen şi în cele din urmă la Ohrida [2]).

Cu toate acestea, fie pentru populaţiunile dela nordul Dunării fie pentru populaţiunile din peninsula Balcanilor, a ramas la Dristra «un archiepiscopat autocefal cu anumite privilegii [3]). Jurisdicţiunea acestuia erà de sigur asupra tuturor creştinilor dela Nordul Haemului şi dela stânga Dunării, deci asupra populaţiunilor

---

1) Gelzer, *Notitiae episcopatuum*, pag. 572.

2) In lista archiepiscopilor din Ochrida, pe care ne-o dă Le Quien, în *Oriens Christianus* II pag. 290, întâlnim, al şaselea la rând, pe un Damianus, urmaş al lui Clemens. Deşì acest Damian este identificat cu «*Damianus Dorostoli sedens*» din timpul lui Ioan Tzimisces, totuş între archipăstorirea lui Clemens şi cea a lui Damianus, este un interval de mai bine de 90 de ani. De sigur că pe aceste vremuri turburi vor fi fost şi alţi archiepiscopi, ale căror nume au fost trecute cu vederea sau uitate.

3) Gelzer, *op. cit.* pag. 572.

daco-romane, căci Bulgarii în genere depindeau de patriarchul dela Vodena, Prespa şi mai târziu dela Ochrida.

In secolul al XI găsim la Dristra o mitropolie, tot dependentă de patriarchia din Constantinopol, însă având supt ordinele sale cinci episcopii suffragane, archiepiscopia fiind tot la Ochrida.

Această mitropolie durostoensă aveà însa, mai mult decât avusese până acì, o autoritate politică şi o autoritate religioasă asupra Românilor dela Dunăre; căci Vasile II-a Bulgarochtonul hotărîse prin constituţiunea sa din 1020 ca Valachii din întreaga Bulgarie să fie supuşi autorităţii archiepiscopului, «Les valaques de toute la Bulgarie seront soumis à l'autorité de l'Archevêque» [1])

«Timp de aproape doua secole Archiepiscopul din Dârstor a fost singur şi Domn şi Mitropolit al nostru, până la înfiinţarea Mitropoliei Mecinului — noi zicem Vicin sau Vitzin — la sfârşitul secolului al XIII: Dela această dată, adecă din timpul împăratului Mihail Paleologul, apare

---

1) Schlumberger *op. cit.* Introducere.

şi mitropolia Vitzinului, care trece la 1347 în Muntenia». [1])

Mai târziu dispare iarăş mitropolia din Dârstor şi în locul ei aflăm o simplă episcopie suffragană, dependentă de Mitropolia din Târnova, întocmai ca şi celelalte episcopii din Preslav, Provad etc. [3]).

Intre actele sinoadelor dela 1315—1402 se găseşte un act, fără dată, însă dintre anii 1318—1323, în care citim: Τὰ περὶ τὴν Βάρναν πατριαρχικὰ καστέλλια: Ἡ Κάρναβα — de sigur Kavarna — ἡ Κρανέα, τὸ Κελλία ἤτοι τὸ Λυκοστόμιον, τά Γεράνια, ἡ Δρύστρα, ἡ Γαλιάγρα. [2]). Deci la începutul secolului al XIV, Dârstorul are iarăş o mitropolie.

Supt stăpânirea turcească, soartea acestei metropolii din Dârstor nu puteà să fie decât tristă şi, dacă a putut să reziste în decursul vremurilor, n'a rezistat, desigur, decât graţie protecţiunii ce i-au dat întotdeauna domnii Ţării Româneşti.

Din timpul voivodatului lui Mircea cel

[1]) Gelzer, *op. cit.* pag. 610, vezi şi articolele d-lui Al. T. Dumitrescu.

[2]) Gelzer, *op. cit.* p. 610.

Mare, avem un hrisov, din care putem vedeà domnia efectivă a domnului muntean, asupra ţinuturilor de peste Dunăre. Intărind, în anul 1387, stăpânirea unei mănăstiri peste o baltă, porunceşte căpeteniilor din Dârstor, să nu se atingă de bălţile mânăstirii cât un fir de păr[1]).

Fără îndoială că sub stăpânirea lui Mircea cel Mare, Biserica creştină din Dristra va fi facut progrese şi, întocmai ca şi mănăstirea de mai sus, va fi fost înzestrată cu venituri cari să asigure mitropoliei existenţa.

In secolul al XVII mitropolia din Dârstor, — al cărui sfânt locaş erà zidit de Grigore Ghica-Vodă I, — aveà sub conducerea ei cinci episcopii, cu reşedinţa în diferite eparhii,[2]) iar la începutul secolului XVIII, Dimitrie Cantemir, domn al Moldovei, (1710—1711) ne spune, în istoria sa asupra imperiului otoman, că Dârstorul este reşedinţa unui mitropolit grec, dar că locuitorii oraşului nu sunt Turci, ci Slavi, Bulgari şi Români[3]).

1) I. Brezoianu, *Vechile instituţiuni ale României* p. 231.
2) Kanitz, *Donau-Bulgarien*, pag. 250.
3) D. Cantemir, *Ist. Imp. Otom.* pag. 444.

Existenţa mitropoliei Dârstorului în aceastâ vreme, ne-o atestă, între altele, prezenţa în Bucureşti a lui Atanasie, episcop — nu e numit mitropolit — al Dârstorului. Biserica Sf. Gheorghe-Nou, zidită în mare parte cu banii lui Panaiot Nicusios a fost isprăvită de Constantin Brâncoveanu. Acesta a chemat la târnosirea bisericii în 1707 pe o mulţime de prelaţi din Rasarit, între cari pe Chrisant, patriarchul Ierusalimului şi Atanasie, episcop al Dârstorului. La masă li s'a pus la toţi prelaţii câte o naframă plină cu galbeni [1]).

Este lucru cert că Turcii, după ce au nimicit statul bulgăresc şi după ce au pus deplină stăpânire asupra Dobrogei, n'au găsit nici un motiv să taie protectoratul domnilor români asupra mitropoliei şi bisericii din Dârstor şi asupra bisericilor creştine de peste Dunăre. Acest protectorat rezultă din mai multe documente, dintre cari noi vom cità numai câteva mai importante:

1. Din hrisovul dat sfintei mitropolii dela cetatea Dârstor, de către Alexandru

[1]) Ionescu-Gion, *Istoria Bucureştilor* pag. 279.

Vodă Ipsilante, la 21 Martie 1777,—hrisov pe care îl reproducem în întregime în Apendice,—rezultă că localul sfintei mitropolii a fost rezidit de Ghica Grigore Vodă I-iu (1672—1674) «după putinţa vremurilor de atunci», că zidirea curţii surpându-se, Grigore Ghica Vodă al II-lea, în a doua sa domnie (1748—1752), a mijlocit la puternica împărăţie turcească de a căpătat firman împărătesc în urma căruia «de iznoavă s'au zidit» locaşul mitropoliei şi s'au făcut şi case, şi că el, Alexandru Vodă Ipsilante, printr'acest hrisov, dărueşte mitropoliei, pe fiecare an, câte 500 bolovani de sare din Ocna Slănic, să o vânză sau să o ducă unde vor vrea.

2. Din hrisovul dat sfintei mitropolii a Dârstorului de către Ioan Vodă Caragea, la 15 Iulie 1814, rezultă că Alexandru Vodă Moruz dăduse şi el un hrisov la la 1793 Iunie 16, prin care făceà danie mitropoliei Dârstorului, şi că această danie o reînoieşte acum prin hrisovul său Ioan Vodă Caragea. Pe fiecare an se orândudueşte să ridice dela Ocna Slănic 650 bo-

lovani de sare, mari şi aleşi, pentru trebuinţele mitropoliei [1]).

3. Din hrisovul dat bisericilor din eparhia mitropoliei Drăstra, şi anume bisericilor din Casaboala Babadagăi şi din Cernavoda, rezultă că Alexandru Ipsilante Voevod, se obligă să dăruiască câte 25 de taleri anual, la Sf. Gheorghe şi Sf. Dumitru, spre a se cumpără tămâie, undelemn, făclii, etc. Din acelaş hrisov rezultă că aceeaş milă a mai primit-o şi mai dinainte, după cum se vede din hrisovul lui Grigore Ghica Vodă din 1769.

4. Aceloraşi biserici li se mai dedeà câte 100 de taleri pe an şi de către Alexandru Vodă Moruz şi de către Ioan Caragea, după cum se vede din hrisoavele date de aceşti domni [2]).

5. Dintr'un hrisov, dat la anul 1793 de Alexandru Vodă Moruz, reiese că mitropolitul din Dârstor aveà voie să ţie obor de vite, în ţară, în judeţul Ilfov [3]).

Din toate aceste hrisoave se poate ve-

1) Ureche, *Istoria. Românilor.* X pag. 238.
2) Ureche, *Op. cit.* X pag. 238.
3) Ureche, *Op. cit* X pag. 239.

deà cum domnii Ţării Româneşti au considerat în tot-d'auna mitropolia Silistrei ca o mitropolie a ţării lor, impunându-şi obligaţiunea s'o ocrotească şi s'o sprijinească cu mijloace materiale.

E foarte probabil că în secolele din urmă mitropolia Dârstorului n'a mai avut sub dependenţa sa şi alte episcopii şi că numele de mitropolie este mai mult un titlu şi că de fapt ea erà o simplă episcopie. Aceasta rezultă şi din împrejurarea că ea este numită când mitropolie când episcopie.

Citặm numai câţiva dintre mitropoliţii Dârstorului:

1. La reintregrarea caterisitului mitropolit Theodosie al Ungro-Vlachiei a luat parte, în 15 Aprilie 1679, subscriindu-se, şi mitropolitul Metodie al Dristei [1]).

2. La alegerea episcopului Mitrofan al Buzăului a luat parte şi Gherasim, fost al Dristrei [2]).

3. La alegerea mitropolitului Teofil, la

---

1) *Condica Sfântă* pag. 48.
2 *Condica Sfântă* pag. 66.

mitropolia din Belgrad, din Ardeal a fost de faţă şi Ghenadie, fost al Dristrei [1]).

4. La alegerea episcopului Dosotei al Buzăului, a luat parte «Al Dristei Dosotei»[2]).

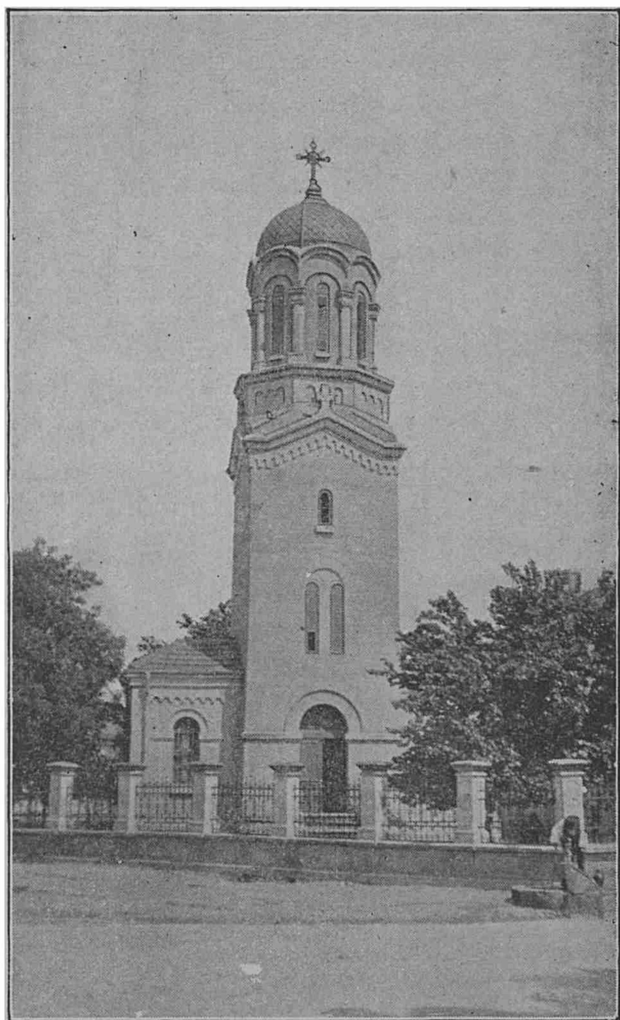
5. La alegerea episcopului Misail al Buzăului din 1732 şi la alegerea lui Dositei al Buzăului din 1787, a luat parte «Al Dristei Calinic». Probabil, este vorba acì de doi mitropoliţi purtând acelaş nume de Calinic [3]).

6. La alegerea mitropolitului Grigorie la mitropolia Mirelor din 1748, la alegerea episcopului Grigorie la episcopia de Râmnic, din 1749, la alegerea episcopului Rafail la episcopia Buzăului, din 1757 şi la actul dimisionării episcopului Antim de Buzău, din 1764, ia parte «Al Dristrei Vartolomei» [4]).

7. La alegerea mitropolitului Timotei la mitropolia Sardei, ia parte în 1779 «Al Dristei Partenie» [5]).

---

[1]) *Op. cit.* pag. 67.
[2]) *Op. cit.* pag. 109.
[3]) *Op. cit.* pag. 125 şi 216.
[4]) *Op. cit.* pag. 147, 152, 171, 410.
[5]) *Op. cit.* pag. 167.

Biserica actuală din Silistra.

8. La alegerea la episcopia de Râmnic a mitropolitului titular al Mirelor,—anul nu e indicat—ia parte «Al Dristei Kiril»[1]).

Intr'o scrisoare particulară din 1790 citim: Aicea mâine este vorba să spânzure pe Polizo, văr bun al lui Panaiot Hagi-Diamantu şi un logofăt al *episcopului* Dârstei, dela Doamna-Bălaşa, fiind spioni şi mărturisind ei singuri spionlâcu[2]).

După anexarea Basarabiei creiându-se mitropolia Chişinăului, episcopul Brăilei devine la 1818 «al Brăilei şi Silistrei» cu autoritate asupra raielelor din Ţara Românească, ca exarc al întregului mal dunărean[3]).

In zilele noastre, de când Silistra a ajuns în stăpânirea Bulgarilor, mitropolia a fost desfiinţată şi, împreună cu cea din Cerven, s'a prefăcut în mitropolia Rusciucului, cuprinzând circumscripţiile Rusciuc, Razgrad şi Silistra[4]).

Astazi în locul vechii mitropolii rezi-

[1]) *Op. cit.* pag. 232.
[2]) Iorga, *Studii şi Documente*, VIII, pag. 112.
[3]) Iorga, *Chilia şi Cetatea Albă* pag. 225.
[4]) Iericek, *Das Fürstentum Bulgarien*, pag. 239.

dită, în mahalaua românească, de Grigore Ghica Vodă, se ridică o biserică bulgărească, singura biserică creştină în toată Silistra, alături de cele cinci geamii turceşti.

Să sperăm că pe viitor, dacă nu vom isbutì să refacem patriarchia de Drâstor, ca patriarchie a tuturor Românilor, pe de asupra Mitropoliei Ungro-Vlachiei, sa reînfiinţăm, cel puţin, vechia mitropolie dobrogeană a Dunării de jos.

CAP. X.

Drâstorul zilelor noastre.

Drâstorul în timpul războiului romăno-ruso-turc. — Corgresul dela Berlin. — Comisiunea europeană de delimitare. — Populaţiunea de azi a Drâstorului.

Războiul româno-ruso-turc din 1877 — 1878 nu puteà să lase Silistra în completă inacţiune; de aceea, chiar dela începutul războiului, la 19 August, două monitoare turceşti se opriră lângă Silistra şi împreună cu bateriile din cetate traseră o mare parte din zi asupra Călăraşilor. La 30 August, acelaş an, un detaşament turcesc trecù în insula Salgan, din faţa Silistrei şi începù construirea unui pod, care să lege insula de fortăreaţă. In urmă, trecù şi pe pământul românesc cu gândul să construiască un cap de pod spre Călăraşi, pentru ca, la un moment dat, să

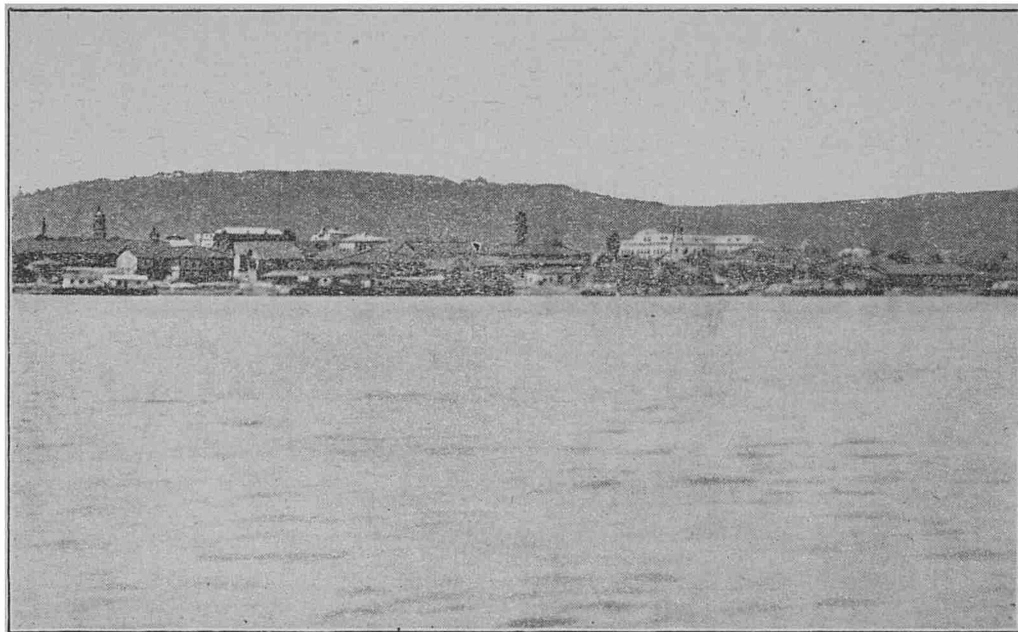
poată tăià retragerea Ruşilor şi să le împiedice aprovizionările.

La 16 Ianuarie 1878, armata română face o recunoaştere la Silistra şi în împrejurimi.

Ruşii nu atacară cetatea şi nici nu căutară să o asedieze. S'au făcut numai câtevà atacuri falşe. De altfel corpul rusesc, comandat de generalul Zimmermann, erà destul de slab, ca să mai încerce vr'un asediu al cetăţii.

Când s'a încheiat armistiţiul, guvernatorul Silistrei, Selami-paşa, o părăsì numai în virtutea unei *fetve* speciale a Sultanului, ca şi Hasan, Turtucaia.

Prin *Congresul dela Berlin* Silistra este încorporată teritoriului Bulgariei, cu toate insistenţele plenipotenţiarilor Europii şi în special a lui Waddington, ministrul afacerilor străine al Franţei, a lordului Beaconsfield, primul ministru al Angliei şi a contelui Corti, ministrul afacerilor străine al Italiei. Atât principele Gortchacoff, cât şi contele Schuwaloff, reprezentanţii Rusiei, s'au opus din toate puterile ca România să obţie o fruntarie strategică

Vederea generală a Silistrei

susţinând ca Silistra să fie încorporată la statul ce se creià, la Bulgaria.

Iată în câteva cuvinte discuţia urmată la acest Congres:

Waddington, în urma comunicării principelui de Bismark (care admisese retrocedarea Basarabiei) luă cuvântul spre a zice că el consideră pe Români că au fost trataţi *puţin cam aspru* (ni se precupeţise chiar şi independenţa) şi că compensaţiunea ce li se oferă nu este îndestulatoare. Apoi d. Waddington face apel la simţimintele echitabile ale Rusiei şi termină exprimând dorinţa de a se acordà Principatului, la Miazăzi de Dobrogea, o sporire de teritoriu care va cuprinde Silistra şi Mangalia.

Dupa dânsul contele Andrassy manifestează asemenea dorinţa ca congresul să pronunţe anexiunea Dobrogei la România şi totdeodată, conform cu opiniunea exprimată de d. Waddington, să fie în măsură de a acordà o sporire de frontarie a Dobrogei între Silistra şi marea Neagră. Contele Corti uneşte apelul Italiei cu cel ce au rostit plenipotenţiarii francezi.

Şi el se adresează la echitatea Congresului, dar se pronunţă pentru propunerea d-lui Waddington de a cuprinde şi Silistra într'o mai mare sporire de fruntarii «meridionale ale Dobrogei».

După mai multe discuţiuni, Tractatul dela Berlin a stabilit prin articolul XLVI: «Traseul fruntariei va fi hotărît la faţa locului de Comisiunea Europeană, instituită pentru delimitarea Bulgariei».

Comisiunea europeană de delimitare, întrunită la Constantinopol în două sesiuni (23 Octomvrie — 23 Decembrie 1878 şi 20 Aprilie — 23 Septembrie 1879) şi compusă din contele Karl von Wedel pentru Germania, baronul de Ripp pentru Austro-Ungaria, Lemoyne pentru Franţa, Robert Home pentru Anglia, Pal-Alex. Orero pentru Rusia şi Mehmet Tahir pentru Turcia, toţi ofiţeri superiori, precum şi Comisiunea tehnică dela Silistra, au fost oarecum silite să accepte actuala graniţă dintre Bulgaria şi România, Silistra rămânând pe teritoriul celei dintâiu. Toate stăruinţele comisarilor şi în special ale colonelului italian Orero au rămas fara

efect, faţă de rezistenţa îndârjită a Comisarului rus [1]).

Astăzi Silistra, după datele oficiale ale statisticei bulgăreşti, are o populaţiune de 12,000 de locuitori, dintre cari 3000 de Români, 3000 de Bulgari şi 6000 de Turci. Viaţa culturală românească, constatată prin acte oficiale, cari se pot vedeà în Apendice, după trecerea oraşului în stăpânirea bulgărcască a încetat cu desăvârşire.

Drástorul istoric, archeologic şi cultural este un oraş celebru, cel mai celebru dintre oraşele noastre din antichitatea greco-romană şi singurul al cărui nume ni s'a păstrat în decursul veacurilor. El singurul are o vârstă de mai bine de 2000 de ani şi cred că reintrând în stăpânirea românească ar trebui să-şi păstreze numirea sa cea veche, numire căzută în disuetudine în timpul din urmă: *Dârstor*, *Dârstior* sau *Dârstor*.

Şi după cum «Küstendgea» s'a prefăcut, fără dificultate, în câţiva ani numai,

---

[1]) *După Istoria unei fruntarii de* Principele Gheorghe Bibescu.

în «Constanţa», tot astfel socotim că dându-i-se «Silistrei» vechiul său nume românesc, vom aveà în curând în loc de un nume roman turcizat un nume roman românizat *Durostorum-Drârstorul.*

I.

Actele veteranului Julius.

1. Tempore persecutionis quando gloriosa certamina fidelibus oblata perpetua promissa expectabant accipere, tunc comprehensus Julius ab officialibus oblatus est Maximo praesidi.

Maximus praeses dixit: Quis est hic?

Ex officio dictum est: Hic christianus est et non vult oboedire praeceptis legalibus.

Praeses dixit? Quis diceris?

Respondit: Julius.

Praeses dixit: Quid dicis, Juli? vera sunt haec quae dicuntur de te?

Julius respondit: Ita, Christianus enim sum, non nego me aliud esse quam sum.

Praeses dixit: Num quid ignoras praecepta regum, qui iubent immolare diis?

Julius respondit: Non ignoro quidem, sed ego Christianus sum et hoc facere non possum quod vis, nec enim me oportet deum meum verum et vivum oblivisci.

2. Maximus praeses dixit: Quid enim grave est turrificare et abire?

Julius respondit: Non possum praecepta divina contemnere et infidelis apparere deo meo. Etenim in vana militia quando videbar errare, in annis XXVII nunquam tamquam scelestus aut litigiosus oblatus sum iudici. Septies in bello egressus sum, et post neminem retro steti nec alicuius inferior pugnavi princeps me non vidit aliquando errare, et modo putas me, qui in prioribus [peioribus?] fidelis fueram repertus, in melioribus infidelem posse inveniri?

Maximus praeses respondit: Quam militiam gessisti?

Julius respondit: Sub arma militiae [?] et ordine meo egressus sum veteranus. Semper timens deum qui fecit coelum et terram colui, cui etiam nunc exhibeo servitutem.

Maximus praeses dixit: Iuli, video te sapientem virum et gravem. Immola ergo diis persuasus a me ut remunerationem magnam consequaris.

Julius respondit: Non facio [cod. scio] quae desideras, ne incurram in poenam perpetuam.

Maximus [cod. Marcianus] praeses dixit: Si putas esse peccatum, me assequatur. Ego tibi vim facio, ne videaris voluntate adquievisse. Postea vero securus vadis in domum tuam, accipiens decennalium pecuniam et de cetero nemo tibi erit molestus.

Julius respondit: Neque pecunia haec satanae neque tua subdola haec persuasio privare me potest a lumine aeterno. Deum enim negare non possum. Da itaque sententiam adversum me quasi adversus Christianum.

3. Maximus dixit: Nisi fueris regalibus praeceptis devotus et sacrificaveris, caput tuum amputabo.

Iulius respondit. Bene cogitasti. Obsecro itaque te hic, praeses, per salutem regum tuorum, ut compleas cogitationem tuam et des in me sententiam, ut perfeciantur vota mea.

Maximus praeses dixit: Si non paenitueris et sacrificaveris, desiderio tuo traderis.

Julius respondit: Si hoc meruero pati, perpetua me [!] laus manebit.

Maximus dixit: Suadetur [!] tibi; nam si pro patriae legibus patereris, haberes perpetuam laudem.

Julius respondit: Pro legibus certe haec patior, sed pro divinis.

Maximus dixit: Quas mortuus et crucifixus vobis tradidit? vide quam stultus es, qui plus mortuum metuis quam reges qui vivunt.

Julius respondit: Ille mortuus est pro peccatis nostris, ut vitam nobis daret aeternam. Deus vero idem ipse Christus permanet in saecula saeculorum. Quem siquis confessus fuerit, habebit vitam aeternam; qui autem negaverit, habet poenam perpetuam.

Maximus dixit: Condolens tibi do consilium ut magis sacrifices et vivas nobiscum.

Julius respondit: Si vixero vobiscum, mors mihi erit; si in conspectu domini mortuus fuero, in perpetuum vivo.

Maximus dixit: Audi me et sacrifica, ne te, sicut promisi, occidam.

Julius respondit: Elegi mori ad tempus ut in perpetuo vivam cum sanctis.

Sic Maximus praeses dedit sententiam, dicens: Julius, nolens praeceptis regalibus adquiescere, capitalem accipiat sententiam.

4. Cum autem ductus fuisset ad locum solitum, osculabantur eum omnes. Beatus autem Julius dicebat eis: Unusquisque videat qualiter osculetur [?]

Isichius autem quidam, christianus cum esset miles, et ipse custodiretur, dicebat sancto martyri: Obsecro te, Juli, cum gaudio comple pollicitationem tuam et accipe coronam quam dominus confitentibus se dare promisit, et memor esto mei; nam et ego sequar te. Plurimum etiam saluta, posco, fratrem Valentionem famulum dei, qui nos iam per bonam confessionem processit ad dominum.

Julius vero osculatus *Isichium* dixit: Festina, frater, venire. Mandata autem tua ille audiet quem salutasti.

Et accipiens orarium, ligavit oculos suos et tetendit cervicem suam et dixit: Domine Jesu Christe, pre cuius nomine hoc patior, te deprecor ut cum tuis sanctis martyribus spiritum meum suscipere digneris.

Minister itaque diaboli percutiens gladio finem imposuit beatissimo martyri in Christo Jesu, domino nostro, cui est honor et gloria in saecula saeculorum, amen. [Anal Boll, T. 10 (1891) 50] din *Militia Christi*, p. 119.

II.

Hrisovul sfintei Mitropolii de la cetatea Drâstor, de peste Dunăre.

Lucrurile cele ce prin iubirea de Dumnezeu după plăcere cu cuviinţă se fac şi se săvârşesc de cătră blagocestivi şi iubitori de Christos Domni, care de la D-zeu sunt aleşi, măcar că se pot cunoaşte la toată obştimea şi prin alte mijloace de fapte bune, iar mai aleasă şi vrednică de laudă este evlavia şi cuceria Domniilor sale, către sfintele şi Dumnezeeştile locaşuri, unde de apururea se slăveşte numele marelui şi a tot puternicului D-zeu, ci dar şi Domnia mea fiind cu acest gând cucernic către sfintele lui D-zeu locaşuri şi mănăstiri, socotim Domnia mea şi pentru sfânta şi Dumnezeiasca Metropolie din cetatea Dărstorului de peste Dunăre, la care se cinsteşte şi se prăznueşte hramul tăierii cinstitului cap al sfântului slăvitului prooroc înainte mergătorului şi botezătorului Ioan, *fiind că această sfântă Mitropolie au fost zidită şi înălţată de răposatul* Ghica Grigore vodă cel dintăi, (1672—1674) *după putinţa vremurilor de atunci, apoi după vremi s'au fost surpat zidirea curţii de jur împrejur, cât rămăsese izlaz şi biserica încă se dărapănă necutezând a drege cinevaş, şi întru această stare au mers până întru a doua domnie a răposatului* Gregorie Ghica vodă al doilea, (1748 — 1752) când Domnia sa, cu hărnicie mij-

cind către puternica stăpânire au scos firman împărătesc, prin care i s'au dat voie cu neoprită pozvolenie şi aşa prin ajutorul Domniei sale şi prin osârdia Metropolitului ce au fost atunci, de iznoavă s'au zidit şi s'au înălţat curtea de jur împrejur şi s'au dres şi biserica şi s'au făcut şi case, dar cu multă cheltueală şi datorie; drept aceea şi Domnia mea îndemnându-mă ca prin oare care ajutoriu de milă, din venitul domnesc a se face noi ctitori, printr'acest cinstit hrisov al Domniei mele dăm şi orânduim milă acestei sfinte Metropolii să aibă a luà pe tot anul câte 500 bolovani de sare de la Ocna Slănic, bolovani mari aleşi, care la vreme să fie volnic trimisul fără de nici o zăticneală a o ridicà şi au să o vânză, au să să o ducă unde vor vreà şi nici vameşii şi nici cămăraşii să nu-i supere de nimic, ca să fie mila aceasta a acestei sfinte Metropolii de ajutor şi de întărire, iar Domniei mele şi răposaţilor părinţilor, moşilor şi strămoşilor Domniei mele vecinică pomenire, pentru că mila aceasta o au avut sfânta Metropolie şi de la alţi fraţi Domni, precum ne-am adeverit Domnia mea, atât din hrisoavele Domniei sale fratelui Grigore Ghica Vodă ot leat 7277 (1769). Aşişderea înoim şi Domnia mea mila aceasta, precum arată mai sus; adeverim Domnia mea hrisovul acesta cu însuş credinţa Domniei mele Io. Ales. Ipsilante Voivod, şi cu credinţa prea iubiţilor Domniei mele fii, Constantin Vvd., Dumitrasco Vvd., şi mărturii punem Domnia mea pe toţi cinstiţii şi credincioşii boeri cei mari ai

Divanului Domniei mele: Pan. Scarlat Caragea, vel Ban, Nicolae Strobei vel Vor. de ţara de sus, Badea Stirbei vel Vor. de ţara de jos, Ioan Iuliano vel Log. de ţeara de sus, Dumitraşco Racoviţă vel Log. de ţeara de jos, Stefan Mişoglu vel spăt., Neculae Brancoveanul vel Vist., Costache Ralet vel Post., Raducan Slătineanu vel Clucier, Scarlat Manul vel Comis., Dumitrache Varlam vel Paharn., Ioan vel Stol., Teodosie Ţigara vel Sluger, Constantin vel Pitar, şi Ispravnic Ioan Iuliano vel Log., Iordache Mavrocordat 2-a Log. S'au scris hrisovul acesta în al treilea an al Domniei mele aici în scaunul oraşului Bucureşti, în luna Martie 21 la leat 7285 (1777) de Constantin dascalul slovenesc. Ureche, *Ist. Rom.* I. 60 238.

III

Hrisovul Mitropoliei Dârstorului pentru mila de sare ce are să ia 650 bolovani de la Ocne.

Lucrurile cele prin iubire de Dumnezeu după plăcere şi cuviinţă se face şi se săvârşesc de către blagocestivii şi oblăduitorii de Hristos Domni, cari de la Dumnezeu sunt aleşi, macarcă se pot cunoaşte la toată obştimea şi prin alte mijloace de fapte bune, iar mai aleasă şi vrednică de laudă este evlavia şi cuceria Domniilor sale către sfintele şi Dumnezeeştile lăcaşuri; ci dar şi Domnia mea cu acest gând fiind cucernic către sfintele lui

Dumnezeu lăcaşuri şi mânăstiri, socotit-am Domniea mea şi pentru sfânta şi Dumnezeiasca Mitropolie din cetatea Dârstorului, de peste Dunăre, la care se cinsteşte şi se prăznueşte hramul tăerii sfântului cap al sfântului şi slăvitului prooroc şi înainte mergătorului Ioan, care sfânta Mitropolie au avut de la fraţii Domni de mai înaintea noastră priveleghiuri, precum şi din hrisovul Domniei sale fratelui Alexandru vodă Moruz, ce l văzum din condica Divanului cu leat 1793 Iunie 16, ne-am adeverit şi se orândueşte ca să ia pe tot anul de la Ocna Slănic, sare 650 bolovani mari aleşi, care sare orânduitul sfintei Mitropolii să fie volnic la vreme fără nici o zăticnire a o ridicà de la ocnă, sau să o vânză sau să o ducă unde va vreà şi nici vameşii, nici cămăraşii să nu supere de nimic. Deci învrednicindu-ne Domnul Dumnezeu în domnia ţării acesteia, după evlavia ce avem către sfintele şi Dumnezeeştile locaşuri şi după rugăciunile ce ne-au dat sfinţia sa părintele Mitropolitul Dârstorului, Chir...... am binevoit Domnia mea de am înoit şi am întărit mila aceasta, ce am avut-o, ca să i se păzească nestrămutată, pentru care am dat numitei sf. Mitropolii acest Domnescul nostru hrisov, întărit cu însaş Domneasca noastră iscălitură şi pecete, cu credinţa prea iubiţilor Domniei mele fii: Gheorghe Caragea Voevod, Constantin Caragea Voevod, martori fiind şi dumnealor cinstiţi şi credincioşi boeri veliţi ai Divanului Domniei mele, i *proci* (iar

celelalte boerii s'au pus ca şi la celalalt hrisov ce este trecut din susul celeilalte feţe), 1814 Iulie 12 de Nicolae Logofăt de Divan.

IV.

Hrisov a două sfinte biserici din eparchia Mitropoliei Drasta. Anul 1777, 21 Martie.

Alex. Ipsilante Voivod dărueşte la 2 biserici din eparhia Mitropolitului Drăstor, chir Partenie şi anume la cea din Casabaola Babadagăi şi la cea din Cernavoda la Bozaschioiu câte 25 taleri fiecare, una la Sf. Gheorghe şi cealalta la Sf. Dumitru, ca să cumpere tămâie, untdelemn, făclii. Aceasta milă au avut-o şi mai înainte precum se vede şi din hrisovul lui Grig. Ghica Voivod din 1769.

V.

Hrisovul bisericei de la Casabaoaza Babadaoz şi al bisericei de la Cernavoda la Boazul Chioiu, cari sunt în eparchia Mitropolitului Drăstea a luà taleri 100 pe an.

Am dat pentru întreţinerea bisericilor «pentru că această milă au avut-o atât de la alţi Domni de mai înainte, cât şi de la Domnia sa fratele Alexandru Vodă Moruz, prin hrisovul cel văzum cu leatul 1793 Iunie 16 şi pentru a se păzi....

La Bucureşti 1814, Iulie 15[1]).

[1]) Ureche, *Ist. Rom. X*. 238.

VI.

Condica visteriei lui Brâncoveanu.

Poclonul Paşei dela Dărstor dupe obicei.
Fev. 2. lt. 7205, (1697)

500 tl. bani gata Paşii.
60 tl. la 2. postave şaĭu i a 2. atlaze.
100 tl. la capigilar Ishaiao Paşii.
30 tl. la un postav cu atlaz, iar Ishaialii.
40 tl. la 4 postave feld. ce s'au dat la 4 oameni a lui capegì Larcheh al Paşii.
100 tl. bani gata la chehaiaua Paşii.
30 tl. 1 postav şi 1 atlaz ĭar la chea Paşei.
15 tl. s'au dat la un postav, şai az omul capigilarcheh.

VII.

Actul femeei Marica Dârstoreanca.

La 1796 Ghenarie 22: Eu Marica Dârstoreanca, ce mă aflu astădată şezătoare la Rasa, sud (judeţul) Ilfov, încredinţez cu această adeverinţă a mea la Logofeţia cinstită a luminatului Divan M. Sale prea înălţatului nostru Domn Alexandru Constantin Moruz Voevod, că pentru datoria ce are d-lui Omer Efendi Mudesi, am primit şi am cerut ca să se vândă jumătatea casei, care o am părintească dinpreună cu soru-mea Diţa, ce au murit în *oraşul Dârstorului, la mahalaua creştinească,*

lângă biserica Sf. Gheorghe, spre a se face însă prin ajutorul mijlocirii M. Sale lui Vodă şi a d-lor Agalelor de acolo mezat ca să poată ieşì ei cel cuviincios; şi dela vânzarea jumătăţii acestei case, plătindu-se datoria numitului Omer Efendi, să se spargă zapisul datoriei, ca să fim izbăviţi şi eu şi sora mea şi nepoţii mei, să nu mai avem vreodinioară supărare. Şi cel ce va cumpărà dela mezat, să stăpânească cu pace, ca un bun cumpărător, fiindcă din bună-voia mea am vândut. Şi de va prisosì preţul vânzării peste datoria numitului, acel prisos de bani să mĭ se dea mie, iar de nu se va ajunge datoria cu preţul vânzării ce va ieşì la mezat, noi toţi să fim izbăviţi de datoria aceasta cu cât va ieşì jumătatea casei la mezat.

Eu *Marica Dârstoreanca*, adeverez şi am pus degetul meu pentru credinţă. Martorii: Nicolae V-tori Logofăt şi Nicolae Vătaful de Divan».

Actul, comunicat de d. Iul. Tuducescu, se păstrează în Archivele Statului.

VIII.

Petiţia locuitorilor din Dârstor.

Prea Inălţate şi bunule Domn al nostru,

Mai jos iscăliţii robii tăi cunoscând grija ta domnească în toate şi creştineasca aplicare către cele bune şi nemărginitul ajutor către cei lipsiţi şi ocrotirea ta vrednică de răsplată, venim cu toată încredinţarea prin cea de faţă umilită jalbă a

noastră, vestindu-ţi că având noi hotărîrea neschimbată, ca la retragerea de aici a împărăteştilor ostiri să plecăm şi noi şi cei mai mulţi din locuitori, pentru ca să ne odihnim cu toţii în mijlocul fraţilor noştrii creştini — deci te rugăm să bine voeşti domneşte şi părinteşte, miluindu-ne pe toţi, ca să ne aşezi sub înaltă-Ţi umbrire şi să ne orândueşti a rămâneà la Calaraşi, cu legături nedesfăcute, ca să ne cunoaştem întru toate noi şi ai noştrii, nesupăraţi şi liberi de ori ce venit ce s'ar cuveni moşneanului (sic) sau domnului moşiei şi noi vom fi gata să dăm fie care cât se va crede că trebue şi e drept pentru fiecare stânjen după puterea fiecăruia. Prea înalte şi prea binefăcătorule al nostru Domn! Nu putem să tăgăduim că hotărîrea ce o cerem, a înaltei domneşti ocrotiri a Inălţimii Tale, va arătà Inălţimii Tale că micul oraş Călăraşii de azi se va face, dacă nu cu mult mai mare de cât Brăila, cel puţin cât dânsa prin mulţimea locuitorilor noi, făgăduindu-i că nici odată nu vom primì chiar pe nimeni din orice loc, din cele supuse Inălţimei Tale, care ar căutà să vie.

Mai rugăm cu cea mai mare căldură pe Inălţimea ta să se învoiască binevoitor în aceasta şi să se înduplece de bunătatea ei, la această călduroasă a noastră rugăminte, revărsând providenţa ei puternică şi ocrotirea ei asupra noastră, prin domneasca ei hotărîre, pentru ca să nu ne depărtăm de ţara noastră, căci Călăraşii îi ştim de mult, văzându-i cu ochii noştrii şi nu-l deosebim

de *Silistra* şi de împrejurimile ei. Deci să ne dăruiască îndurător binefacerea ei ca să ne învrednicim în curând de înalta orânduială domnească de răspuns a Inălţimei Tale spre a trimite doi-trei pentru siguranţa înscriselor ce se vor face şi a hotărîrilor ei înalte şi să începem pragătirile de oarece se apropie vremea şi sorocul. Pentru care toate vom urmări pe Inălţimea Ta toată viaţa noastră cu tot respectul cel supus.

Robii cei mai mici ai prea binefăcătoarei Inălţimei Tale.

6 Iunie 1836, Silistra. Cristu Caleu, Anghil Ivanuf, Dobri Calinovici, Hagi Tanasă, Ţoncovici Kosta Cristu, Dimitris Sava, Stan Triful, Petrache Cântăreţ, Ivan Ivacuvici, Hagi Ivanciu Sava, şi cei lalţi [1]).

IX.

Şcoalele româneşti. — Un raport al comunităţii româneşti.

Silistra, 1869 Dec. 12.

Domnule Ministru,

Cu adresa No. 81 a d-lui institutor superior din Călăraşi primind institutorele şcoalei române de acì (Costache Petrescu) pachetul No. 14.984 cu 100 exemplare abecedare de Iarca şi 50 exemplare catechisme, cum şi copia ordinului Dv. cu

---

1) Iorga, *Studii şi Documente. XI.*

No. 14.984 prin care cereţi acte formale de distribuirea gratuită a cărţilor didactice, trimise de Dv. elevilor şcoalei de aci, cari acte urmează a fi adeverite, de comitetul şcolar,—subsemnaţii, cu onoare venim a supune la cunoştinţa domniei voastre, că :

a) Dela inceputul anului şcolar 1868—1869 şi până acum, orice carte didactică, necesară unui elev, în cele 4 clase primare, s'a dat gratis, urmând a se gratuì până când şi Dv. veţi dispune a ne trimite cărţi cu asemenea condiţiuni.

b) Toate cărţile didactice se ţin în disponibilitatea institutorului, care cu consimţimântul Eforiei le distribueşte gratis elevilor în genere (căci mai toţi sunt săraci) şi la finitul fiecărui an se face controlare din partea Eforiei spre a nu se face neregularităţi.

c) Tot dela anul 1868—69 până acum Eforia şi institutorele care fac parte în aceasta, după ordinele D-v., am distribuit gratis orice cărţi didactice ni s'a cerut pentru şcoalele filiale din urbea Hârşova, Rassova, cum şi şcoalelor comunale din comunele locuite de români: Ostrov, Bugeacu, Parachioiul, Satul Nou, Oltina, Belicu, Aliman, etc., cari sunt în acest judeţ.

Cu atare fapte, d-le ministru, puturăm reuşì de a scoate pe bieţii români din rutina ce aveau, de a învăţà numai pe litere chirilice. Tot asfel puturăm ademenì pe ţăranii români a face şcoale şi a ţine câte un profesor, exprè pentru învăţământul copiilor.

d) Pentru toate cărţile distribuite, s'a ţinut şi se ţine o listă generală de institutore şi pe lângă aceasta se posedă în arhiva Eforiei, ca argumente, toate raporturile şi petiţiunile ce s'au primit şi şi după cererile făcute li s'au dat cărţi gratis.

Acestea credem că sunt cunoştinţele ce ne cereţi asupra întrebuinţării ce se face cu cărţile didactice, pe cari binevoiţi a ni le donà. Şi credem, domnule ministru, ca să binevoiţi a dispune în viitor de asemenea sacrificii, având în vedere că prin aceasta ne insuflaţi o mare încurajare şi o influenţă, spre a ţine în regulă şi a supune la ordinul nostru toate şcolile, cari se împărtăşesc din aceste sacrificii. Căci chiar acum ţăranii vin de a luà relaţiuni dela institutorele de acì, în orice afacere atingătoare de şcoală.

Oh! domnule ministru, avem necesitate de ajutoare însemnate, avem necesitate de bărbaţi luminaţi, cari să conducă la lumină pe un popor vechiu, major, în aceste părţi! Este un ce admirabil cum Românii s'au situat in comune apropiate una de alta şi nu se încuscresc decât între dânşii; dar privind cineva la poziţia lor morală, trebue a se întristà văzând că, ei n'au nici un deputat la autorităţile din oraş, şi supunerea unor astfel de reprezentanţi recrutaţi din naţiunile bulgare şi grece, cari tind a înăbuşì un element latin! Dacă am avea institutori pe alocurea, naţionali, ca d. C.

Petrescu, în scurt timp am vedeà realizate, mare parte din dorinţele noastre.

Pfimiţi, etc.

p. Preşedinte, (ss) *Chiriţă Teodorescu.*

Membrii Eforiei: (ss) Pr. Cristu Zaharia, Mitică Oprescu, Costache Petrescu, Ath. Trandafirescu, Anghel Teodorescu.

X.

Scrisoarea unui deputat.

Bucureşti, 1870. 26 Febr.

Domnule Ministru,

Cu venirea mea dela Galaţi, cu vaporul, întâmplător a trebuit să stau câteva ore la Silistra (cetate în partea Turciei, pe Dunăre); acolo preumblându-mă pe strade, întâlnii mai mulţi copii, şi întrebându-i de este acolo şcoală românească, mi-au răspuns că «da» şi că, chiar dânşii învaţă la acea şcoală, unii la clasa II-a, alţii la a III-a, până la a IV-a clasă şi interesându-mă a cunoaşte mai de aproape modul existenţii acestei şcoli, m'am informat că, cu toate intrigile Grecilor şi Bulgarilor de acolo, şcoala română prosperă într'un mod satisfăcător, având tus-patru clasele, vara până la 110 elevi şi iarna până la 150, din cari 17 eleve (fete) când şcoalele grece şi bulgare au câte 30 elevi, ; institutorele, d. Petrescu, îşi dă o ocupaţiune fără exemplu, căci întreţine d-sa singur, cu programul din ţară, tus-patru clasele. Copiii de români, pe

cât am putut observà, sunt silitori, însă foarte săraci şi este prea bine că li se dau cărţi gratuite, dânşii însă plătesc pentru întreţinerea şcoalei, reparaţii, etc., câte 10 lei turceşti pe an.

Cum vedeţi, d-le ministru, şcoala din Silistra a făcut un mare progres, şi are absolută necesitate de a se menţine succesul, a se numì neapărat, cel puţin încă un institutor, în cât să se poată facilità învăţământul; şi pentru întreţinerea şcoalei este bine a se da 200—300 lei noui pe an, şi a puteà fi scutiţi elevii de 10 lei, ce plătesc fiecare pe an.

Primiţi, etc.

(ss) *George Mantu,* deputat.

XI.

Raportul unui revizor şolar.

Brăila, Iulie, 1870.

Domnule Ministru,

Cu ocaziunea mergerii mele la Călăraşi, am fost îndemnat de Onor. concetăţenii de acolo, ca să merg la Silistra spre a inspectà şi şcoala română de acolo. Subsemnatul având în vedere şi cererea ce mi se face şi considerând că acea şcoală este subvenţionată de guvernul nostru, am şi trecut în Silistra, şi acolo am găsit şcoala română cu 4 clase, funcţionând cu 98 elevi şi 22 eleve, dintre cari 59 elevi şi 19 eleve în clasa I, 21 elevi şi 3

eleve în clasa II, 12 elevi în a III şi 6 elevi în a IV-a. Al căror rezultat a fost foarte satisfăcător, astfel. că acel domn institutor, este în adevăr bine pătruns de adevărata sa misiune, astfel domnule ministru, că în mijlocul unor Greci, Turci şi Bulgari, vezi elementul românesc înflorind într'un mod admirabil, având fiecare sentimentul şi recunoştinţa către înaltul guvern român, care le dă pâinea vieţii, de care erau lipsiţi până acum.

Tot ce mai e de făcut în acea şcoală, vă supun acì la cunoştinţa D-v., rugându-vă, d-le ministru, mai întâiu ca Român şi apoi ca revizor, ca să nu lăsaţi interesul cel mare al naţiunii noastre, adică a bucurà pe acei români, ce suferă în dreapta Dunării, deslipiţi de sânul nostru, numai prin poziţia naturală a locului, nici decum însă şi de spiritul român, care se vede îmbrăţişat de toţi. Ei sunt admiraţi chiar de Turci şi bine primiţi, că merg progresând în instrucţiune; dar Bulgarii şi Grecii nu încetează de a intrigà pentru ruinarea românismului, cu toate că acel institutor, ca un adevărat român, ştie să se lupte în contra tutulor, astfel că el încă învingător iese în toate.

Ca acea şcoală să poată scăpà odată de acele calomnii, aduse de alţii, vă rog respectuos, domnule ministru, ca Român, să faceţi tot ce vă stă în puţinţă şi să cereţi autorizarea acelei şcoli, precum şi a altora, cari se vor mai înfiinţà de-a dreapta Dunării, dela guvernul otoman, pentru care sunt convins că veţi căpătà o recunoştinţă eternă dela

confraţii noştri de acolo, cât şi din alte părţi, ca astfel fiecare Român, în ce unghiu al pământului va fi, să nu sufere în sclavie, şi să ştie că confraţii lor au o ţară, un guvern, care nici odată nu uită pe cei depărtaţi de sân.

La această şcoală mai trebue un institutor, cel puţin, ca să se poată a se ocupà şi mai bine, şi să fie unul de clasa I-a şi a II-a, iar cel ce este acum să rămână pentru clasa III-a şi a IV-a; cărţile asemenea precum au fost şi până acum gratis, apoi sau să se edifice un local din nou, sau să se închirieze altul separat, căci acel în care se află este cu totul în stare deplorabilă, şi chiar vătămător sănătăţii; apoi plata unui servitor şi un mic ajutor pentru încălzit şi cele-l'alte cheltueli necesare unei şcoli, căci cu modul acesta se va puteà face în adevăr o şcoală normală, de unde ar puteà să se răspândească învăţători în toate cătunele române de acolo şi în scurt timp vor devení nişte adevăraţi Români, cari, poate, ne vor ajutà mult la trebuinţă. Această întreţinere, nu credeţi, domnule ministru, că va durà pentru tot-d'auna, ci cel mult 10 ani, până Românii îşi vor formà nişte mici capitale ca să se poată întreţine, căci acum sunt cu totul constrânşi, în cât nu stă nimic în mâna lor decât munca câmpului, dar odată deşteptaţi, vor devenì şi ei oameni.

Acestea fiind deocamdată le supun la cunoştiinţa D-voastră spre a regulà cele de cuviinţă.

Primiţi, etc.

(ss) *C. Petrescu,* revizor şcolar.

XI.

Importanţa militară a Silistrei de azi.

Foloasele strategice ce Silistra le oferă sunt următoarele:

1. Cetatea Silistra ameninţă flancul vrăjmaşului care ar pătrunde în Dobrogea. Ea ne scapă de primejdia surprinderii pe timpul concentrării, deoarece fără această cetate, Bulgarii nu vor puteà să-şi îndrepte operaţiile cu repeziciune şi înlesnire prin partea cea mai puţin accidentată a frontierei, în direcţia Dobrici-Baeram Dede-Cobadin Medjidia-Cernavodă, întrucât flancul lor stâng nemai fiind sprijinit pe această cetate, va fi totdeauna ameninţat fie de trupele acestei garnizoane, fie de cele adunate sub protecţia cetăţii.

2. Prin situaţia ei, Silistra va imobilizà o mare parte din forţele Bulgarilor. In adevăr, în ofensiva lor, Bulgarii vor aveà nevoie absolută să stăpânească sau cel puţin să acopere Silistra, şi pentru aceasta ei vor trebuì să rupă o mare parte din forţele lor, cu care să ţie în observare trupele ce se vor găsì adunate la adăpostul cetăţii. Pentru operaţia aceasta le vor trebuì foarte multe trupe întrucât cetatea rămânând în continuă legătură cu ţara, prin podul de peste Dunăre, va puteà fi întărită în tot momentul.

3. Prin posesia cetăţii Silistra asigurăm pentru totdeauna podul dela Cernavoda contra oricărei surprinderi pe apă.

4. Sub protecţia acestei cetăţi marina noastră militară poate să opereze cu toate forţele reunite contra unei flotile inamice. Ea poate să exercite un control atât de serios, în cât va face imposibilă orice strecurare neobservată a vaselor inamice în gâtul de bifurcaţie al Dunării. Astăzi, această operaţiune este foarte greà, întrucât trebue a se supraveghià toate canalele şi ostroavele pe care Dunărea le face între cele 2 braţe pe o întindere de 15—20 kilometri.

5. Posesia cetăţei Silistra asigură concentrarea cu mult mai repede a armatei române în Dobrogea. Această cetate, legată de malul stâng cu un pod şi cale ferată, ne va permite să transportăm trupele pe două direcţii, pe zona de concentrare din Dobrogea: acele din Muntenia pe linia Bucureşti-Ciulniţa-Călăraşi şi acele dinMoldova prin Galaţi şi Focşani-Fetesti-Medjidia-Cobadin.

6. Posesia cetăţii Silistra micşorează importanţa strategică a cetăţii Rusciucului, în cazul unei ofensive bulgare spre Nord. Prin situaţia geografică a cetăţii Rusciuc, depărtată numai la 100—120 km. de Bucureşti şi aşezată în partea unde terenul se prezintă în condiţii excepţional de bune, nu ar fi exclus ca Bulgarii să execute o trecere a Dunării în România prin această parte. Această operaţie Bulgarii nu o va mai puteà executà în cazul când Silistra este în stăpânirea noastră, întru cât flancul lor drept s'ar găsì în aer, departe la

100 km. de această cetate, expus în tot momentul unui atac îndreptat din această direcţie.

7. Cu cetatea Silistra Bulgarii îşi complectează colţul de nord al cadrilaterului. Inapoia acestei cetăţi şi a câmpului întărit dela Dobrici ei pot să-şi mişte trupele cu înlesnire şi să le adune acoperite şi fără teamă de a fi surprinse până la 10--12 km. de frontieră.

Cetatea Silistra formează punctul strategic cel mai înaintat din cadrilater, care împiedică orice tentaţie s'ar face din partea noastră spre a le neliniştì concentrarea. De acest avantaj desigur că nu vor mai puteà beneficià vecinii noştri când noi vom fi stăpâni pe Silistra. Pentru a fi în siguranţă, concentrarea lor se va face cu mult mai la vest, aşà încât prin acest mijloc reuşim a-i depărtà cât mai mult de Cernavoda, evitând astfel căderea prin surprindere asupra acestui punct.

8. Prin posesia Silistrei putem complectà al 4-lea punct care, în unire cu Cernavoda, Constanţa şi Mangalia, ar puteà formà un cadrilater românesc, care, deşi nu ar formà un obstacol real, totuş ar permite unei armate să manevreze cu succes în intervalele acestor patru puncte.

9. Posesia cetăţii Silistra înlesneşte foarte mult armatei române operaţiile ofensive îndreptate prin Dobrogea. In adevăr, armata română, nemai temându-se de nimic pe flancul său drept, ba având chiar acest flanc sprijinit pe o cetate tare, va puteà

să-şi îndrepte, cu cea mai mare energie şi repeziciune, operaţiile sale în interiorul Bulgariei.

10. Silistra este un nod important de comunicaţii ce vin dela Vest, Sud-Vest şi Sudul Bulgariei. Armata română, acoperită de această cetate şi de marina de războiu, poate executà trecerea sa prin acest punct şi de acì să-şi îndrepte operaţiile sale fie spre sud, fie spre Vest sau Sud-Vest, pe linia cea mai dreaptă, sigură şi comodă. Prin această acţiune se evită marele neajuns care rezultă din străbaterea unei întinse regiuni lipsite de apă, săracă şi puţin populată ca a Dobrogei de Sud şi a Deliormanului. Este natural că în cazul unui războiu cu Bulgarii armata română ar puteà trece în Bulgaria şi prin alt punct peste Dunăre; marele folos ce se poate căpătà prin trecerea armatei prin acest punct este că obstacolul se trece pe teritoriul român, astfel că aceste operaţiuni nefiind nici împiedecate nici întârziate, aduc cu uşurinţă armata română spre zona de adunare a armatei inamice

11. Prin posesia Silistrei linia de comunicaţie a armatei române, ce ar operà în Bulgaria, ar trece prin acest oraş. Prin aceasta ea ar fi mai scurtă şi mai sigură, ceeace ar înlesnì cu mult reaprovizionarea trupelor. Formându-se din Silistra o bază de aprovizionare, trupele de operaţie se vor puteà depărtà cu mult mai mult în interiorul ţării inamice.

Concluzii. Din cele arătate până aici rezultă,

că din punctul de vedere strategic, Silistra joacă un rol foarte mare în apărarea ţării. Dobrogea nu poate fi asigurată fără posesia acestei cetăţi, singura dela sudul frontierei, care ajută şi înlesneşte foarte mult concentrarea şi operaţiile armatei noastre în detrimentul armatei bulgare.

Căpitan C. Penescu *Revista Armatei*, 1913.

XII.

Protocolul dela St. Petersburg.

Conferinţa ambasadorilor, întrunită la St.-Petersburg şi la care au luat parte, sub preşidenţia Ministrului Imperial al afacerilor Străine al Rusiei, ambasadorii Germaniei, Engliterei, Austro-Ungariei, Italiei şi Franţei, spre a se pronunţà asupra diferendului care s'a iscat între guvernele bulgar şi român cu privire la graniţa de miază-zi a Dobrogei;

După ce a examinat revendicările formulate de România şi concesiunile oferite de Bulgaria.

Decide:

1. Oraşul Silistra trebuie atribuit României.

Noua fruntarie româno-bulgară va plecà de la un punct pe Dunăre, la aproape trei kilom. la Apus, de periferia Silistrei, va tăia drumul Şumlei, apoi drumul Varnei, de asemenea la aproape trei kilometri de periferia oraşului şi va ajunge direct la fruntaria actuală.

O comisiune mixtă bulgaro-română va fixà la faţa locului, într'un termen de trei luni dela data prezentei deciziuni, linia frontierei.

La nevoe ea își va puteà adăogà experți numiți de puterile mediatoare.

2. Guvernul român va da o indemnitate acelora dintre supușii bulgari locuind Silistra, sau teritoriul înglobat la noua frontieră, cari vor fi făcut cunoscut, într'un termen de șase luni, începând dela prezenta deciziune, dorința lor de a părăsi orașul sau teritoriul mai sus delimitat.

O comisiune mixtă bulgaro-română, după ce va fi constatat paguba, va fixa totalul indemnității.

La nevoe ea va puteà să-și adauge experți numiți de puterile mediatoare.

3. Conform angajamentului pe care s'a declarat gata să-l ia, Bulgaria nu va ridicà nici o fortificațiune de-a lungul frontierei actuale, dela Dunăre la marea Neagră.

O comisiune mixtă va determinà într'un termen de șase luni, începând dela prezenta deciziune, zona înlăuntrul căreia Bulgaria își interzice de-a construì lucrări întărite și se obligă să radă acele din lucrările sale cari s'ar puteà găsì acolo.

La nevoie, ea va puteà să-și adauge experți, numiți de puterile mediatoare.

4. Conferința înregistrează delegațiunea făcută la Londra de delegatul Bulgariei și consemnată în protocolul dela 16 (29) Ianuarie 1913, după care «Bulgaria consimte a da autonomia școalelor și bisericelor cuțo-valahilor aflatori în viitoarele posesiuni bulgare, întru cât aceste școli vor fi frecuentate de copiii cuțo-valahi, și de a permite crearea unui episcopat pentru aceiași cuțo-valahi, cu facultatea pentru guvernul român de-a subvenționà, sub supravegherea guvernului bulgar, numitele instituțiuni culturale».

Inainte de a se despărți, conferința ține să aducă

omagiu dispozițiunilor cunoscute ale Bulgariei de-a menține și de-a strânge din nou legăturile sale de prietenie cu România.

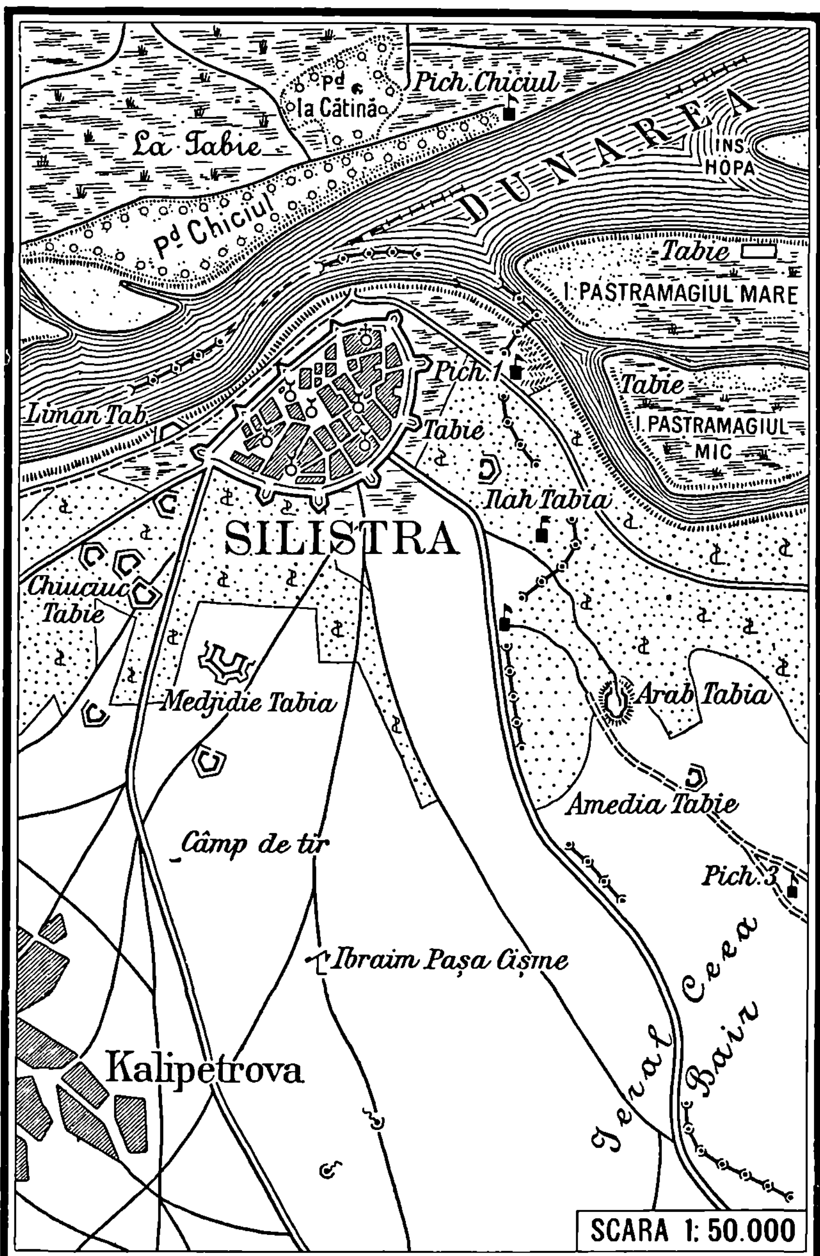
Dispozițiunile acestea ușurând în mod deosebit sarcina sa, conferința exprimă convingerea că puterile vor ține seama Bulgariei de jertfele pe cari a fost în situațiune de-a i le cere.

Făcut în 8 exemplare la St. Petersburg 26 Aprilie—2 Maiu 1913.

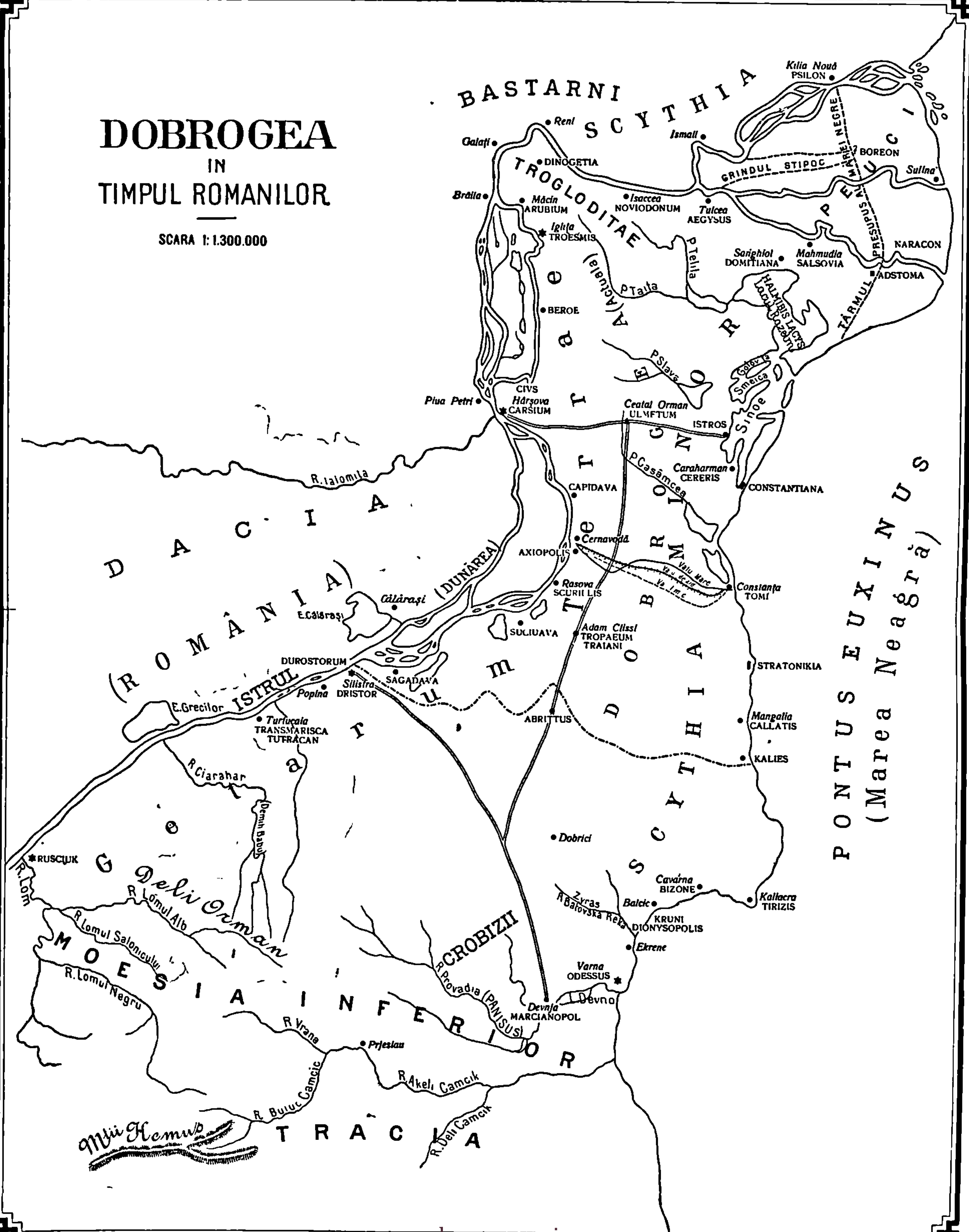
(s) SAZONOW — (s) D. THURN
(s) F. POURTALÈS — (s) A. CARLOTTI
(s) GEORGE W. BUCHANAN — (s) DELCASSÉ

TABLA DE MATERIE

DRÂSTORUL-SILISTRA

G. Popa-Lisseanu

DOBROGEA
IN
TIMPUL ROMANILOR
SCARA 1:1.300.000
BASTARNI
SCYTHIA
TROGLODITAE
DACIA
(ROMÂNIA)
ISTRUL
(DUNĂREA)
SCYTHIA
DOBROGEA
PONTUS EUXINUS
(Marea Neagră)
MOESIA INFERIOR
TRACIA
CROBIZII
Deli Orman
Mtii Hemus
Galaţi
Reni
Ismail
Kilia Nouă
PSILON
BOREON
Sulina
Brăila
DINOGETIA
Măcin
ARUBIUM
Isaccea
NOVIODONUM
Tulcea
AEGYSUS
Iglița
TROESMIS
Sarighiol
DOMITIANA
Mahmudia
SALSOVIA
NARACON
ADSTOMA
BEROE
Piua Petri
CIVS
Hârşova
CARSIUM
Ceatal Orman
ULMETUM
ISTROS
Caraharman
CERERIS
CONSTANTIANA
CAPIDAVA
Cernavodă
AXIOPOLIS
Rasova
SCURII LIS
Constanţa
TOMI
Călăraşi
SUCIUAVA
Adam Clissi
TROPAEUM
TRAIANI
STRATONIKIA
DUROSTORUM
SAGADAVA
Silistra
DRISTOR
Popina
ABRITTUS
Mangalia
CALLATIS
Turtucaia
TRANSMARISCA
TUTRACAN
KALIES
RUSCIUK
Dobrici
Cavarna
BIZONE
Kaliacra
TIRIZIS
Balcic
KRUNI
DIONYSOPOLIS
Ekrene
Varna
ODESSUS
Devnja
MARCIANOPOL
Devno
Prjeslau
R. Ialomita
E. Călăraşi
E. Grecilor
R. Ciarahar
Demir Baba
R. Lom
R. Lomul Alb
R. Lomul Salonicului
R. Lomul Negru
R. Vrana
R. Provadia (PANISUS)
R. Akeli Camcik
R. Buiuc Camcic
R. Deli Camcik
R. Batovska Reka
Zyras
P. Telia
P. Taita
P. Slava
P. Casâmcea
GRINDUL STIPOC
PRESUPUS AL MĂRII NEGRE
ŢĂRMUL
HALMIRIS LACUS
Golovita
Smeica
Sinoe
Valu Mare
Valu Mic

LEI: 3.50